

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA
ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI
VE ÖRTÜLÜ SERMAYE**

**Hasan Hayri KAYA
092029019**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE ve DENETİM PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Suat TEKER**

İSTANBUL, Nisan 2012

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA
ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI
VE ÖRTÜLÜ SERMAYE

Hasan Hayri KAYA

092029019

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE DENETİM PROGRAMI

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih : 20.04.2012

Tezin Savunulduğu Tarih : 10.05.2012

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Suat TEKER

Diğer Jüri Üyeleri :

Yrd. Doç. Dr. Aylin Soydan

Yrd. Doç. Dr. Mustafa TURHAN

İSTANBUL, Nisan 2012

ÖNSÖZ

Rekabetin ülkelerin resmi hudutlarıyla sınırlı kalmadığı günümüzde, işletmeler gibi, vergi idareleri de kendi karlarını korumaya çalışmaktadırlar.

İşletmelerin karlarını maksimize etmeye çalışırken, vergi ödevlerini aksatmaları veya hiç yerine getirmemeleri eğilimlerine karşın, vergi idareleri de karşı önlemler almak istemesi kaçınılmazdır.

Tez konumu oluşturan “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Sermaye” düzenlemeleri de bu amaçlarla meydana çıkmıştır.

Tez çalışma konusu olarak “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Sermaye” seçilmesinin nedeni, global ekonomi müessesili emperyalist devletlerin çok uluslu şirketleri yoluyla, ülkemizin kalkınması için ihtiyacı ve hakkı olan vergilerin yurtdışına kaçırılmasını önlemek ve Türkiye’de kurulu bulunan firmaların vergi ödevlerini yerine getirirken muvazaalı işlemler yolu ile vergi kaçırmalarına engel olmak adına yapılan bu düzenlemelerin önemine ve günümüz şartlarına uygunluğuna dikkat çekmektir.

Bu çalışmayı hazırlarken yol gösteren ve destek veren tez danışmanım, değerli hocam, Prof. Dr. Suat Teker’e, maddi ve manevi olarak yanında olan eşime, çocuklarıma, anneme, babama ve tüm aileme şükran ve sevgilerimi sunarım.

Hasan Hayri KAYA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TOBLOLAR LİSTESİ	xii

BÖLÜM 1. TRANSFER FİYATLANDIRMASI İLE İLGİLİ TEMEL AÇIKLAMALAR

1.1. Transfer Fiyatlandırması Kavramı	1
1.2. Dünyada Transfer Fiyatlandırması	2
1.3. Globalleşme Kavramı	3
1.3.1. Çok Uluslu Şirketler	4
1.3.2. Ekonomi ve İşletmecilik Boyutunda Çok Uluslu Şirket Kavramı	7
1.3.3. Hukuk Boyutunda Çok Uluslu Şirket Kavramı	10
1.4. OECD Hakkında Genel Bilgi	12
1.4.1. OECD'de Transfer Fiyatlandırması Düzenlemeleri	14
1.4.2. OECD Ülkeleri ve Diğer Bazı Ülkelerdeki Uygulamalar	14

BÖLÜM 2. TRANSFER FİYATLANDIRMASI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

2.1. İlişkili Kişi	19
2.2. Emsallere Uygunluk İlkesi	22

2.2.1. Emsallere Uygunluk İlkesinin Uygulanmasının Ön Koşulları	22
2.3. Karşılaştırılabilirlik Analizi	23
2.4. Muvazaa Tanımı	27
2.4.1 Transfer Fiyatlandırmasında Muvazaa	27

BÖLÜM 3. TRANSFER FİYATLANDIRMASI NEDENLERİ

3.1. Şirketlerin Transfer Fiyatlamasının Nedenleri	28
3.2. Vergileme ile ilgili Amaçlar	30
3.3. İç veya Yönetime Dönük Amaçlar	30
3.4. Uluslararası Amaçlar	30

BÖLÜM 4. TRANSFER FİYATLANDIRMASI ÖLÇÜM MODELLERİ

4.1. Emsallere Uygun Fiyat veya Bedelin Tespitinde Kullanılan Yöntemler	33
4.2. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi	35
4.3. Maliyet Artı Fiyat Yöntemi	35
4.4. Yeniden Satış Fiyatı Fiyat Yöntemi	36
4.5. Maliye Bakanlığı Anlaşma Usulü	37
4.6. Diğer Yöntemler	39
4.6.1. Kar Bölüşüm Yöntemi	40
4.6.2. İşleme Dayalı Net Kar Marjı Yöntemi	41
4.7. Emsal Fiyat veya Bedele Ulaşmak İçin Yöntem Seçerken Uyulması Gereken Kriterler	41

BÖLÜM 5. TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI DÜZENLEMELERİ

5.1. Türk Vergi Sisteminde Transfer Fiyatlandırması İçerikli Mevcut Düzenlemeler	43
5.1.1. 5422 Sayılı KVK' da Bulunan Örtülü Kazanç Dağıtımını Düzenlemeleri	43
5.1.2. 5520 Sayılı KVK' da Bulunan Örtülü Kazanç ve Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenleme	44
5.1.3. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda Transfer Fiyatlandırması Uygulamasına İlişkin Düzenlemeler	50
5.1.4. Bakanlar Kurulu Kararında Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeler	51
5.1.5. 1. Seri Nolu Genel Tebliğde Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeler	51
5.2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Düzeltme	52
5.3. Örtülü Kazanç Dağıtılan Kişinin Mükellefiyet Durumu	53
5.3.1. Tam Mükellef Olması Durumu	53
5.3.2. Dar Mükellef veya Mükellef Olması Durumu	54
5.4. Transfer Fiyatlandırmasında Belgelendirme	54
5.5. Hazine Zararı Kavramı	56
5.6. Transfer Fiyatlandırması Konusunda Mükellef Hakları	57

BÖLÜM 6. ÖRTÜLÜ SERMAYE

6.1. Sermaye Tanımı	59
6.2. Vergi Usul Kanununda Öz sermayenin Tanımı	59
6.2.1. Özsermayenin Tespiti	60
6.2.2. Özsermaye Hesaplama Örnekleri	62

6.3. Örtülü Sermaye Nedir	63
6.3.1. İşletmelerde Örtülü Sermayeden Sorgulamanın Şartları Nelerdir	63
6.4. İşletmelerin İlişkili Kişilerden Yapabilecekleri Borçlanma Hesaplaması	64
6.5. Kar Payı Dağıtımını Kabul Edilen İşlemlerin Vergilendirilmesi	64
6.6. Örtülü Sermaye Konusuna Girmeyen Borçlanmalar	65
6.7. Örtülü Sermaye Kullanımında Gider Yazılamayan Faiz Hesaplanması	67
6.8. Ortaklara Faizsiz veya Düşük Faizle Borç Para Verilmesinde KDV Durumu	72
7. TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI VE ÖRTÜLÜ SERMAYE KONULARI İLE İLGİLİ ÖNERİLER	75
SONUÇ	82
KAYNAKLAR	85
EKLER	
Danıştay 9. Dairesinin KDV Hakkındaki Kararı	89
Danıştay 4. Dairesinin KDV Hakkındaki Kararı	91
Danıştay 3. Dairesinin Emsal Bedel Hakkındaki Kararı	95
ÖZGEÇMİŞ	97

ÖZET

TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI VE ÖRTÜLÜ SERMAYE

Günümüzde teknolojik ilerlemeler sayesinde hızla globalleşen ekonomiler beraberinde pek çok yeniliği de getirmiştir. Yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da büyük bir rekabet ortamı oluşmuştur. Bu amansız rekabet kar marjını azaltmakta, firmaları rakipleri karşısında güç durumlarda bırakmaktadır. İşte bu noktada işletmelerin karlarını artırmak için bazen kanun dışına da çıkmalarına sebep olmaktadır.

Bunu sağlamak adına özellikle çok uluslu şirketler karlarını vergi cenneti tabir edilen başka ülkelere götürmek istemektedirler. Yine işletmeler ilişkili kişiler vasıtasıyla emsallerine göre pahalıya mal almak veya ucuz mal satmak yollarıyla karlarını düşürebilmek ve böylece vergi matrahını azaltma yoluna gidebilmektedirler. İşletmelerin ilişkili kişilerden kanunlara aykırı olarak temin etmiş oldukları ve işletmelerinde kullandıkları sermayeler veya işletmeye ait olup ilişkili kişilere usulsüz olarak kullandırılan varlıklar, tez konusu olan “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Sermaye” konularını oluşturmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, önce transfer fiyatlandırması kavramının tanımları yapıp, dünyada ortaya çıkışı ve buna neden olan globalleşme ve çok uluslu şirketler ve dünyada bu konuların düzenlenmesinde öncü ve belirleyici olan OECD hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, transfer fiyatlandırması ile ilgili kavramlar anlatılmış, kimlerin bu kapsamda olduğu, uygulama sırasında uyulması gereken yöntemler ve bu yöntemlerin işleyişi genel hatlarıyla anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde, işletmelerin transfer fiyatı uygulama nedenleri anlatılmıştır. Kazançlarını artırmak için vergisel amaçlarla yapılabileceği gibi, işletmenin verimliliğini

denetleyebilmek veya uluslar arası ekonomik hareketleri takip etmek için de kullanılabilirdi anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde, transfer fiyatlandırmasında kullanılan yöntemler, OECD ve Türk vergi sisteminde açıklandığı şekliyle anlatılmıştır.

Beşinci bölümde, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı ve örtülü sermaye konuları, gerek mülga 5422 sayılı Kurumlar Vergisi kanunu, gerekse 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ve diğer tebliğ ve düzenlemeler çerçevesinde anlatılmıştır.

Altıncı bölümde ise, sermaye ve örtülü sermaye kavramları özetlenip, örtülü sermaye kullanma yoluyla vergi kaybının oluşması ve bunlara ait örnek hesaplamalar yapılmıştır.

Yedinci bölümde, transfer fiyatlandırması yolu ile örtülü kazanç dağıtımı ve örtülü sermaye konuları hakkında öneriler sunulmuştur.

Sonuç kısmında ise, OECD tarafından düzenlenen bu konularda, gerek 5542 sayılı eski Kurumlar Vergisi Kanunu, gerekse yeni 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu düzenlemeleri ile bu konularda çıkarılan tebliğler ve Bakanlar Kurulu kararlarının yapılan tüm iyileştirmeler ile uluslar arası mevzuata ne kadar uygun olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

DISGUISED PROFIT DISTRIBUTION AND THIN CAPITALIZATION VIA TRANSFER PRICING

Recently, thanks to technological advances we have been observing rapidly globalizing economies and it has brought several features. It also composes a giant competitive environment not only domestically but also in abroad. This fierce competition reduces the profit margin and it leaves companies against their rivals in a difficult situation. This stage sometimes causes companies to apply illegal ways in order to raise their profits.

In order to support this, multinational corporations like to transfer their profits to the countries which are called as tax haven. Again companies with the help of related persons acquires materials more expensive than its peers and sell them cheaper, thus they can report their profits low and reduce their tax base. The main purpose of this thesis is to talk about disguised profit distribution and thin capitalization via transfer pricing and provide information about related party transactions which may be used to transfer capital in an illegal way.

In the first part of the study, you can find the definitions of transfer pricing concepts, the emergence of it in the world, the things which cause globalization of multinational corporations. In addition, it concerns information about the OECD which has a leading and decisive role in the regulation of these issues.

In the second part of the study, it tells about transfer pricing concepts, where some measures that must be complied with are described in general terms.

In the fourth part of the study, you can find the reasons of using transfer pricing. Companies can use transfer pricing for tax purposes in order to raise their profits. This could be inspected by examining the companies' productive processes or following international economic movements.

In the fourth part of study, you can find the transfer pricing methods which companies employ defined under OECD and Turkish Tax System.

In the fifth part of the study, we analyzed disguised profit distribution and thin capitalization issues via transfer pricing, not only with old corporate income tax law numbered 5422 but also with new corporate income tax law numbered 5520.

In the sixth part of the study, you can find the summary of the thin capitalization concepts, tax loss by thin capitalization and there are some sample calculations for demonstrations.

Part seven presents suggestions about disguised profit distribution and thin capitalization.

The final part covers the issues regulated by OECD, old corporate income tax law numbered 5542 and new corporate income tax law numbered 5520 with the recent improvements done by the cabinet. Also, it has been identified whether our regulations are in compliance with international legislation.

KISALTMALAR LİSTESİ

AKS	= Adres Kayıt Sistemi
BSMV	= Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
B.K.K.	= Bakanlar Kurulu Kararı
ÇUŞ	= Çok Uluslu Şirket
Dn	= Danıştay
E	= Esas
GVK	= Gelir Vergisi Kanunu
GİB	= Gelir İdaresi Başkanlığı
GSMH	= Gayri Safi Milli Hasıla
HK	= Harçlar Kanunu
İMKB	= İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İSMMMOM	= İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KDVK	= Katma Değer Vergisi Kanunu
KKEG	= Kanunen Kabul Edilmeyen Gider
KPS	= Kimlik Paylaşım Sistemi
KVK	= Kurumlar Vergisi Kanunu
Mernis	= Merkezi Nüfus İdare Sistemi
OECD	= The Organization for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
RG	= Resmi Gazete
s.	= sayfa
SMYB	= Sahte ve Muhteviyat İtibariyle Yanıltıcı Belge
TCMB	= Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TF	= Transfer Fiyatlandırması
TMS	= Türkiye Muhasebe Standartları
TURMOB	= Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
VUK	= Vergi Usul Kanunu

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
1 Şekil 2.1 : İlişkili Kişi Şeması	21
2 Şekil 3.1 : Uluslararası Transfer Fiyatlama ve Şirket Stratejisi Arasındaki İlişki	31
3 Şekil 7.1 : e-fatura Oluşturma Ekranı	77
4 Şekil 7.2 : Transfer Fiyatlandırması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermayeye İlişkin Form	79

TABLolar LİSTESİ

No.	Tablo Adı	Sayfa No.
1	Tablo 1.1: 2010 yılı kişi başına düşen milli gelire göre OECD ülkeleri listesi	10
2	Tablo 2.1: Karşılaştırılabilirlik Analizinde Karşılaştırılacak Unsurlar	19
3	Tablo 3.1 : Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasının En Önemli Üç Amacı	23
4	Tablo 4.1 : Transfer Fiyatlandırması Yöntemlerinin Seçilmesi	29
5	Tablo 4.2 : Yaygın Olarak Kullanılan Transfer Fiyatlandırması Yöntemlerinin Avantaj ve Dezavantajları	37
6	Tablo 5.1: 5422 ve 5520 Sayılı Kanunlarda Karşılaştırma	44
7	Ek Tablo 1: Bazı Ülkelerdeki Transfer Fiyatlandırması Düzenlemeleri	78-81
8	Ek Tablo 2: Uluslararası Sermayeli Firmaların Sayısının Ülkelere Göre Dağılımı	82
9	Ek Tablo 3: Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılımı	83
10	Ek Tablo 4: Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörlere Göre Dağılımı	84

BÖLÜM 1.TRANSFER FİYATLANDIRMASI İLE İLGİLİ TEMEL AÇIKLAMALAR

1.1. Transfer Fiyatlandırması Kavramı

Dünya ekonomisi 20. Yüzyılın son çeyreğinde “Küreselleşme” ve “Bölgeselleşme” kavramlarıyla tanışmaya başlamıştır. Bu dönemde dünya ekonomisi, gelişmiş ekonomiler, gelişmekte olan ekonomiler ve geri kalmış ekonomiler olmak üzere üç grup olarak adlandırılmıştır. Küreselleşme ve bölgeselleşme liberal ekonominin ve gelişmiş ekonomilerin sonuçlarıdır. (Özel, 2009)

Transfer Fiyatlandırması genel olarak mal, hizmet ya da gayri maddi hakların ilişkili kişiler arasında el değiştirmesinde uygulanan fiyat ya da bedel olarak tanımlanabilir. Vergi mükellefleri ve ilişkili kişiler arasında gerçekleşen, mal teslimleri ve hizmet ifaları başta olmak üzere yapılan tüm işlemler için tespit edilen ve uygulanan fiyattır. Transfer fiyatlandırması uygulaması da bu ilişkili kişilerle yapılan işlemlerin ticari teamüller içerisinde, emsallere uygunluk ilkesi uyarınca tespit edilmesi yönünden incelemektedir.

Transfer fiyatı; herhangi bir kar merkezinin ürettiği bir ara malın bu ara malı girdi olarak kullanacak diğer bir kar merkezine transferi halinde bu mala uygulanacak fiyattır. Bir başka tanımla, transfer fiyatlandırması; bölümler arası mamul ve hizmet satışlarında ve buna bağlı olarak sorumluluk merkezleri yöneticilerinin etkinliklerinin ölçülmesinde kullanılan fiyatlamadır. (Gürsoy, 1997)

Yurtiçi ilişkili kurumların ya da çok uluslu şirketlerin kendi aralarında oluşan satın almanın ya da satışın hangi fiyat üzerinden yapılacağı büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte bu sorun, özel bir satış fiyatı olan ‘Transfer Fiyatlandırması’ kavramını ortaya çıkarmıştır. Transfer fiyatı; bir işletmenin işletmedeki kişilerle yakın ilişkisi bulunan kişi veya işletmelerle yaptığı mamul ya da hizmet satışına konu olan fiyattır.

Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunurlarsa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

Transfer fiyatlandırması: İlişkili kişiler arasında yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedeli ifade eder. (B.K.K., 2007)

Tüketicilerin satın alma kararlarını verirken birçok satıcıyı dolaşmaları, kendileri için en uygun fiyatta ve kalitedeki mamul ya da hizmetleri tercih etmeleri beklenir. İşletmeler de tıpkı tüketiciler gibi mamul ya da hizmet satın alırken, benzer kriterleri göz önünde tutmaları gerekir.

İşletmeler sadece işletme dışındaki alıcılarla alış veriş yapmazlar. İşletme içindeki diğer bölümlerle veya işletmelerin ya da işletme sahiplerinin veya yakınlarının ortağı veya sahibi bulunduğu diğer işletmeler yada kişilerden de alış veriş yapabilirler.

Bir işletmenin mal ve hizmetleri ile gayri maddi varlıklarını bölümleri arasında transfer ederken kullandığı fiyata transfer fiyatı, bu fiyatı belirlenme sürecine ise transfer fiyatlandırması denilmektedir. (Aktaş, 2003)

1.2. Dünyada Transfer Fiyatlandırması

Uluslararası literatürde oldukça fazla tartışılan Transfer Pricing kavramı, Türkçe' ye Transfer Fiyatlandırması olarak çevrilmiştir. Transfer Fiyatlandırması (Transfer Pricing), birbiriyle bağlı şirketlerin kendi aralarındaki mal ve hizmet alım ve satımlarında veya benzeri ticari işlemlerinde uyguladıkları fiyatlardır. (TOBB, 2001)

Kavram, muhasebe açısından, grup şirketlerin karlarını grup bünyesinde bulunan ana ve bağlı şirketleri arasında kaydırarak vergiden kaçınmayı sağlayan bir yönetim ve muhasebe tekniği şeklinde tanımlanabilir. (Saraç, 2005)

İlk kez Amerika'da 1928 yılında düzenlenen bir uygulama olan transfer fiyatlandırması; bir cümlelik bir madde ile Amerikan Vergi Koduna ilave edilmiştir. Buna göre, "Aynı kişilerce iki ya da daha fazla işletmeye sahip olunması halinde, Gelir İdaresi vergi kaçacağını önlemek için bu kişilerce beyan edilen tutarları gerektiğinde değiştirebilir".

Transfer fiyatlandırması yöntemi küreselleşmenin sonucu olan çok uluslu şirketlerin, uluslar arası düzeyde yapmış oldukları vergi manipülasyonlarını önlemek için OECD örgütünün bulup geliştirdiği bir vergi güvenlik önlemidir. Bu yöntem AB'nin gelişmiş sanayi ülkeleri tarafından değişik şekillerde uygulanmış ve başarılı sonuçlar da alınmıştır. (Tuncer, 2008)

1.3. Globalleşme Kavramı

İçinde bulunduğumuz 21. Yüzyılda dünyada hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Kuşkusuz; bu değişim sürecinde en önemli ve en çok tartışılan kavramlardan biri de globalleşmedir.

Globalleşme kavramı, Türkçe literatürde yaygın olarak '*küreselleşme*' nadiren de '*uluslararasılaşma*' gibi terimlerle ifade edilmektedir.

Milli kültürlerin, ekonomilerin ve sınırların ortadan kalkmaya yüz tuttuğu, politik kutuplaşmaların ortadan kalktığı, hemen hemen her alanda liberal eğilimlerin güç kazandığı, teknolojinin akıl almaz bir hızla geliştiği ve toplumsal hayatın büyük bir kısmının global süreçler tarafından belirlendiği bir çağdayız.

Teknoloji ve özellikle iletişim alanındaki devrimsel gelişmeler ülkeleri ekonomiden, siyasete kadar pek çok alanda birbirlerine doğru iyice yakınlaştırmıştır. Teknolojik gelişmeler ve bunların ortaya koyduğu iletişim ve bilgi ağındaki ilerlemeler dünyayı mini bir kasabaya çevirmiştir. Bu süreçte telekomünikasyon ve ulaşım teknolojisindeki gelişmeler lokomotif işlevi görmektedir. Bu yaklaşmanın temelinde ekonomiden kültüre, siyasete kadar pek çok alanda ülkelerin birbirlerine yakınlaşmasını sağlayan globalleşme süreci yatmaktadır. Bu süreçte sermaye, işgücü, teknoloji ve bilgi sınır tanımaz hale gelmiştir. Ayrıca, globalleşme sürecinde demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, çevrenin korunması, terörizm ve organize suçlarla mücadele, insan hakları ve liberalleşme gibi evrensel değerler de ön plana çıkmaktadır. Bütün bu gelişmeler bir taraftan ulusal ekonomi, ulusal siyaset, ulusal kültür kavramını rafa kaldırmakta, diğer taraftan da ulus-ötesi çıkar gruplarını ortaya çıkarmakta ve değişik ülkelerden, hatta kıtalardan, insanları birbirlerine bağımlı hale getirmektedir. Globalleşme sürecindeki tüm bu gelişmeler, ülkeleri dünya standartlarında mal, hizmet ve bilgi üreten bir toplum olmaya doğru sürüklemektedir.

Globalleşmenin tanımı konusunda henüz bir fikir birliği sağlanmış değildir. Bazı yazarlar, globalleşmenin sadece ekonomik boyutuna ağırlık verirlerken; diğerleri, globalleşmenin ekonomik boyutu yanında siyasi ve kültürel boyutlarına da temas etmektedirler. Örneğin, Ouattara, globalleşmeyi ekonomik açıdan ele almakta ve globalleşmeyi, ticaret, finansal akımlar, teknoloji değişimi ile bilgi ve işgücünün mobilitesi yoluyla dünya ekonomilerinin birbirleriyle entegrasyonu olarak tanımlamaktadır. Bazıları ise, globalleşmenin ekonomik boyutu yanında siyasal ve sosyokültürel boyutuna da dikkat çekerek konuyu daha geniş bir perspektiften ele almaktadır.

Esas itibariyle ekonomik bir olgu olarak karşımıza çıkan globalleşmenin siyasal ve sosyokültürel boyutları da mevcuttur. Globalleşmeyi tarihin akışı içinde ortaya çıkan bir olgu (realite) olduğu kadar; uluslararası ticaretin yaygınlaşması, emek ve sermaye hareketlerinin artması, ülkeler arasındaki ideolojik kutuplaşmaların sona ermesi, teknolojideki hızlı değişim sonucunda ülkelerin gerek ekonomik, gerekse siyasal ve sosyokültürel açıdan birbirlerine yakınlaşmaları olarak da tanımlayabiliriz. (Aktan, C C; Şen, H, 1999)

1.3.1. Çokuluslu Şirketler

Çokuluslu şirketlerle ilgili literatür incelendiğinde, çok uluslu şirket kavramının ekonomi ve işletmecilik boyutunda taşıdığı anlam ile hukuk boyutunda taşıdığı anlamların ayrı ayrı değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Kavramın ekonomik ve işletmecilik anlamda tanımı gelişmiş, hukuk açısından taşıdığı anlam ise geri planda kalmıştır. Bazı yazarlar çok uluslu şirket kavramının hatalı olduğunu belirtmekte ve bunun yerine çok uluslu işletme kavramını kullanmaktadır. (Işık, 2005)

Yabancı bir pazara girmeyi düşünen bir firmanın önünde farklı üç seçenek bulunmaktadır. Birincisi, malları kendi ülkesinde üretip, yabancı bir ülkeye satmak kaydıyla ihracat yapmak, ikincisi, piyasasına girmek istediği ülkedeki bir firmaya kendi teknolojisini ve marka ismini kullanmasına izin vererek, lisans anlaşması yapmak ve üçüncüsü ise, piyasaya doğrudan sermaye yatırımı yapmak kaydıyla girmektir.

Yerel bir firmaya oranla, yabancı bir firma her zaman ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların bazıları kültürel sorunlar, dil ve yerel piyasaya ait uygulamalardaki farklılıklardan oluşan sorunlardır. İşte bu gibi nedenlerle de firmalar, ihracat ve lisans

yoluyla elde edemeyeceği bazı avantajlara sahip olmak için doğrudan yabancı sermaye yatırımları yaparlar.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları uluslararası sermayenin ülke ekonomisine katıldığını ifade etmektedir. Uluslar arası sermayeli Şirket ya ülkede yeni bir firma kurar, ya da kurulmuŐ bir Şirkete sermaye yatırarak ortak olur. Burada, yabancı ülkede edinilen Şirkete "yavru Şirket" (subsidiary), "yabancı sermaye Şirketi", "tabi Şirket" veya "Şube" denmektedir. Dolaysız yabancı sermaye yatırımlarının en önemli özelliklerinden biri, bunların yalnızca tabi Şirketin mülkiyetini elinde bulundurmakla (kısmen veya tamamen) kalmamaları, aynı zamanda onun yönetimini de denetimleri altında bulundurmalarıdır. Yavru Şirket genellikle, ana Şirketin elinde bulunan teknoloji, ticari sırlar, yönetim bilgileri, ticaret nvanı ve öteki kolaylıklardan yararlanma ayrıcalığına sahiptir. Karşılığında ise, kazanılan karlar, kısmen veya tamamen ana Şirkete kalır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları (Direct Foreign Investment-DFI) adı verilen bu yatırımlar da, yabancı ülkedeki fiziki sermayeye sahip olan ve bunu iŐleten firmaya, okuluslu Şirket adı verilir. (Oksay, 2000)

Tablo 1.3.1: Uluslararası Sermayeli Firmaların Sayısının Ülkelere Göre Dağılımı

Ülkeler (Şirket Sayısı)	1954- 2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	1954- 2010
	(Birikimli)							Toplam
AB Ülkeleri (27)	3.975	1.456	1.832	1.896	1.681	1.399	1.311	13.550
Almanya	1.330	447	513	521	552	492	460	4.315
Hollanda	623	183	249	243	259	147	162	1.866
İngiltere	506	283	435	413	237	202	161	2.237
İtalya	311	60	90	78	101	89	96	825
Diğer AB Ülkeleri	1.205	483	545	641	532	469	432	4.307
Diğer Avrupa Ülkeleri (AB Hariç)	944	298	335	437	504	417	496	3.431
Afrika Ülkeleri	139	49	39	46	47	68	95	483
Kuzey Amerika	470	103	126	146	133	146	132	1.256
A.B.D.	432	88	107	117	114	115	103	1.076
Kanada	38	15	19	29	19	31	29	180
Orta ve Güney Amerika, Karayipler	52	11	12	18	12	17	14	136
Yakın ve Orta Doğu Ülkeleri	1.598	367	377	474	533	632	895	4.876
Azerbaycan	169	51	80	116	127	163	164	870
Irak	240	55	62	99	83	107	105	751
İran	520	117	98	96	133	173	393	1.530
Diğer	669	144	137	163	190	189	233	1.725
Diğer Asya	545	150	152	253	220	234	260	1.814
Çin Halk Cum.	183	28	22	38	43	42	42	398
Güney Kore Cum.	69	15	12	21	13	21	18	169
Diğer	293	107	118	194	164	171	200	1.247
Diğer Ülkeler	93	23	47	34	41	23	30	291
Toplam	7.816	2.457	2.920	3.304	3.171	2.936	3.233	25.837

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

1.3.2. Ekonomi ve İşletmecilik Boyutunda Çokuluslu Şirket

İkinci Dünya savaşından sonraki yıllarda dünyada ekonomik faaliyetlerde büyük artış olmuştur. 1997 yılına kadar dünya ticaretindeki artış ortalama %6 olmuştur. Bu zaman içerisinde ticaret 14 kat artmıştır. Aynı dönemde üretim faaliyetleri ise yılda %3,5 artışla toplamda 5,5 kat olmuştur. 1950 yılında uluslar arası ticaretin dünyada gayrisafi ticaretin miktarı %7 iken 1997 yılında %23 olmuştur. 2020 yılında ise %50 olacağı tahmin edilmektedir. Bundan dolayı çokuluslu şirketlerin dünya ticaretindeki önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu konunun önemi üzerine 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Association – WTO) kurulmuştur. WTO'nun amacı ülkeler arasında ticaret kuralları oluşturmak, ticaretin serbest ve olağan olabilmesi için düzenlemeler yapmaktır. (eogrenme.anadolu.edu.tr)

Çokuluslu şirket kavramı özellikle 2.Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ekonomik ve sosyal gelişmelere paralel olarak işletmelerin faaliyetlerindeki ve yapılarındaki değişimlerle ortaya çıkmıştır. Birden fazla ülkede faaliyet gösterip, giderek güçlenen işletmelerin sayısının artması ve bu işletmelerin bazı ülkelerin GSMH'sından daha fazla satış hacmine ulaşmaları, globalleşme yolunda önemli bir hareketin başlangıcı oldu. Çokuluslu olarak nitelenen işletmeler çeşitli ülkelerin vatandaşı olarak görülmekte ve ülkelerin sosyo-ekonomik koşullarına uyum sağlayarak vergi vermekte, ekonomilerine katkıda bulunmaktadır. Bazı görüşlere göre çokuluslu işletmeler dünya ekonomisine büyük katkıları olan kuruluşlar olarak görürken, aksi görüşlere sahip olanlar çokuluslu işletmeleri dünyanın politik ve sosyal yapısına zarar verdiğini ve ülkelerin bütünlüğü için bir tehdit olduğunu düşünmektedir. 2000'li yıllarda 300 çokuluslu işletmenin dünya ticaretinin %90'ını kontrol edeceği hesaplanmaktadır. Bu şirketler toplumda bazı güçlü devletlerin ekonomik emperyalizmi olarak kabul edilmektedir. (<http://notoku.com>, 2010)

Çokuluslu işletmelerle yatırım yapılan ülkeler arasındaki ilişkilerin boyutları önemli bir konudur. Çokuluslu işletmeyi ulusal işletmelerden farklı kılan, çokuluslu işletmenin değişik çevre güçleri ile karşılaşmasıdır. Buna karşılık, hiçbir ulusal işletme tamamen uluslararası çevre güçlerinden ayrı düşünülemez. Ülke dışına ihracat yapan veya girdilerini ülke dışından sağlayan ulusal işletmeler de, bir bakıma ülke dışı çevrenin etkisi altındadır.

Çokuluslu işletmelerin farklı olması ve ayrıca inceleme konusu yapılmasının temel nedeni, çok farklı çevrelerde faaliyet göstermesidir. (<http://notoku.com>, 2010)

Çokuluslu işletme kavramı, son 30 yılda önemli sayılara ulaşan uluslararası alanda faaliyet gösteren özel işletmeler için kullanılmaktadır. Çokuluslu işletmelerin farklı özelliklere sahip olması, bu işletmeleri tanımlamayı güçleştirmektedir. Çokuluslu işletmeler farklı birçok isimlerle ifade edilebilmektedir. Bunlar:

- Uluslararası İşletme (International Corporation)
- Çokuluslu İşletme (Multinational Enterprise)
- Ulussuz İşletme (Transnational Corporation)
- Dünya İşletmesi (World Business)
- Global İşletme (Global Business) olarak sıralanabilir. (<http://notoku.com>, 2010)

Tablo 1.3.2. : Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke (Milyon \$)	2005	2006	2007	2008	2009	2010
AB Ülkeleri	5.006	14.489	12.601	11.076	4.927	4.762
<i>Almanya</i>	391	357	954	1.237	497	498
<i>Fransa</i>	2.107	439	367	679	617	589
<i>Hollanda</i>	383	5.069	5.442	1.343	718	501
<i>İngiltere</i>	166	628	703	1.335	350	233
<i>İtalya</i>	692	189	74	249	314	54
<i>Diğer AB Ülkeleri</i>	1.267	7.807	5.061	6.233	2.431	2.887
Diğer Avrupa Ülkeleri (AB Hariç)	1.646	85	373	291	305	243
Afrika Ülkeleri	3	21	5	82	2	0
A.B.D.	88	848	4.212	868	260	318
Kanada	26	121	11	23	52	56
Orta -Güney Amerika ve Karayipler	8	33	494	60	19	5
Asya	1.756	1.927	1.405	2.345	673	873
Yakın ve Orta Doğu Ülkeleri	1.678	1.910	608	2.184	361	437
<i>Körfez Ülkeleri</i>	1.675	1.783	311	1.963	209	371
<i>Diğer Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri</i>	2	3	196	96	78	16
Diğer Asya Ülkeleri	78	17	797	161	312	435
Diğer Ülkeler	2	115	36	2	12	3
Toplam	8.535	17.639	19.137	14.747	6.250	6.260

Kaynak : T.C. Merkez Bankası

1.3.3. Hukuk boyutunda Çokuluslu Şirket

Konunun hukuki boyut açısından tartışılmasında çok uluslu şirket kavramının yerine çok uluslu işletme veya teşebbüs kavramının daha doğru olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşım çokuluslu kuruluşların ve diğer ülkelerin çalışmalarında da görülmektedir. Örneğin çalışmanın ana eksenlerinden biri olan OECD'nin düzenlemelerinde çok uluslu teşebbüs (Multinational Enterprises) kavramı esas alınarak transfer fiyatlandırması ele alınmaktadır. (Işık, 2005)

Çok uluslu şirket kavramı, hukuki bir kavramdan ziyade bir işletmenin özelliklerini yansıtmaktadır. Dolayısıyla hukuken doğru bir kavram değildir. Kavram çok sayıda milliyeti olan bir tek tüzel kişiliği değil, farklı milliyetleri olan çok sayıdaki tüzel kişilerden oluşan bir grubu ifade etmektedir. Grup içindeki bağımsız tüzel kişiler, hukuken birbirlerinden ayrı iken ekonomik açıdan tek bir işletme gibi faaliyet göstermektedirler. Çok sayıda şirket ve başka biçimdeki tüzel kişilerden oluşan topluluğun ekonomik birliğini ifade ettiğini dikkate alarak, çok uluslu işletme kavramının daha doğru bir kavram olduğu sonucuna ulaşılabilir. Çok uluslu şirket kavramının hukukta yerleşmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Kavramdaki çok ulusluluk, küresel ölçekteki ekonomik faaliyetlerin bütünlüğünü ortaya koymakta, şirket tabiri ise tek bir tüzel kişilik anlamına gelmemektedir. (Kabaalioğlu, 1982)

Bu anlamda çok uluslu şirket kavramı yerine çok uluslu işletme kavramı daha uygun düşmektedir. Çok uluslu işletmeler için uluslararası hukuk alanındaki gelişmeler karşısında, bu işletmelere uygulanabilecek Devletler Genel ve Devletler Özel Hukuku kuralları arasındaki sınır çizgisi belirgin değildir. Ayrıca çok uluslu işletmelere ilişkin hukuk kurallarının Devletler Genel veya Özel Hukukundan hangisine girdiği tartışması yararlı bir sonuç da sağlamamaktadır. Başta Ticaret Hukuku olmak üzere çok uluslu işletmelerin hemen hemen bütün hukuk dalları ile ilgisi bulunmaktadır. (Kabaalioğlu, 1982)

Örnek vermek gerekirse vergi anlaşmaları incelendiğinde milletlerarası vergi hukukunun önce devletler genel hukuku daha sonra da devletler özel hukuku ile yakın ilişkisi olduğu görülmektedir. (Tuncer, 1974)

Çok uluslu işletmelerin günümüzde kazandığı boyutlar ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan hukuki sorunlar geleneksel hukuk kuralları ile çözümlenememekte, geniş kapsamlı kurallara ihtiyaç duyulmaktadır. (Kabaalioglu, 1982)

Tablo 1.3.3. : Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişlerinin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler (Milyon \$)	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	5	5	6	23	48	78
Balıkçılık	2	1	3	18	1	0
Madencilik ve Taşocakçılığı	40	122	337	151	89	195
İmalat Sanayii	785	1.866	4.211	3.955	1.565	847
<i>Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı</i>	68	608	766	1.252	196	145
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	180	26	232	189	77	82
<i>Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı</i>	174	601	1.109	200	336	89
<i>Makine ve Teçhizat İmalatı</i>	13	54	48	226	220	64
<i>Elektrikli Optik Aletler İmalatı</i>	13	53	117	236	59	167
<i>Motorlu Kara Taşıtı , Römork ve Yarı-Römork İmalatı</i>	106	63	70	77	225	39
<i>Diğer İmalat</i>	231	461	1.869	1.775	452	261
Elektrik, Gaz ve Su	4	112	568	1.068	2.124	2.040
İnşaat	80	222	285	336	208	391
Toptan ve Perakende Ticaret,	68	1.166	165	2.085	389	310
Oteller ve Lokantalar	42	23	33	24	54	109
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	3.285	6.696	1.117	170	391	199
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	4.018	6.957	11.662	6.069	666	1.575
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	29	99	560	641	560	282
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	74	265	177	149	106	113
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	103	105	13	58	49	121
Toplam	8.535	17.639	19.137	14.747	6.250	6.260

Kaynak: T.C. Merkez Bankası

1.4. OECD Hakkında Genel Bilgi

İngilizce’de The Organization for Economic Co-Operation and Development cümlesini oluşturan kelimelerin baş harflerinden oluşan kısaltma ile ifade edilen, İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), demokratik yapılara ve piyasa ekonomisine sahip 34 ülkenin küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve yönetim sorunlarını çözmek ve bu sürecin fırsatlarından faydalanmak üzere müştereken çalıştıkları bir forumdur.

OECD, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’nın yeniden yapılandırılması için Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’nın oluşturdukları Marshall Planı’nın eşgüdümünü sağlamak amacıyla 1947 yılında oluşturulan OEEC’nin (Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü) yeni halidir.

OECD, NATO’nun ekonomik açıdan tamamlayıcısı olarak kurulan OEEC’den görevi 1961’de devralmış ve amacı o günden bu yana üye ülke Hükümetlerine mali istikrarı korumada destek olmak, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, istihdam artışını ve yüksek yaşam standartlarını sağlamada yardım etmek, böylece dünya ekonomisinin kalkınmasına katkı sağlamak olmuştur. OECD’nin “Kuruluş Sözleşmesi” üye ülkelere ve ekonomik kalkınma sürecindeki diğer ülkelere sağlam bir ekonomik büyüme sağlamalarında yardımcı olmayı ve dünya ticaretinin çok taraflı ve serbestçe büyümesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. (T.C. OECD Daimi Temsilciliği, 2011)

Hızla değişen ve küreselleşen ekonomiyle birlikte OECD de değişmektedir. OECD bir yandan iç yönetim kurallarını düzenlerken diğer yandan bütçe sorumluluklarının paylaşımı, karar alma mekanizmaları ve OECD’ye yeni üyelerin katılımının sonuçları gibi karmaşık konulara da yanıt bulmaya çalışmaktadır. (T.C. OECD Daimi Temsilciliği, 2011) Halen 34 ülke OECD ye üye olmuştur.

Bunlar 2010 yılı kişi başına düşen milli gelire göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.4.: 2010 yılı kişi başına düşen milli gelire göre OECD ülkeleri listesi

Sıralama	Ülke	Dolar
1	Norveç	\$85,380
2	Lüksemburg	\$79,510
3	İsviçre	\$70,350
4	Danimarka	\$58,980
5	İsveç	\$49,930
6	Hollanda	\$49,720
7	Finlandiya	\$47,170
8	ABD	\$47,140
9	Avusturya	\$46,710
10	Belçika	\$45,420
11	Avustralya	\$43,740
12	Almanya	\$43,330
13	Fransa	\$42,390
14	Japonya	\$42,150
15	Kanada	\$41,950
16	İrlanda	\$40,990
17	Birleşik Krallık	\$38,540
18	İtalya	\$35,090
19	İzlanda	\$33,870
20	İspanya	\$31,650
21	Yeni Zelanda	\$29,050
22	İsrail	\$27,340
23	Yunanistan	\$27,240
24	Slovenya	\$23,860
25	Portekiz	\$21,960
26	Güney Kore	\$19,890
27	Çek Cumhuriyeti	\$17,870
28	Slovakya	\$16,220
29	Estonya	\$14,360
30	Macaristan	\$12,990
31	Polonya	\$12,420
32	Şili	\$9,940
33	Türkiye	\$9,500
34	Meksika	\$9,330

Kaynak:

http://www.ansiklopedika.org/Ki%C5%9Fi_ba%C5%9F%C4%B1na_d%C3%BC%C5%9Fen_milli_gelire_g%C3%B6re_OECD_%C3%BClkeleri_listesi

1.4.1. OECD'de Transfer Fiyatlandırması Düzenlemeleri

Transfer fiyatlandırması ile ilgili düzenleme, OECD Modelinin Bağımlı Teşebbüsler başlıklı 9'uncu maddesinin birinci fıkrasında aşağıdaki gibi yer almaktadır. Karşı düzeltmeyi (corresponding adjustment) düzenleyen ikinci fıkra, Modelin 1977 yılındaki güncellenmesini müteakip maddeye ilave edilmiştir.

“a) Bir Akit Devlet teşebbüsü doğrudan veya dolaylı olarak diğer Akit Devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında veya

b) Aynı kişiler, doğrudan veya dolaylı olarak bir Akit Devlet teşebbüsünün ve diğer Akit Devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında, ve her iki halde de, iki teşebbüs arasındaki ticari ve mali ilişkilerde oluşan veya empoze edilen koşullar, bağımsız teşebbüsler arasında oluşması gereken koşullardan farklılaştığında, bu teşebbüslerden birisinde olması gereken, fakat bu koşullar dolayısıyla kendini göstermeyen kazanç, o teşebbüsün kazancına eklenir ve buna göre vergilendirilebilir.” demektedir. (OECD Model Tax Convention, 2000)

Son yıllarda OECD örgütü, vergi rekabetini zararlı saymakta, bunun önlenmesini önermektedir. Avrupa birliği de benzer görüşleri savunmaktadır. Günümüzde vergi rekabetinin engellenmesi konusunda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Ülke ekonomisi açısından yapılan vergi manipülasyonları ile transfer fiyatlandırması vergi kaybına neden olmaktadır. Bu açıdan gelişmekte olan ülkelerde konu büyük önem arz etmektedir. (Tuncer, 2008)

1.4.2. OECD Ülkeleri ve Diğer Bazı Ülkelerdeki Uygulamalar

Dünyada transfer fiyatlandırmasının yasalara yerleştirilmesi ekonomik büyüklüğün ve aktivitenin bir göstergesi olarak algılanmaktadır. Emsal bedel ilkesi OECD modeli vergi anlaşmasının 9. maddesinin 1. fıkrasında bulunmaktadır. Bu madde OECD'ye üye ülkelerin ve üye olmaya hazırlanan ülkelerin vergi anlaşmalarının temelini oluşturmaktadır.

OECD ülkelerinin emsal bedel ilkesini benimsemelerinin çeşitli nedenleri vardır. En önemli nedenlerinden biri emsal bedel ilkesinin çokuluslu şirketler ve müstakil işletmeler açısından vergi işleminin genel benzerliğini sağlamasıdır. Emsal bedel ilkesi, bağımlı ve

müstakil işletmelerin vergi hedefi söz konusu olduğunda, daha eşit bir tabana yerleştirildiği için, aslında herhangi bir kurumun göreceli rekabet konumlarını tahrifata uğratacak vergi avantajı veya dezavantajının oluşmasını önlemektir. Emsal bedel ilkesi, vergi miktarlarını ekonomik karlardan bu şekilde çıkardığı için uluslar arası ticaret ve yatırımın gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Aşağıdaki tabloda OECD ilkelerine göre bazı ülkelerdeki transfer fiyatlandırması düzenlemeleri bulunmaktadır.

Tablo 1.4.2.: Bazı Ülkelerdeki Transfer Fiyatlandırması Düzenlemeleri

ÜLKE	TRANSFER FİYATLANDIRMASI YÖNTEMLERİ	GERÇEĞE AYKIRI TRANSFER FİYATLANDIRMASINA YÖNELİK CEZALAR
ALMANYA	<ul style="list-style-type: none"> - Karşılaştırılabilir Fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi - Maliyet artı yöntemi	Mükellef transfer fiyatlandırmasıyla ilgili belgeleri ilgili kuruma vermemişse veya belgeler eksik ya da yetersiz ise kazancın %5 ile %10 arasında ilave tarhiyat yapılır. Yapılan tarhiyat 5.000€'dan az olamaz. Zamanında verilmeyen belgeler için de 1.000.000€'ya kadar ceza verilir. Ayrıca gecikilen her gün için 100€ ceza verilir. Gecikme faizi ise %6 olarak belirlenmiştir.
FRANSA	Geleneksel OECD yöntemleri uygulanmaktadır. <ul style="list-style-type: none"> - Karşılaştırılabilir Fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi - Maliyet artı yöntemi Bazen diğer yöntemler de kullanılmaktadır.	Transfer fiyatlandırması hakkında özel bir yaptırım bulunmamakla birlikte, ziyana uğratan vergi için her ay %0,4 gecikme faizi, kötü niyetli eylemler için %40, kaçakçılık statüsünde olursa %80 vergi cezası uygulanmaktadır.
İNGİLTERE	Transfer fiyatlandırması yöntemleriyle ilgili özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, OECD' nin hazırladığı Transfer Fiyatlandırması rehberinde belirtilen yöntemler benimsenmiştir.	Mali Kanun, 18 ve 20. Maddeleri ve Vergi İdaresi Kanunu Kısım95-96'ya göre kayba uğratan vergilerin %100'üne kadar gecikme faizi de dikkate alınarak cezalar uygulanır. Aynı zamanda emsal fiyat tespitine ait belgelerin usulüne uygun olmaması durumunda 3.000€ ceza kesilir.
İTALYA	Vergi idaresi tarafından karşılaştırılabilir fiyat yöntemi tercih edilmektedir. Bununla birlikte yeniden satış fiyatı yöntemi ve maliyet artı yöntemleri de kullanılabilir. Bu yöntemlerin hiçbiri uygulanamıyorsa kar bölüşüm yöntemi, sermaye karlılık yöntemi veya brüt kar marjı yöntemi tercih edilebilir.	Vergi denetimlerinde emsal bedelin kullanılmadığı tespit edilmesi durumunda cezalı tarhiyat yapılmaktadır. Vergi cezalarıyla ilgili genel hükümler uygulanmakla birlikte, kayba uğratan verginin %100 ile %200 kadarı değişen oranlarda cezalar kesilmektedir.

AVUSTURYA	Transfer fiyatlandırması yöntemleriyle ilgili özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, OECD'nin hazırladığı Transfer Fiyatlandırması rehberinde belirtilen yöntemler in yanında mükelleflerin durumlarına uyacak başka yöntemler de uygulanabilir.	Kayba uğratılan verginin %25'i kadar ceza uygulanmaktadır. Eylemin tekrarlanması durumunda veya idareye gerekli evrakların zamanında ve gerçeğe uygun verilmemesi gibi durumlarda %50 olarak uygulanabilir.
BELÇİKA	OECD'nin hazırladığı Transfer Fiyatlandırması rehberinde belirtilen yöntemlerden herhangi biri seçilebilir.	Vergi cezalarıyla ilgili genel hükümler uygulanmakla birlikte, kayba uğratılan verginin %0 ila %200 kadarı değişen oranlarda cezalar kesilmektedir. Bununla birlikte Transfer Fiyatlandırması nedeniyle geç ödenen vergiler için de ayrıca gecikme faizi de alınmaktadır.
HOLLANDA	OECD'nin hazırladığı Transfer Fiyatlandırması rehberinde belirtilen yöntemlerden herhangi biri seçilebilir. - Karşılaştırılabilir Fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi - Maliyet artı yöntemi - Kar Bölüşüm Yöntemi	Transfer fiyatlandırması hakkında özel bir yaptırım bulunmamaktadır.
ABD	- Karşılaştırılabilir Fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi - Kar Bölüşüm Yöntemi - Mükellefin belirleyeceği yöntem Ayrıca; - Karşılaştırılabilir hizmet fiyatı yöntemi - Hizmet maliyeti yöntemi - Brüt hizmet marjı yöntemi - Hizmet maliyet artı yöntemi de uygulanabilmektedir.	Kayba uğratılan verginin %20'si ila % 40'ı oranlarında vergi cezası uygulanmaktadır.
RUSYA FEDERASYONU	- Karşılaştırılabilir Fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi - Maliyet artı yöntemi	Transfer fiyatlandırması hakkında özel bir düzenleme bulunmamakta, genel vergi ve gecikme cezaları uygulanmaktadır.

UKRAYNA	İdare tarafından karşılaştırılabilir fiyat yöntemi tercih edilmektedir. Bununla birlikte OECD tarafında önerilen yöntemler de kullanılabilir.	Transfer fiyatlandırması hakkında özel bir düzenleme bulunmamakta, genel vergi ve gecikme cezaları uygulanmaktadır.
ÇİN HALK CUMHURİYETİ	<ul style="list-style-type: none"> - Karşılaştırılabilir Fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi - Maliyet artı yöntemi - Kar bölme yöntemi 	İlişkili kişilerle gerçekleşen işlemlere ilişkin formun zamanında idareye verilmemesi dışında ayrıca, Transfer fiyatlandırması hakkında özel bir cezai düzenleme bulunmamaktadır.
GÜNEY KORE	<ul style="list-style-type: none"> - Karşılaştırılabilir Fiyat yöntemi - Yeniden satış fiyatı yöntemi - Maliyet artı yöntemi - Kar bölme yöntemi <p>Bu yöntemlerden ilk üçü diğerlerine tercih edilmektedir. Bununla birlikte emsallere uygunluk ilkesini saplayan yöntemlerden herhangi birinin belirlenmesi mümkündür.</p>	Eksik beyan edilen kazancın %10'u ila %30'u arasında değişen oranlarda ceza kesilir. Ayrıca kayba uğratılan vergi için günlük %03 oranında gecikme faizi hesaplanır. İdarenin transfer fiyatlandırmasıyla ilgili belgelerin talebi halinde, belgelerin 60 gün içerisinde ibraz edilmemesi halinde 30.000.000 Won'a kadar ceza kesilebilir.

Kaynak : Urbach Hacker Young International 2006, Global Transfer Pricing Guide,2006. Derleyen Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, Transfer Fiyatlandırması (Üretim İşletmelerinde Uygulama) Maliye ve Hukuk Yayınları (Tunç, Köse; Ferhatoğlu, Emrah, 2008)

BÖLÜM 2.TRANSFER FİYATLANDIRMASI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

2.1. İlişkili Kişi

Transfer fiyatlandırması konusunu oluşturan ilişkili taraf kavramı, bir tarafın işletme ile ilişkili sayılması için; Kurumlar Vergisi Kanunu Madde:12-3a, Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 13-2 de ve Türkiye Muhasebe Standardına göre (TMS 24) şöyle tanımlanmaktadır.

Ortakla ilişkili kişi, ortağın doğrudan veya dolaylı olarak en az %10 oranında ortağı olduğu veya en az bu oranda oy veya kâr payı hakkına sahip olduğu bir kurumu ya da doğrudan veya dolaylı olarak, ortağın veya ortakla ilişkili bu kurumun sermayesinin, oy veya kâr payı hakkına sahip hisselerinin en az %10'unu elinde bulunduran bir gerçek kişi veya kurumu ifade eder.

İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoy ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır. Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır

İlişkili Taraf: Bir tarafın bir işletme ile ilişkili sayılması için:

(a) Söz konusu tarafın, doğrudan ya da dolaylı olarak bir veya birden fazla aracı yoluyla:

(i) İşletmeyi kontrol etmesi, işletme tarafından kontrol edilmesi ya da işletme ile ortak kontrol altında bulunması (ana ortaklıklar, bağlı ortaklıklar ve aynı iş dalındaki bağlı ortaklıklar dahil olmak üzere);

(ii) İşletme üzerinde önemli etkisinin olmasını sağlayacak payının olması; veya

(iii) İşletme üzerinde ortak kontrole sahip olması;

(b) Tarafın, işletmenin bir iştiraki olması (TMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar);

(c) Tarafın, işletmenin ortak girişimci olduğu bir iş ortaklığı olması (TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar);

(d) Tarafın, işletmenin veya ana ortaklığının kilit yönetici personelinin bir üyesi olması;

(e) Tarafın, (a) ya da (d) de bahsedilen her hangi bir bireyin yakın bir aile üyesi olması;

(f) Tarafın; kontrol edilen, ortak kontrol edilen ya da önemli etki altında veya (d) ya da

(e) de bahsedilen her hangi bir bireyin doğrudan ya da dolaylı olarak önemli oy hakkına sahip olduğu bir işletme olması; veya

(g) Tarafın, işletmenin ya da işletme ile ilişkili taraf olan bir işletmenin çalışanlarına işten ayrılma sonrasında sağlanan fayda planları olması, gerekir.

İlişkili tarafla yapılan işlem: İlişkili taraflar arasında kaynakların, hizmetlerin ya da yükümlülüklerin bir bedel karşılığı olup olmadığına bakılmaksızın transferidir.

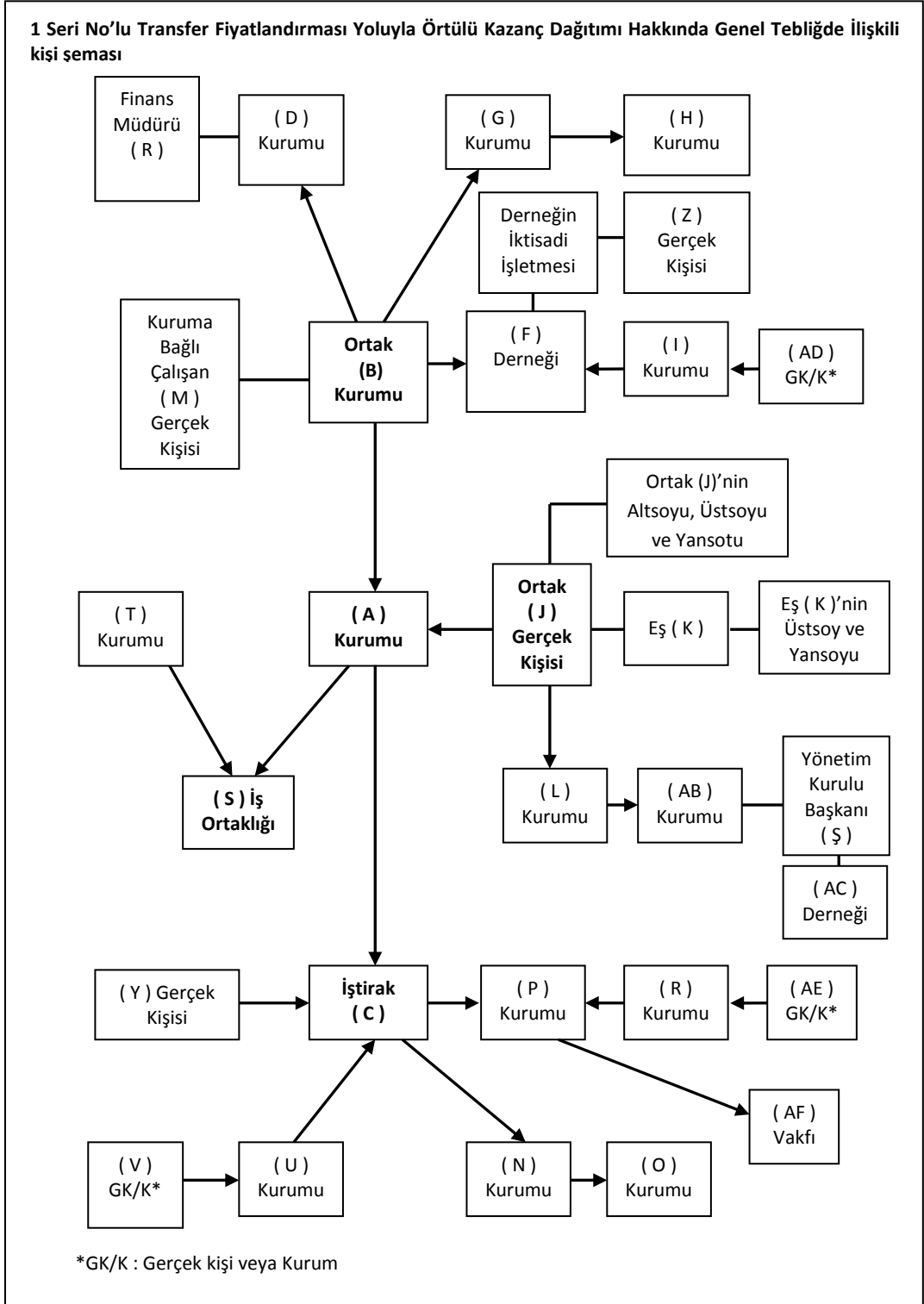
Bir bireyin yakın aile üyeleri: İşletme ile ilgili işlemler üzerinde etkisi olabilecek ya da işlemlerden etkilenebilecek aile bireyleridir. Aşağıdakileri içerebilir:

(a) Bireyin eş ve çocukları;

(b) Bireyin eşinin çocukları ve

(c) Bireyin ya da bireyin eşinin bakmakla yükümlü oldukları kişiler. (Türkiye Muhasebe Standartları TMS-24)

Şekil 2.1: İlişkili Kişi Şeması

Kaynak : Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliğ (Seri No.1)

2.2. Emsallere Uygunluk İlkesi

Piyasa fiyatı ilkesi olarak da bilinen bu ilke, hem ABD'deki transfer fiyatı uygulamalarında, hemde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkelerinde uluslar arası transfer fiyatlandırması uygulamalarında “emsallere uygunluk ilkesi veya standardı” (the arm's length principle) olarak adlandırılmaktadır. (Tunç, Köse; Ferhatoğlu, Emrah, 2008)

Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder. Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur. (GİB, 2007)

Emsal fiyat araştırmasında yurt dışında bulunan veri bankalarının kullanılabilmesine izin verilmesi, sıkça dile getirilmektedir. Ne var ki tebliğ bu konuda bir kısıtlama getirmemektedir. Tam tersine verilen bazı örneklerde, yurt dışındaki fiyat ve karlılık oranlarının pazar koşullarının aynı olması koşuluyla emsal bedel olarak dikkate alınabileceği vurgulanmıştır. Pazar farklılıklarının karşılaştırılabilirlik analizinde dikkate alınması koşuluyla, yur dışı veri tabanlarının kullanılmasında bir sakınca bulunmamaktadır. Dış emsal aramada alternatif kaynak olarak, İMKB'ye kote şirketlerin halka açıklanan mali bilgileri, şirketlerin resmi internet sayfalarında yer alan bilgiler, ticaret ve sanayi odaları tarafından yayınlanan veriler belgelendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi şartıyla kullanılabilir. (Elele, 2008)

2.2.1. Emsallere Uygunluk İlkesinin Uygulanmasının Ön Koşulları

Yapılan işlemin değerlendirilmesinde “emsaline göre göze çarpmak derecede” ifadesi kullanıldığından, “emsal” olayı burada büyük önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, VUK'un 267. Maddesinde “emsal bedeli” ve “emsal ücreti” tanımlamalarına yer verilmiştir. Ancak örtülü kazanç esasına ilişkin emsal kıyaslamalarında Vergi Usul Kanunu'nda yer alan emsal ölçülerinden hareket etmek pek mümkün değildir. 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 17. maddesinde (5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesi) yer

alan “emsal” sözcüğünü farklı ölçütlerde ele almakta yarar vardır. Bu ölçütler, kurum içi ölçütler ve benzer diğer kuruma dayalı ölçütler ya da kanuni emsaller olabilir. (Kızılot, 2007)

2.3. Karşılaştırılabilirlik Analizi

Genel olarak kontrol altındaki bir işletmenin emsallere uygunluk sonuçlarını doğurup doğurmadığı, bu işlemin sonuçları ile kontrol dışındaki vergi mükellefinin karşılaştırılabilir koşullar altındaki işlemlerinin birlikte karşılaştırılması ile değerlendirilir. Karşılaştırılabilirlik, emsallere uygunluk kapsamında kar ya da fiyatı etkileyen etkenlerin tümüne bağlıdır. Karşılaştırma olgusu transfer fiyatlandırmasını test eden yöntemlerden ve özel karşılaştırma standartlarından önemli ölçüde etkilenmektedir. Baş vurulan her yöntemin, karşılaştırılabilirliği etkileyen tüm unsurları kendi açısından tahlil etmesi gerekmektedir. (Biyar, 2007)

Emsal fiyat uygulamasında emsal alınacak fiyatın tespiti için öncelikle karşılaştırılabilirlik analizini yapılmalıdır. Karşılaştırılabilirlik analizi; İlişkili kişiler arasında gerçekleşmiş olan işlemin koşullarıyla, ilişkisiz kişiler arasındaki benzer nitelikteki işlemin koşullarının karşılaştırılmasıdır. Karşılaştırılan şartlar arasında farklılıklar varsa, bu farklılıkların giderilmesi için “uygunluk düzeltmelerinin” yapılması gerekir.

İlişkisiz kişiler arasında gerçekleşen işlem ile ilişkili kişiler arasında gerçekleşecek işlemin karşılaştırılabilmesi için, her iki işlemin koşullarının bir biri ile aynı olması veya farklar varsa bunların düzeltimlerle ortadan kaldırılabilir olması gerekir.

Örnek olarak 2010 model X-GLS marka otomobil satışı ile yine 2010 model X-GLS otomobil satışında karşılaştırma yapabilmek için her iki işlemde de aynı model ve marka aracın satışı söz konusu olmasına rağmen, ilişkisiz kişiler arasında satılan araç metalik boya, diğeri opak boya ise aralarında malın niteliğinden kaynaklanan önemli bir fark olduğundan ve bu farkın hesaplanması mümkün değilse, işlemin koşullarının aynı olmadığı gerekçesiyle bu iki işlem karşılaştırılmayacak ve bu satışlarda oluşan fiyat emsallere uygun fiyat olarak kabul edilemeyecektir.

Örtülü kazanç dağıtımı konusu üzerinde bir kontrol söz konusu olduğunda aşağıdaki sözü geçen soruların cevaplanması gerekmektedir. Vade, teslim şekli, marka, kalite,

firmanın güvenilirliği, menşei, ürün adı ve bu adın ulusal veya uluslararası bilinirliği, imalatla kullanılan malların kalitesi, pazar payları, pazarlama stratejisi, ödeme yöntemleri gibi konular dikkate alınmalıdır. Bu ve benzeri diğer olası farklılıklar dikkate alınmadan yapılabilecek bir vergi tarhiyatı mükellefleri zor durumda bırakabilmekte ve yargı yoluyla haklarını aramaya mecbur kalmaktadırlar.

Nitekim Danıştay 3. Dairesinin 1987 / 1688 Esas sayılı kararında;

“.....hizmet üreterek kar elde etmeyi amaçlayan holding şirketin bağlı şirketlere yaptığı hizmetler karşılığı aldığı hizmet bedelleri dolayısıyla kar elde etmesi bunun için yapılan giderleri de hizmet gelirlerinden mal etmesi yerinde bulunduğu gibi, bu hizmetleri maliyet-kar olarak vermesinin de ticari faaliyetin doğal bir sonucu olduğu, hizmet bedellerinin düzenlenen belgelerde tek bir tutarda ifade edildiği, hizmet türlerinin ayrılmadığı ve yapılan birim hizmetin karşılığında ne tutarda ücret alındığının belirtilmediği, bu duruma göre birim hizmet karşılığında ne tutarda ücret ödenmiş olabileceği hesaplanmadan ve bu konuda inceleme yapılmadan emsal mukayesesi yapılmasının doğru sonuç vermeyeceği; emsal holdinglerin bünyelerinde oluşan giderlerin A.Ş.den daha düşük olmasının hangi nedenlerden kaynaklandığı hakkında bir araştırma inceleme yapılmadığı, ortaya konulan durumun noksan incelemeye dayalı olduğu, emsal holdinglerin eski kendi sahasında oturmuş ve piyasada belli bir yere ulaşmış olması bakımından bu holdinglere bağlı şirketlerin hizmet gereksinimlerini kendi kadrolarıyla karşılama olanaklarının bulunabileceği, ayrıca emsali şirketlerin iştiraki olan şirketlere daha azami hizmet sunduğu veya giderlerinin bir kısmını iştiraki olan şirketlere mi fatura ettiği konularının araştırılmadığı; davacı şirket tarafından A.Ş.ne ödenen hizmet bedellerinin bu holding tarafından kurum kazancına eklenerek vergilendirildiği, ortada vergilendirilmemiş gelir veya vergi ziyainin söz konusu olmamasının olayda vergi kaçırma kasıt ve amacının bulunmadığını gösterdiği; bütün bu hususlar dikkate alındığında, olayda örtülü kazanç dağıtımını geçerli kılacak bulguların var olmadığı anlaşıldığından yapılan tarhiyatta yasal isabet görülmediği gerekçesiyle kabul ederek cezalı tarhiyatı terkin eden Vergi Mahkemesi kararının, bozulması isteminden ibarettir.” denilmektedir.¹

Bu analiz, aşağıdaki tabloda belirtilen hususların karşılaştırılması ile yerine getirilecektir.
(Gencer, 2008)

¹ Danıştay 3. Dairesinin 1987 / 1688 Esas sayılı kararı

Tablo 2.1: Karşılaştırılabilirlik Analizinde Karşılaştırılacak Unsurlar

KARŞILAŞTIRILABİLİRLİK ANALİZİNDE KARŞILAŞTIRILACAK UNSURLAR			
Mal ve Hizmetlerin Niteliklerine İlişkin Koşulların Karşılaştırılması Malların fiziksel özelliklerinin karşılaştırılması. Kalitesi, sağlamlığı, arz talep durumu, hizmet karşılaştırmasında hizmetin gereklerinin yerine getirilmesi, zamanında ve eksiksiz tamamlanması, gayri maddi haklarda patent, marka lisans tanınırlığı vb. Mal veya hizmetlerin niteliğindeki farklılıklar, genellikle söz konusu mal ya da hizmetlerin değerinde belli bir farklılığa da neden olmaktadır. Bu nedenle, kontrol altındaki işlem ile kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılabilirliğinin tespitinde, bu tür farklılıkların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.	Tarafların Yerine Getirdiği İşlevler ve Üstlendiği Risklere İlişkin Koşulların Karşılaştırılması Hangi işlevlerin yerine getirildiği, hangi varlıkların kullanıldığı, gayrimaddi haklar ve bunların nitelikleri, üstlenilen riskler, finansal riskler. İlişkisiz kişiler arasındaki işlemlerde, her bir tarafın kullandığı varlıklar ve üstlendiği riskler, emsallere uygun fiyat veya bedel üzerinde doğrudan etkide bulunmaktadır. Dolayısıyla, yapılan işlemlerin karşılaştırılabilirliğini n tespitinde, tarafların gerçekleştirdikleri işlevlerin göz önünde bulundurulması zorunludur.	Taraflara ait Pazarın Yapısı Coğrafi konum, Pazar hacmi, Pazardaki rekabetin boyutu, mal ve hizmetlerin benzerlerinin bulunabilirliği, devlet tarafından yapılan düzenlemeler, ürünlerin girdi maliyetleri, perakendeci veya toptancı olma durumları. İşlem konusu mal veya hizmet aynı olmasına karşın, pazardaki ekonomik koşullar farklıysa, emsallere uygun fiyat farklı olabilecektir. Bu nedenle, karşılaştırma yapılırken pazar koşullarının aynı olması yada fiyat üzerinde etkisi bulunan farklılıkların düzeltmelerle giderilebilir olması gerekmektedir.	Tarafların İş Stratejilerine Ait Koşulların Karşılaştırılması Pazar payının artırılması ve korunması yenileme ve yeni ürün geliştirilmesi, rekabetçi piyasalarda rakiplere rağmen piyasada var olma için uygulanacak yöntemler. Karşılaştırma yapılırken dikkate alınması gereken önemli hususlardan biri olup, bu stratejiler arasında pazar payının artırılması ve/veya korunması, yenileme ve yeni ürün geliştirilmesi, riskten kaçınma, portföy çeşitlendirmesi ve işin gündelik akışına ilişkin diğer faktörler sayılabilir.

Kaynak : <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/mahir/001>

Örneğin, tam mükellef A Kurumu, Türkiye'deki ilişkili şirketi B'ye ve ilişkili olmayan C ve D şirketlerine demir satmaktadır. İlişkili şirkete yapılan satışlarda ürünün nakliyesi A şirketince karşılanmakta iken, ilişkili olmayan şirketler satışa konu olan demirleri A şirketinin depolarından kendi imkanlarıyla almaktadır. Kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemler arasında başka bir fark bulunamamıştır. A Kurumunun ilişkili şirketi B'ye uygulayacağı emsallere uygun fiyat, kontrol altındaki işlemler ile kontrol dışı işlemler arasındaki maddi farklılığın düzeltimi yapıldıktan sonra tespit edilecektir. İlişkili kuruma karşı nakliye işlevi yerine getirildiğinden, bu işleve ilişkin tutar, ilişkisiz kişilere uygulanan fiyata ilave edilerek ilişkili B' ye uygulanacak fiyat tespit edilmelidir.

Diğer bir örnek olarak iki pazarlama şirketi, aynı firmaya ait ürünleri aynı piyasada satmaktadır. Dağıtıcı X firması sattığı mal için iki yıl garanti verirken, Y firması bir yıl garanti vermektedir. Bununla birlikte dağıtıcı X firması, fiyatlandırma stratejisinin bir parçası olarak garanti hizmetinin maliyetini satış fiyatına dahil etmemekte ancak söz konusu malı daha yüksek bir fiyattan satmaktadır. Y firması ise garanti hizmet maliyetlerini satışın maliyetine ilave etmektedir. Dolayısıyla Y firması rakibi X firmasına göre satılan mal maliyetini daha yüksek tespit etmiş olduğundan ve X firması daha yüksek fiyat uyguladığı için Y firmasına göre brüt kâr marjı daha yüksek olmaktadır. X ve Y firmalarının brüt kâr marjları, söz konusu farklılığı dikkate alan bir düzeltme yapılmadığı sürece karşılaştırılabilir nitelikte bulunmamaktadır.

Başka bir örnek olarak, Türkiye'de yerleşik tam mükellef H Kurumu tarafından aynı niteliklere sahip bir malın ilişkili kişilere vadeli, ilişkisiz kişilere peşin olarak satıldığı durumda, ilişkili kişilere uygulanan vadeye ait vade farkı uygulaması, bu vade farkının piyasa koşullarına uygun olup olmadığı konuları dikkate alınmalıdır. Ödeme şartlarının değişikliğinden kaynaklanan farklılıklar dikkate alınarak yapılacak düzeltim sonucu iki işlemin karşılaştırılabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Bu düzeltme yapılmadan emsallere uygun fiyata ulaşmak mümkün olmayacaktır.

2.4. Muvazaa Tanımı

Vergi hukukunda muvazaa, mükelleflerin vergi idarelerini yanıltmak ve bu yolla ödemeleri gereken vergiyi ya az ödemek veya hiç ödememek olarak ifade edilebilir. (Gündoğdu, 2005)

Bunu teminen gerçeğe uygun olmayan yapılan yanıltıcı anlaşmalar, vergi matrahını etkileyeceği ve vergiyi azaltacağı için hukuken muvazaalı işlem olarak kabul edilir.

2.4.1. Transfer Fiyatlandırmasında Muvazaa

Örtülü kazanç uygulamasında üzerinde en çok durulan konuların başında yapılan işlemlerde veya sözleşmelerde “muvazaa” boyutu gelmektedir. Bu da sonuç olarak “muvazaa olmaması ilkesi”ni getirmektedir. Bu ilkenin gerisinde ayrı tüzel kişilik kavramı yatmaktadır. Yani bağlı şirketler ayrı ayrı tüzel kişiliklere sahiptir. Bu nedenle de bağımsız birer vergi mükellefi olarak, bağlı olmayan şirketler gibi vergi ödemeli, örtülü kazanç yoluyla vergi yükümlülüğünü azaltacak işlemler yapmamalıdır. (Kızılot, 2002)

Muvazaa olmaması ilkesi, diğer tüm şartların aynı kalması koşuluyla işletmeler arasında gerçekleşen herhangi bir işlem sonucunda meydana çıkan yükümlülüğün, bu işlemin ilişiksiz kişilerle yapılan işlemlerle aynı düzeyde olmasını gerektirmektedir. (OECD, 1998)

BÖLÜM 3.TRANSFER FİYATLANDIRMASI

NEDENLERİ

3.1. Şirketlerin Transfer Fiyatlamasının Nedenleri

Transfer fiyatlandırması kavramı vergi hukuku ile ilişkili bir kavram olsa da ekonomi, işletme, uluslar arası ilişkiler, muhasebe ve yönetim bilimi gibi alanlarla da ilgisi bulunmaktadır. Bunla birlikte transfer fiyatlandırması kavramı vergisel boyutla daha çok karşımıza çıkmaktadır. (Günaydın, 1998)

Transfer fiyatlandırmasının amaçları genel olarak üç alanda ortaya konulabilir.

- ✓ Vergileme ile ilgili amaçlar.
- ✓ Şirket yönetimi ile ilgili amaçlar.
- ✓ Uluslar arası amaçlar.

Transfer fiyatlandırması sadece mali amaçlarla kullanılmaz. İşletme veya bölüm yöneticilerinin işletme çıkarları için en iyi kararları alabilmeleri için de transfer fiyatı kullanılmaktadır. İşletmelerin performansını ölçmek, kısım değerlendirmeleri yapmak veya küresel işletmelerle rekabette fiyat belirlemek gibi amaçlar için de transfer fiyatı kullanılmaktadır.

Çalışma konumuzu, işletmelerin karlılıklarını artırmak için devlete ödenmesi gereken vergileri ödememek veya vergi cenneti tabir edilen vergi oranı daha düşük olan ülkelere transfer ederek bu yolla örtülü kazanç sağlamak amacıyla yapılan transfer fiyatlandırması oluşturmaktadır.

Tablo 3.1 : Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasının En Önemli Üç Amacı

Amaçlar	%
Vergileme İle İlgili Amaçlar	51
- Tarifeleri Yönetmek	4
- Vergi Düzenlemelerine Uymak	7
- Vergi Yükünü Yönetmek	40
İç Yönetim Merkezli Amaçlar	21
- Adaletli Performans Değerlemesi	7
- Motivasyon	9
- Hedef Uyumunu Teşvik Etme	5
Uluslar arası veya İşlevsel Amaçlar	28
- Nakit Transfer Sınırlamaları	2
- Rekabetçi Durum	21
- Gerçek Gelir ve Maliyetleri Yansıtma	5

Kaynak : Mesut Koyuncu. Örtülü sermaye, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslar arası Transfer Fiyatlandırması

Tablo 3.1.a:Çokuluslu Şirketler İçin Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasının Temel Amaçları

Amaçlar	%
Vergi yükünü ve ilgili amaçları yönetmek	28
Rekabet durumunu sürdürme	17
Adil performans değerlendirmesini ilerletmek	11
Hedef uyumunu teşvik etmek	10
Yöneticileri motive etmek	10
Tarifeleri ve diğer amaçları idare etmek	9
Vergi düzenlemelerine uyma	7
Nakit transfer sınırlamalarını azaltma	4
Döviz idare etmek	2
Sosyal ve politik sorunlar	1
Enflasyonu idare etmek	1

Kaynak : Mesut Koyuncu. Örtülü sermaye, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslar arası Transfer Fiyatlandırması

3.2. Vergileme ile ilgili Amaçlar

Transfer fiyatlandırmasının vergi ile ilgili amaçları sadece kurumlar vergisi veya gelir vergisi gibi kazanç üzerinden alınan vergilerle sınırlı değildir. Literatür incelemeleri göstermiştir ki, kazanç üzerinden alınan vergilere ilave olarak dış ticaret üzerinden alınan vergiler ve vergileri etkileyen mekanizmalar, mükelleflere sağlanan vergi iadeleri gibi unsurlar da vergisel amaçlar bakımından önemlidir. (Işık, 2005)

Transfer fiyatlandırmasının vergilendirme açısından amaçları şu şekilde özetlenebilir: Vergi sonrası küresel karı maksimize etmek, dış ticaret üzerinden alınan vergileri düşürmek, ihracatta fazla vergi iadesi almak, vergi tevkifatı matrahını gizlemek ve azaltmak, genel merkez giderlerini vergi yükünü azaltacak şekilde dağıtmak, dış ticaret ve kar transferi konusunda sınırlandırmaları aşarak dolaylı yoldan vergi yükünü azaltmak. (Yenal, 2002)

3.3. İç veya Yönetime Dönük Amaçlar

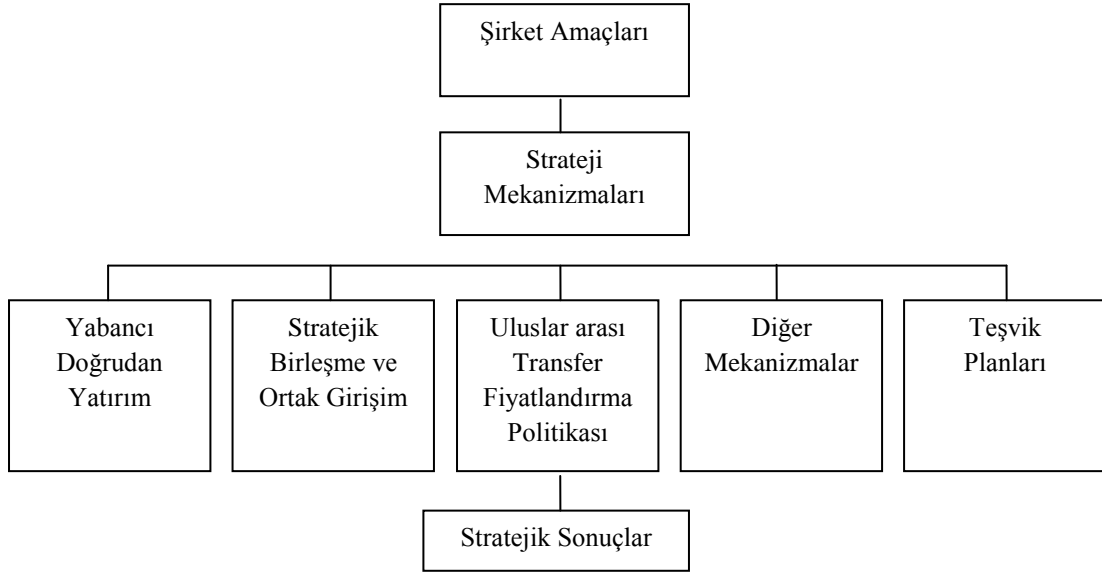
Çokuluslu şirketlerde şirkete bağlı çeşitli bölümlerin birbirlerinden tam olarak ayrılmadığı durumlarda her bir bölümün karlılık derecesini saptamak büyük önem taşımaktadır. Bir bölüm diğer bölüme mal veya hizmet transfer ettiğinde iki bölüm karlılığının doğru bir biçimde tespit edilebilmesi için mal ve hizmet transferinin doğru olarak fiyatlandırılması gerekmektedir. Bölümlerin performanslarının belirlenmesinde hareket noktasını oluşturan transfer fiyatları, bölümler arasında amaç birliği kadar, bir potansiyel çalışma noktasını da içermektedir. Şirketler transfer fiyatlandırmasına karar verirken, hem işletmenin bütünü için en uygun yöntemi belirlemeye hem de her bir bölüm veya şirketin en doğru performansını ortaya koymaya çalışacaktır.

3.4. Uluslararası Amaçlar

Transfer fiyatlandırması yaparken önemli amaçlardan biri de global ekonominin sonucu olan rekabet gücünü elde tutmak veya rekabet gücünü koruyabilmektir. Rekabeti korumak için çok uluslu şirketler faaliyette oldukları ülke piyasasına bazen ucuz mal veya hizmet satabilmektedir. Ülkelerdeki enflasyon ya da devalüasyon şartlarından etkilenmemek için fiyat politikalarını değiştirebilmekte, karlarını yüksek tutmanın gayretinde

olabilmektedirler. Döviz kurlarında olabilecek dalgalanmalara göre de, piyasadan ucuz kurdan mal alıp, pahalı kurdan satabilecekleri ülkeleri takip ederek karlarını artırmaya çalışmaktadırlar.

Şekil 3.1 : Uluslararası Transfer Fiyatlama ve Şirket Stratejisi Arasındaki İlişki

Kaynak : Mesut Koyuncu. *Örtülü sermaye, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması*

Transfer Fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak kar dağıtımı, normal yolla kar dağıtımına göre daha avantajlı olmaktadır.

Örtülü kazanç dağıtımı yapılan Türkiye’de işyeri veya daimi temsilcisi aracılığı ile kar payı elde edenler hariç dar mükellef kurum (veya tam veya dar mükellef gerçek kişi ise) dağıtılan örtülü kazanç tutarı, örtülü kazanç dağıtılan nezdinde dağıtılmış net kar payı olarak kabul edilecek ve bu miktar brüte tamamlanarak KVK 30. maddesinin üçüncü fıkrasına (gerçek kişiler GVK’nun 94. maddesinin 6/b bendine) göre vergi kesintisine tabi tutulacaklardır. (Öcal, 2008)

Örneğin, X kurumu ortağı olan Y kurumuna emsal fiyatı 150.000.- ₺ olan bir malı 90.000.- ₺'ye satmıştır. Bu satıştan dolayı $150.000 - 90.000 = 60.000$.-₺ transfer fiyatlandırması yoluyla ortak Y'ye aktarılan net kar payıdır. Bu rakam brüte tamamlanarak geliri elde eden için tevkifata tabi tutulmalıdır.

$$\text{Brüt Tutar} = \frac{60.000 \times 100}{100 - 15} = 70.588,24 \text{ ₺}$$

$70.588,24 \times \%15 = 10.882,24 \text{ ₺}$ kar payı tevkifatı olmaktadır.

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere, Maliye Bakanlığı, “örtülü olarak dağıtılan kazancı” hesaplarırken sadece, örtülü olarak kazancı elde eden açısından (Gelir Vergisi tevkifatı aşamasında) brütleştirilmesi gerektiği, fakat örtülü kazanç dağıtımını yapan kurum açısından (Kurumlar Vergisi tevkifatı aşamasında) brütleştirmeye gerek olmadığı görüşündedir. Eğer bu görüşten hareket edersek, aynı miktar net karın normal yollardan temettü olarak elde edilmesiyle örtülü olarak elde edilmesinin (ve daha sonra düzeltme yapılmasının) gerçek kişilerin vergi yükü üzerinde oluşturduğu farkı şu şekilde ortaya koyabiliriz. (Öcal, 2008)

Kurum Kazancı	88.235,30	60.000,00
Kurumlar Vergisi % 20	17.647,06	-
KKEG olarak hesaplanan vergi	-	12.000,00
Brüt temettü	70.588,24	70.588,24
Vergi tevkifatı % 15	10.588,24	10.588,24
Net ödenen kar payı	60.000,00	60.000,00

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi, normal yoldan 60.000.- ₺ net kar payı elde edebilmek için 17.647,06 ₺ kurumlar vergisi ödemek gerekirken, aynı karın örtülü olarak elde edilmesi halinde sadece 12.000.- ₺ kurumlar vergisi ödemek yeterli olabilmektedir. Bir başka deyişle ortakların 60.000.- ₺ net değeri kurumdan normal yoldan transfer etmek yerine TF yoluyla transfer etmekle 5.647,06-₺ avantajları olmaktadır. Ortakların bunu menkul sermaye iradı olarak beyan etmesi halinde de durum değişmemektedir. (Öcal, 2008)

BÖLÜM 4. TRANSFER FİYATLANDIRMASI

ÖLÇÜM MODELLERİ

4.1. Emsallere Uygun Fiyat veya Bedelin Tespitinde Kullanılan Yöntemler

Her Transfer fiyatlandırma işlemi kendine özgü koşullar içerdiği için her işlemde kullanılacak sabit bir yöntem bulunmamaktadır. Bu nedenle karşılaştırılabilirlik analizi çerçevesinde emsallere uygun fiyat veya bedeli tespit edebilecek en uygun yöntemin en ideal koşullarda seçilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerden dolayı yöntem seçiminde üç önemli koşulun ele alınması gerekmektedir.

- Transfer fiyatlandırmasına konu olan ürünler arasında fark olmamalı veya fark varsa da bu fark düzeltilebiliyorsa,
- Ürünlerin özelliklerinden ziyade, yapılan işlevler, üstlenilen riskle ve sahip olunan varlıklar dikkate alınarak brüt kar marjı karşılaştırılıyorsa,
- Geleneksel işlem yöntemlerini uygulayacak yeterli bilgi yoksa veya bilgi olmasına rağmen maddi farklılığı giderecek uyarılama yapılamıyorsa. (Tunç, Köse; Ferhatoğlu, Emrah, 2008)

Ekteki tabloda transfer fiyatlandırması yöntemlerinin seçilmesi hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 4.1: Transfer Fiyatlandırması Yöntemlerinin Seçilmesi

KOŞULLAR	TRANSFER FİYATLANDIRMA YÖNTEMİ
1. Aynı ürün satılıyorsa ya da ürünler arasında fark yok veya farklar düzeltilebiliyorsa. <i>Ürünler arasında maddi farklılıklar varsa ve bu fark düzeltilemiyorsa 2. Koşula geç.</i>	⇒ Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi
2. Ürünlerin özelliklerinden daha çok yapılan işlevlerin, üstlenilen risklerin ve sahip olunan varlıklar dikkate alınarak brüt kar marjları karşılaştırılabiliyorsa;	
a- Ürünlerin maliyet verilerine ilişkin ayrıntılı bilgi elde ediliyorsa ve ürünlere herhangi bir şekilde değer artırıcı bir katkıda bulunuluyorsa veya fiziksel olarak ürünün yapısı değiştiriliyorsa:	⇒ Maliyet Artı Yöntemi
b- Ürünlerin maliyet verilerine ilişkin ayrıntılı bilgi elde edilemiyor ve ürünlere herhangi bir şekilde değer artırıcı bir katkıda bulunulmuyorsa, fiziksel olarak ürünün yapısı değiştirilmeyorsa:	⇒ Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi
3. Yukarıda bulunan geleneksel geleneksel işlem yöntemlerini uygulayacak yeterli bilgi yoksa veya bilgi olmasına rağmen maddi farklılığı giderecek ayarlama yapılamıyorsa;	
a- İşlemlerin birbirinin ayrılmaz parçası olduğu olaylarda her bir işlemin ayrı ayrı ele alınmasının mümkün olmadığı durumlarda:	⇒ Kar Bölüşüm Yöntemi
b- Ürünlerin maliyet verilerine ilişkin ayrıntılı bilgi elde edilemiyor ve işletmelerin brüt kar marjları karşılaştırılabilir nitelikte değilse, hesaplamada net faaliyet kar marjı temel alınıyorsa:	⇒ İşleme Dayalı Net Kar Marjı Yöntemi

Kaynak : Tunç KÖSE ve Emrah FERHATOĞLU. *TRANSFER FİYATLANDIRMASI*

Bu tablodaki herhangi bir yöntemin seçilmesinde *1 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğde* belirtilen karşılaştırılabilirlik analizinin yapılması gerekmektedir. (Tunç, Köse; Ferhatoğlu, Emrah, 2008)

4.2. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi

Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade etmektedir.

Bu yöntemin uygulanabilmesi için ilişkili kişilerle yapılan işlemin, birbirleriyle ilişkili olmayan kişilerin yaptıkları işlemler ile karşılaştırılabilir nitelikte olması gerekmektedir.

İlişkili kişilerle yapılan işlemlerde oluşan fiyatın, ilişkisiz kişilerle yapılan işlemlerdeki fiyatlardan farklı olması durumunda; ilişkili kişiler arasında yapılan işlemlerin emsallere uygun olarak gerçekleşmediği kabul edilerek, ilişkisiz kişilerle yapılan işlemlerdeki fiyat, ilişkili kişilerle yapılan işlemlerdeki fiyatın yerine ikame edilecektir. Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, işleme konu mal veya hizmet ile işlemin koşullarının gerek ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde, gerekse aralarında ilişki bulunmayan kişilerin arasındaki işlemlerde benzer nitelikte olduğu durumlarda uygulanacaktır. Söz konusu işlemler arasında, ölçülebilir nitelikte küçük farklılıklar varsa, bu farklılıklar düzeltilerek yöntemin uygulanması mümkündür. Ancak, farklılıkların büyük olması ya da farklılıkların ölçülebilmesinin mümkün olmaması halinde bu yöntemin uygulanabilmesi mümkün olamayacaktır.

Karşılaştırılabilir nitelikte kontrol dışı işlemlerin bulunması durumunda emsallere uygun fiyat ya da bedelin tespiti bakımından emsallere uygunluk ilkesinin en dolaysız ve güvenilir biçimde uygulandığı bir yöntem olması nedeniyle karşılaştırılabilir fiyat yöntemi diğer yöntemlere tercih edilir. (GİB, 2007)

4.3. Maliyet Artı Fiyat Yöntemi

Maliyet artı yöntemi, emsallere uygun fiyatın, ilgili mal ya da hizmet maliyet bedelinin uygun bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade etmektedir. Buradaki uygun brüt kâr oranı; söz konusu mal veya hizmet alım veya satım anında ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kâr oranını ifade etmektedir. Eğer koşullar uygunsa, işlemi yapan mükellefin bu mal veya hizmetlere ilişkin olarak

ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde uyguladığı genel brüt kâr marjı (iç emsal), ideal oran olacaktır.

Karşılaştırma için gerekli işlem sayısı yetersizse, uygun brüt kâr oranı kıstası, söz konusu mal veya hizmetin ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kâr oranı olarak dikkate alınacaktır. Bu yöntem özellikle hammadde ve yarı mamuller ile imal edilen mallara ilişkin işlemlerde uygulama alanı bulmaktadır. (Gündoğdu, 2007)

Söz konusu hammadde ya da yarı mamuller yaygın olarak piyasada işlem görüyorsa ve oluşmuş bir piyasa fiyatı varsa, “karşılaştırılabilir fiyat yöntemi”nin uygulanacağı açıktır. Karşılaştırılabilirlik tam olarak söz konusu değilse “maliyet artı yöntemi” en uygun yöntem olacaktır. Kontrol dışı ve kontrol altındaki transfer konusu mal ve hizmetlerdeki fiziksel benzerlikler, bu yöntemde karşılaştırılabilir fiyat yöntemine göre daha az bağımlılık oluşturmaktadır. Bununla birlikte ürünler arasındaki büyük farklılıklar, işlevlerdeki büyük farklılıkların göstergesi olabilir. Bu nedenle kontrol altındaki ve kontrol dışındaki işlem konusu mal veya hizmetlerin aynı kategori içinde olması beklenmektedir. Ayrıca, büyük farklılıklar (ürünün markası gibi) karşılaştırmanın güvenilirliğini etkileyebilecektir. (Kapusuzoğlu, 2006)

Brüt kâr oranı aşağıdaki gibi hesaplanır:

$$\frac{\text{Satışlar} - \text{Maliyet}}{\text{Maliyet}} = \text{Brüt Kar Oranı}$$

4.4. Yeniden Satış Fiyatı Fiyat Yöntemi

Emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade etmektedir.

Bu yöntem, ilişkili kişiden satın alınan bir ürünün, ilişkisiz bir gerçek veya tüzel kişiye yeniden satılması durumunda uygulanan fiyatı esas almaktadır. Bu fiyattan (yeniden satış fiyatı) makul bir brüt satış kârı düşülecektir. Makul brüt satış kârı hesaplanırken yeniden satışı gerçekleştiren satıcının satış ve diğer faaliyet giderleri ile üstlenilen riskler ve

kullanılan varlıklar göz önüne alınacaktır. Diğer bir ifadeyle, makul brüt satış kârı söz konusu mal veya hizmet için işlem anında uygulanabilecek, piyasa koşullarına göre belirlenen veya üstlenilen işlev ve riskleri dikkate alarak belirlenebilecek objektif nitelikte bir oran ile saptanan kârı ifade etmektedir. Bu kâr düşüldükten sonra mal veya hizmetin ilişkili kişilere satılmasında uygulanabilecek emsallere uygun fiyata ulaşılabacaktır.

Bu yöntemin uygulandığı olaylarda genellikle yeniden satışı yapan kişi ya da kuruluş, satmak üzere aldığı mallara herhangi bir şekilde değer artırıcı bir katkıda bulunmamakta, fiziksel olarak ürünün yapısını değiştirmemekte ve söz konusu ürünü aldığı biçimde satmaktadır. Bu çerçevede paketleme, etiketleme ve küçük çaplı montajlar değer artırıcı katkı ya da fiziksel değişim olarak değerlendirilmeyecektir. Ancak, yeniden satıştan önce ürüne çok fazla değer katılması veya bir başka ürünle birleştirilmesi nedeniyle ürünün ilk özelliğini yitirmesi hallerinde emsallere uygun bedel bulmak zorlaşacağından, bu yöntemin kullanılması mümkün olmayacaktır.² (GİB, 2007)

$$\frac{\text{Yeniden Satış Fiyatı}}{1 + \text{Brüt Satış Karı Oranı}} = \text{Emsallere Uygun Fiyat veya Bedel}$$

4.5. Maliye Bakanlığı Anlaşma Usulü

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13 üncü maddesinin (5) numaralı fıkrasında, mükellefin ilişkili kişilerle yaptığı işlemlere ilişkin olarak belirleyeceği yöntem konusunda MB Gelir İdaresi Başkanlığı'na başvurarak anlaşma yapma olanağı getirilmiş ve yöntem üzerinde anlaşma sağlanması halinde, bu yöntemin üç yılı aşmamak üzere belirlenen süre ve koşullar altında kesinlik taşıyacağı ve bu şekilde tespit edilen yöntemin, belirlenen koşullar altında eleştiri konusu yapılamayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla, uygulayacağı yöntem konusunda tereddütü bulunan mükellefin gerekli bilgi ve belgelerle birlikte İdare'ye başvurarak belli bir dönem için yöntem tespiti talebinde bulunabilmesi mümkündür. (GİB, 2007)

Tebliğde bu işlem “**Peşin Fiyatlandırma Anlaşması**” olarak anılmaktadır.

Peşin Fiyatlandırma Anlaşması yapabilmek için başvuru yapılması durumunda ve daha önce yapılmış olan anlaşmanın yenileme başvurularında alınacak harç miktarları 492 sayılı

---

² 1 seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ. s.l. : 18.11.2007 tarih ve 26704 Sayılı Resmi Gazete, 2007.

Harçlar Kanununun mükerrer 138 inci maddesine göre Harçlar Kanuna bağlı tarifelerde yer alan ve (60) Seri No.lu HK Genel Tebliği ile tespit edilen maktu harçlar yeniden değerlendirilmiştir. Artırılan bu tutarlar 1/1/2012 tarihinden itibaren uygulanmak üzere 31 Aralık 2011 Tarihli ve 28159 (Asıl) Sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmış olan 65 Seri No.lu Harçlar Kanunu Genel Tebliği ekindeki tarifelerde gösterilmiştir.

Harçlar Kanununa ekli (8) sayılı tarifede 2012 yılında uygulanacak Peşin Fiyat Anlaşmaları Başvuru ve Yenileme harçları aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

Başvuru harcı   **38.147,30**

Yenileme harcı   **30.517,75**

Peşin fiyatlandırma anlaşmasının kapsamına kurumlar vergisi mükellefleri girmektedir. Bu çerçevede, 01/01/2008 tarihinden itibaren Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'na kayıtlı mükelleflerin, 01/01/2009 tarihinden itibaren ise tüm kurumlar vergisi mükelleflerinin ilişkili kişilerle yaptıkları yurt dışı işlemlerine ilişkin olarak belirlenecek yöntem konusunda İdare'ye başvurmaları mümkün bulunmaktadır. Ayrıca, 01/01/2009 tarihinden itibaren serbest bölgelerde faaliyette bulunmayan tüm kurumlar vergisi mükellefleri ile bu bölgelerde faaliyette bulunan kurumlar vergisi mükelleflerinin birbirleriyle ilişkili kişi kapsamında yaptıkları işlemlere ilişkin olarak belirlenecek yöntem konusunda İdare'ye başvurmaları mümkündür."

"Buna göre, 01/01/2008 tarihinden itibaren Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'na kayıtlı mükelleflerin ilişkili kişilerle yaptıkları yurt dışı işlemleri, 01/01/2009 tarihinden itibaren ise,

- Tüm kurumlar vergisi mükelleflerinin ilişkili kişilerle yaptıkları yurt dışı işlemleri,
- Tüm kurumlar vergisi mükelleflerinin serbest bölgelerde faaliyette bulunan kurumlar vergisi mükellefleri ile ilişkili kişi kapsamında yaptıkları işlemleri,
- Serbest bölgelerde faaliyette bulunan kurumlar vergisi mükelleflerinin bu bölgelerde faaliyette bulunmayan kurumlar vergisi mükellefleri ile ilişkili kişi kapsamında yaptıkları işlemleri ile ilgili olarak belirlenecek yöntem konusunda İdare'ye başvurmaları mümkündür." (GİB, 2008)

Yasal düzenlemelerde açıkça ifade edilmemekle birlikte, peşin fiyatlandırma anlaşmaları bir mükellefin transfer fiyatlandırmasına ilişkin tüm işlemleri kapsayacağı gibi,

belirli bazı işlemlerine münhasır olarak da yapılabilir. Bazı işlemler mahiyeti gereği belli yöntemlerin uygulanmasını zorunlu kılabilir. Sadece yurt dışı işlemlere ilişkin olarak belirlenecek yöntem konusunda yapılabilen peşin fiyatlandırma anlaşmalarının mükellefin tüm işlemlerine uygulanmasını beklemek transfer fiyatlandırması müessesesinin mantığına aykırıdır. Mükellefin anlaşma başvurusu için hazırlayacağı ve sunacağı bilgi ve belgelerde hangi işlemlerini anlaşma kapsamına almak istediğini açıkça belirtmesi tavsiye edilmektedir. (Elele, 2008)

Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yöntemi gibi klasik yöntem diye bilinen yöntemlerle emsallere uygun fiyat tespiti yapabileceği gibi, ilişkili kişiler arasındaki işlemlerden doğan kârı esas alan, işleme dayalı kâr yöntemleri olan kâr bölüşüm yöntemi ve işleme dayalı net kâr marjı yöntemleri de kullanılabilir. Ancak bu yöntemlerden daha sağlıklı sonuç verecek olan başka yöntemlerle de emsal fiyat tespit edebilir.

4.6. Diğer Yöntemler

Emsallere uygun fiyata ulaşmada bu yöntemlerin hiç birisi uygulanamıyorsa, mükellef kendi belirleyebileceği ve daha doğru sonuç verdiği inandığı bir yöntemi de transfer fiyatlandırmasına konu işlemlere uygulayabilir. Mükellefler, bu kapsamda uygulayabilecekleri yöntemleri tamamen kendileri belirleyecekleri gibi, maddede sayılmayan ancak OECD'nin "Uluslararası Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehberi"nde belirtilen ya da diğer ülkelerin uygulamalarında karşılaşılabilen yöntemleri de kullanabileceklerdir. Bu bağlamda uygulama olanağı bulabilecek yöntemlerin en önemlileri, OECD'nin Uluslararası Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehberi'nde "geleneksel işlem yöntemleri"ne başvurma olanağının olmadığı haller için "diğer yöntemler" başlığı altında önerilen **kâr bölüşüm yöntemi** ve **işleme dayalı net kâr marjı yöntemidir**. Bu yöntemler, bağlantılı şirketler arasındaki işlemlerden doğan kârı temel almaktadır. (Gündoğdu, 2007)

4.6.1. Kar Bölüşüm Yöntemi

Kâr bölüşüm yöntemi, ilişkili kişilerin bir veya daha fazla sayıdaki kontrol altındaki işlemlere ilişkin toplam faaliyet kârı ya da zararının, üstlendikleri işlevler ve yüklendikleri riskler nispetinde ilişkili kişiler arasında emsallere uygun olarak bölüştürülmesini esas almaktadır. Bu çerçevede, kâr bölüşüm yöntemine başvurulması durumunda aşağıdaki faktörler dikkate alınır:

- Bir ürünün edinimi, üretimi veya satımı ya da hizmet sunumu için yapılan harcamalar,
- Bir ürünün geliştirilmesi veya hizmet sunumu esnasında ihtiyaç duyulan sermaye veya kullanılan varlıklar ya da üstlenilen risk derecesi,
- İşlemin her aşamasında gerçekleştirilen işlevlerin göreceli önemi,
- Ölçülebilir nitelikteki diğer faktörler.

Bu yöntem, geleneksel işlem yöntemlerinin (karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi) kullanılmadığı özellikle karşılaştırılabilir işlemlerin olmadığı ve ilişkili kişiler arasındaki işlemlerin birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğu durumlarda kullanılmalıdır.

Bu yöntem, ilişkisiz şirketlerin yaptıkları işlemleri veya bu işlemde elde edecekleri kârı göz önünde bulundurmak suretiyle, kontrol altındaki bir işlemde oluşan şartların kâr üzerindeki etkisini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Kâr bölüşüm yönteminde, önce ilişkili şirketlerin yaptığı işlemde ortaya çıkan paylaşılacak kâr tespit edilir. Daha sonra bu kâr, ilişkili şirketler arasında paylaşılır. Kârın bölüşümü, emsallere uygunluk ilkesine göre yapılmış anlaşmalardaki tahmin edilen ve yansıtılan şekilde, güçlü ekonomik gerekçelere dayanarak yapılmalıdır.

Bu yöntemin, işlemlerin birbirleriyle iç içe geçtiği ve bağlantılı olduğu veya her bir işlemin ayrı ayrı ele alınmasının zor olduğu durumlarda kullanılması uygun olacaktır. (GİB, 2007)

4.6.2. İşleme Dayalı Net Kar Marjı Yöntemi

İşleme dayalı net kâr marjı yöntemi, mükellefin kontrol altındaki bir işlemde; maliyetler, satışlar veya varlıklar gibi ilgili ve uygun bir temele dayanarak tespit ettiği net kâr marjının incelenmesi esasına dayanan bir yöntemdir.

Net faaliyet kâr marjının tespitinde, öncelikle mükellefin karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde uyguladığı net faaliyet kâr marjı dikkate alınacaktır. Bunun mümkün olmaması durumunda, ilişkisiz bir kurumun karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde uyguladığı net faaliyet kâr marjı dikkate alınır. Yöntemin uygulanmasında ilişkili kurumların işlev analizinin yapılması gereklidir. Aralarında ilişki bulunmayan işletmelerin net faaliyet kâr marjlarının kullanılacağı durumlarda, güvenilir sonuçların elde edilebilmesi için işlemlerin karşılaştırılabilir olup olmadığı ve ne kadar düzeltme yapılması gerektiği belirlenmelidir. Bu yöntem kullanılarak yapılan analizlerde, ilişkili kurumun tek bir kontrol altındaki işlemine ait kâr dikkate alınmalıdır. (GİB, 2007)

4.7. Emsal Fiyat veya Bedele Ulaşmak İçin Yöntem Seçerken Uyulması Gereken Kriterler

Emsallere uygun fiyat ya da bedele ulaşmak için bu yöntemlere başvurulmasında en güvenilir karşılaştırma unsuru olması açısından öncelikle mükellefin ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde kullandığı fiyat ya da bedel iç emsal olarak karşılaştırmaya esas ölçü olarak alınacaktır. Bu şekilde kullanılan fiyat ya da bedellerin bulunmaması ya da güvenilir olmaması halinde doğrudan benzeri nitelikteki mükellef ya da kurumların işlemleri dış emsal olarak karşılaştırmada esas alınacaktır. Bu belirleme, iç emsallerin ya da dış emsallerin birbirlerinin karşıt seçeneği olduğu, yani bu emsallerden yalnızca birisinin kullanılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Emsallere uygunluğun saptanması amacıyla karşılaştırma yapılması esnasında, gerek iç emsallerin gerekse dış emsallerin birlikte kullanılması her zaman mümkündür. Amaç, en doğru ve güvenilir şekilde emsallere uygun fiyat ya da bedeli tespit etmektir. (Gündoğdu, 2007)

Tablo 4.2: Yaygın Olarak Kullanılan Transfer Fiyatlandırması Yöntemlerinin Avantaj ve Dezavantajları

YÖNTEM	AVANTAJLARI	DEZAVANTAJLARI
Pazar Fiyatını Esas Alan Transfer Fiyatlandırması	<ul style="list-style-type: none"> -Gerçekçi olması. -Fiyatın saptırılmasına daha az imkan vermesi. -Uzun dönem satın alma kararlarına imkan vermesi. 	<ul style="list-style-type: none"> -Bazı mal ve hizmetler için uygulanamaması. -Bölümler arası dayanışmayı sağlayamaması.
Değişken Maliyeti Esas Alan Transfer Fiyatlandırması	<ul style="list-style-type: none"> -Bir fazla ünitenin transferinde, transfer fiyatının fırsat maliyetine yaklaşabilmesi. -Eğer satın alma bölümü fazla kapasiteye sahipse, satın alma bölümüne olması gereken sayıda ünite satın alma imkanı vermesi. 	<ul style="list-style-type: none"> -Satın alma bölümüne sabit maliyetini yansıtabilme/yeniden kazanabilme imkanı vermemesi. -Değişken maliyetin çıktı miktarına göre değişmesi. -Satış departmanını sabit maliyetlerini değişken olarak göstermeye özendirme.
Toplam Maliyeti Esas Alan Transfer Fiyatlandırması	<ul style="list-style-type: none"> -Hangi maliyetlerin sabit, hangilerinin değişken olduğu üzerine yapılan tartışmalara son vermesi. -Basit olması. 	<ul style="list-style-type: none"> -Satış bölümü kendi verimsizliğini satın alma bölümüne aktarabilmesi. -Satın alma bölümünün olması gerekenden az ünite mal satın alması.
Karşılıklı Anlaşma İle Tespit Edilen Transfer Fiyatlandırması	<ul style="list-style-type: none"> -Hem satış, hem de satın alma bölümlerinin, birlikte karlarını maksimize edebilecekleri uygun miktarda transfer edebilecek mal miktarını belirleyebilmeleri. 	<ul style="list-style-type: none"> -Zaman kaybı. -Yönetim başarısının bölüm yöneticilerinin müzakere yeteneğine bağlı olması.
Satın Alma ve Satış Bölümlerinin Yeniden Organize Edilmesi	<ul style="list-style-type: none"> -Transfer fiyatlandırması üzerine masraflı tartışmaları ortadan kaldırması 	<ul style="list-style-type: none"> -Farklı sorumluluk merkezlerinin sağlayacağı yararları düşürmesi

Kaynak : Mesut KOYUNCU. Örtülü Sermaye, Örtülü Kazaç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Mayıs 2005

BÖLÜM 5. TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI DÜZENLEMELERİ

5.1. Türk Vergi Sisteminde Transfer Fiyatlandırması İçerikli Mevcut Düzenlemeler

Dünyada transfer fiyatlandırmasının yasalara yerleştirilmesi ekonomik büyüklüğün ve gelişmişliğin bir göstergesi olarak algılanmaktadır. İlk olarak 1928 yılında ABD’de “Aynı kişilerce iki veya daha fazla işletmeye sahip olunması halinde, gelir idaresi vergi kaçacağını önlemek için bu kişilerce beyan edilen tutarları gerektiğinde değiştirebilir.” şeklindeki bir cümle ile yasalara girmiş olan transfer fiyatlandırması; daha sonra öncelikle OECD ülkeleri olmak üzere devletlerin yasalarına dahil olmaya başlamış ve ülkemizde de bu konularda yasalar hazırlanmıştır.

5.1.1 5422 Sayılı KVK’ da Bulunan Örtülü Kazanç Dağıtım Düzenlemeleri

5422 sayılı eski kurumlar vergisi kanununda transfer fiyatlandırması aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

Madde 17 -Aşağıdaki hallerde, kazanç tamamen veya kısmen örtülü olarak dağıtılmış sayılır:

1. **(2362 sayılı Kanunun 12’inci maddesiyle değişen bent)** Şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzelkişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımlarından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden yahut bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunursa;

2. Şirket, 1 numaralı fıkarda yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa;

3. Şirket, 1 numaralı fıkarda yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verir;

4. Şirket, ortaklarından veya bunların eşleri ile usul ve furuundan ve 3'üncü dereceye kadar (dahil) kan ve sıhri hısımlarından şirketin idare meclisi başkan veya üyesi, müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir veya benzeri ödemelerde bulunursa.

Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

5.1.2. 5520 Sayılı KVK' da Bulunan Örtülü Kazanç ve Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenleme

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 12. Maddesi örtülü sermaye konusunu, 13. Maddesinin de transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını konularını düzenlemektedir.

5520 sayılı Kurumlar vergisi kanununun 13. Maddesinde “Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.” ifadesiyle transfer fiyatlandırması konusuna daha güncel yaklaşım getirmiştir. Kanun maddesinin devamında transfer fiyatlandırmasının tamamlayıcı unsurları olan ilişkili kişi, emsallere uygunluk, transfer fiyatının tespitinde uygulanması gereken yöntemler, transfer fiyatının Maliye Bakanlığı ile anlaşarak tespit edilebileceği, emsallere uygun transfer fiyatı uygulanmamışsa aradaki farkın kar payı dağıtımı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan kar sayılacağı ve kanunun yürütmesiyle ilgili usullerin Bakanlar Kurulunca belirleneceği kurallarını kapsamaktadır.

MADDE 12- (1). (1) Kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun özsermayesinin üç katını aşan kısmı, ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye sayılır.

(2) Yukarıda belirtilen karşılaştırma sırasında, sadece ilişkili şirketlere finansman temin eden kredi şirketlerinden yapılan borçlanmalar hariç olmak üzere, ana faaliyet konusuna uygun olarak faaliyette bulunan ve ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan banka veya benzeri kredi kurumlarından yapılan borçlanmalar % 50 oranında dikkate alınır.

(3) Bu maddenin uygulanmasında;

a) Ortakla ilişkili kişi, ortağın doğrudan veya dolaylı olarak en az % 10 oranında ortağı olduğu veya en az bu oranda oy veya kâr payı hakkına sahip olduğu bir kurumu ya da doğrudan veya dolaylı olarak, ortağın veya ortakla ilişkili bu kurumun sermayesinin, oy veya kâr payı hakkına sahip hisselerinin en az % 10'unu elinde bulunduran bir gerçek kişi veya kurumu,

b) Özsermaye, kurumun Vergi Usul Kanunu uyarınca tespit edilmiş hesap dönemi başındaki özsermayesini,

ifade eder.

(4) Kurumların İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören hisselerinin edinilmesi durumunda, söz konusu hisse nedeniyle ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılanlardan temin edilen borçlanmalarda en az % 10 ortaklık payı aranır.

(5) Yukarıda belirtilen oranlar, borç veren ortaklar ve ortakların ilişkide bulunduğu kişiler için topluca dikkate alınır.

(6) Aşağıda sayılan borçlanmalar örtülü sermaye sayılmaz:

a) Kurumların ortaklarının veya ortaklarla ilişkili kişilerin sağladığı gayrinakdi teminatlar karşılığında üçüncü kişilerden yapılan borçlanmalar.

b) Kurumların iştiraklerinin, ortaklarının veya ortaklarla ilişkili kişilerin, banka ve finans kurumlarından ya da sermaye piyasalarından temin ederek aynı şartlarla kısmen veya tamamen kullandığı borçlanmalar.

c) 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre faaliyette bulunan bankalar tarafından yapılan borçlanmalar.

ç) 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu kapsamında faaliyet gösteren finansal kiralama şirketleri, 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde

Kararname kapsamında faaliyet gösteren finansman ve faktoring şirketleri ile ipotek finansman kuruluşlarının bu faaliyetleriyle ilgili olarak ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan bankalardan yaptıkları borçlanmalar.

(7) Örtülü sermaye üzerinden kur farkı hariç, faiz ve benzeri ödemeler veya hesaplanan tutarlar, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulanmasında, gerek borç alan gerekse borç veren nezdinde, örtülü sermaye şartlarının gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, tam mükellef kurumlar nezdinde yapılacak düzeltmede örtülü sermayeye ilişkin kur farklarını da kapsayacak şekilde, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir. Şu kadar ki, bu düzeltmenin yapılması için örtülü sermaye kullanan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması şarttır.

MADDE 13- (1) Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

(2) İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır. Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır.

(3) Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder. Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur.

(4) Kurumlar, ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedelleri, aşağıdaki yöntemlerden işlemin mahiyetine en uygun olanını kullanarak tespit eder:

a) Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi: Bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade eder.

b) Maliyet artı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, ilgili mal veya hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade eder.

c) Yeniden satış fiyatı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade eder.

ç) Emsallere uygun fiyata yukarıdaki yöntemlerden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa mükellef, işlemlerin mahiyetine uygun olarak kendi belirleyeceği diğer yöntemleri kullanabilir.

(5) İlişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanacak fiyat veya bedelin tespitine ilişkin yöntemler, mükellefin talebi üzerine Maliye Bakanlığı ile anlaşarak belirlenebilir. Bu şekilde belirlenen yöntem, üç yılı aşmamak üzere anlaşmada tespit edilen süre ve şartlar dahilinde kesinlik taşır.

(6) Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir. Şu kadar ki, bu düzeltmenin yapılması için örtülü kazanç dağıtan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması şarttır.

(7) Transfer fiyatlandırması ile ilgili usûller Bakanlar Kurulunca belirlenir.

Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunmaları halinde kazançları tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış kabul edilir.

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 01.01.2007 tarihinde yürürlüğe girdiğinden transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını müessesesi 2006 yılı kurum

kazançlarına uygulanmamıştır. Ancak, 5520 sayılı kanunun Geçici 1.Maddesinin 10 numaralı fıkra hükmü kapsamında 5422 sayılı eski Kurumlar Vergisi Kanununun 17. Maddesinde yer alan Örtülü Kazanç Müessesesi' nin 31.12.2006 tarihine kadar yürürlüğü devam etmiştir.

5422 sayılı eski KVK' nun 17. Maddesinde “Örtülü Kazanç” başlığı ile yer alan düzenleme 5520 sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. Maddesinde “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” başlığı ile yeniden düzenlenmiştir. Bu madde ile “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” müessesesi, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)' nin düzenlemeleri de dikkate alınarak düzenlenmiştir.

5422 sayılı eski Kurumlar Vergisi Kanununun 17. Maddesindeki açıklamalar 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile benzer şekilde düzenlenmiş olmasına rağmen, eski kanunda ayrıntılara yeterince yer verilmemiş olduğu için örtülü kazanç dağıtımında bu kanunun yürürlükte olduğu süre içerisinde bazı sorunlar yaşanmıştır.

Şöyle ki;

- Örtülü kazanç dağıtımı belirlendiğinde sadece dağıtımı yapan şirket için mi, yoksa muhatap hakkında da tarhiyat yapılacağı,
- Emsalin hangi ölçülere göre belirleneceği,
- Vergi ziyayı veya hazine zararının aranıp aranmayacağı,
- Sermaye şirketi olmayan işletmelerin kazançlarını örtülü olarak dağıtımaları durumunda bunlara hangi düzenlemenin uygulanacağı,
- Örtülü kazanç dağıtımı en fazla yurt dışı ilişkili işlemlerde görülmekteyken, neden ağırlıklı olarak yurt içi işlemlerin araştırıldığı, gibi bazı uygulamaya dayalı sebeplerden dolayı duraklamalar yaşanmış ve bu sorunlar yargı kararlarıyla çözülmeye çalışılmıştır. (Ağar, 2011)

Tablo 5.1: 5422 ve 5520 Sayılı Kanunlarda Karşılaştırma

Karşılaştırılan Konular	5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu	5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
Borcun Kaynağı	İlişkili kişilerden alınan borçlar örtülü sermaye kabul edilmekteydi.	İlişkili kişilerin kapsamı belirlenmiştir (% 10'luk oy veya kar payı hakkı).
Borçlanma Süresi	Borcun sürekliliği esas şartı mevcuttu.	Borcun sürekliliği esas kaldırılmıştır. Bir gün için bile örtülü sermaye sözkonusu olabilmektedir.
Borcun Tutarı	Borcun tamamı örtülü sermaye kabul edilmekteydi	Borcun özsermayenin 3 katını aşan kısmı örtülü sermaye kabul edilmiştir.
Faiz Giderleri	Borçlanmaya ilişkin tüm faiz giderleri KKEG kabul edilmekteydi.	Örtülü sermayeye isabet eden faiz giderleri KKEG kabul edilmekte ve kar payı sayılmaktadır.
Kur Farkları	Kur farklarının durumu ihtilafiydi.	Kur farkı giderleri KKEG'ler kapsamına alınmıştır.
Diğer Benzeri Giderler	Bu konuda bir düzenleme yoktur.	Borç üzerinden hesaplanan faiz, kur farkı giderleri yanında diğer giderlerde KKEG'ler kapsamına alınmıştır.
Borç Veren Açısından Yapılan Düzenlemeler	Borç veren açısından bir düzenleme yapılmamıştır.	Kar dağıtım stopajı ve vergide düzeltme esas getirilmiştir.
İştirak Kazançları	İştirak kazancı istisnası tartışmalıydı.	İştirak kazancı istisna uygulaması getirilmiştir.
Örtülü Sermaye Sayılmayacak Haller	Örtülü sermaye sayılmayacak haller tanımlanmamıştı.	Örtülü sermaye sayılmayacak haller tanımlanmıştır.

Kaynak : Aydın KARAPINAR ve Rıdvan BAYIRLI, Mali Çözüm, Aralık 2006, sayı 78

5.1.3 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda Transfer Fiyatlandırması Uygulamasına İlişkin Düzenlemeler

Gelir Vergisi kanununu vergi matrahından indirilmeleri kabul edilemeyecek giderleri düzenleyen 41. Maddesi ve bu maddenin 5. fıkrası şöyledir.³

Madde 41 - Aşağıda yazılı ödemelerin gider olarak indirilmesi kabul olunmaz:

Bu fıkranın 1 ilâ 4 numaralı bentlerinde yazılı olan işlemler hariç olmak üzere, teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs sahibince uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılır.

Teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoyu, üçüncü derece dahil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılır.

Bu bent uygulamasında, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması veya verilmesi, ücret, ikramiye ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler, her hâl ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

İşletmeden çekilmiş sayılan farklar, ilişkili kişi tarafından beyan edilmiş gelir veya kurumlar vergisi matrahının hesabında dikkate alınmış ise ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri buna göre düzeltilir. İlişkili kişiler ve bu kişilerle yapılan işlemler hakkında bu maddede yer almayan hususlar bakımından, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükmü uygulanır.

---

³ Ek bend: 28/03/2007-5615 Sayılı Kanunla eklenen /3.mad

Örnekle anlatacak olursak, satın aldığımız X marka otomobil için, aracın serbest piyasada oluşmuş fiyatının daha üzerinde bir bedel ödediğimiz durumda varlığımızın bir kısmını satıcıya transfer etmiş oluruz.

Transfer edilen miktar, X marka otomobile ait emsal bedel olan gerçek piyasa değeri ile ona ödenen değer arasındaki fark kadar olacaktır. Otomobili piyasa değerinin üzerinde bir fiyatla satın almış olmamız halinde gelirimiz ve buna bağlı olarak tasarruf imkanlarımız azalmış olacaktır. Fazladan katlanılan maliyet nedeniyle tasarruf miktarımız azalmış olacak ve söz konusu tasarruftan elde edeceğimiz muhtemel başka gelirlerimiz ve bunlara ait vergiler de azalmış olacaktır.

Satıma konu mal veya hizmet bir şirket veya şirket içindeki bir bölüm için çıktı, buna karşılık aynı çıkar birliği içindeki diğer bir şirket veya aynı şirketin diğer bir bölümü için girdi niteliğindedir. Dolayısıyla transfer fiyatlandırması aynı gruba ait şirketler arasında olabileceği gibi aynı şirkete ait bölümler arasında da olabilecektir. (Güner, 2004)

5.1.4. Bakanlar Kurulu Kararında Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeler

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi kanununu 13. maddesinin 7. fıkrası “Transfer fiyatlandırması ile ilgili usûller Bakanlar Kurulunca belirlenir.” şeklindedir.

Bu maddeye dayanılarak hazırlanan, 06.12.2007 Tarih ve 26722 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan, 2007/12888 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararının amacı, “ilişkili kişilerle mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan gerçek kişi ve kurumların gelirlerinin tam ve doğru olarak beyan edilmesini sağlamak ve transfer fiyatlandırması yoluyla vergi matrahının aşındırılmasına engel olmaktır.”

5.1.5 1. Seri Nolu Genel Tebliğde Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeler

18/11/2007 Tarih ve 26704 sayılı RG’de yayımlanan Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ yürürlükte bulunmakta olan bütün yasal mevzuatı bir araya toplamış, gerek 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, gerek 193 sayılı

Gelir vergisi Kanununda tamamlayıcı ve teferruat gerektiren konulara da açıklamalar getirmiştir.

Tebliğde ilgili kanun maddeleri aynen alındıktan sonra açıklamalar yapılmış ve bu konularda örnekler vermiştir. Transfer fiyatının tespitinde uygulanması gereken yöntemler anlatılmış ve Maliye Bakanlığı ile anlaşma usulü detaylı olarak anlatılmıştır.

Transfer Fiyatlandırması ile ilgili mevzuat sıralamasında Türkiye'nin yabancı devletlerle imzalamış olduğu çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının ihmal edildiğini görüyoruz. Halbuki bu tür ikili anlaşmalar parlamentolardan geçip yasalaştığı, içerdiği hükümlerin tıpkı vergi kanunları gibi uygulanması zorunlu olduğu için, transfer fiyatları uygulamasında yabancı bir devlet devreye girmiş ise önce bu anlaşma hükümlerine bakılacaktır. Halbuki bu önemli nokta ne yasalarda ne de karar ve tebliğlerde yer almamıştır. (Tuncer, 2008)

5.2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Düzeltme

Gelir Vergisi Kanunu'nun 38. maddesi bilanço esasında ticari kazancın tespitini düzenlemektedir.

Bu madde şöyle düzenlenmiştir.

Madde 38 - Bilanço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki özsermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce:

1. İşletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir;
2. İşletmeden çekilen değerler ise farka ilave olunur.

Ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında, Vergi Usul Kanununun değerlemeye ait hükümleri ile bu kanunun 40 ve 41 inci maddeleri hükümlerine uyulur.

Yukarıdaki maddeden anlaşılacağı gibi, Kurumlar Vergisi Kanununun "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı" başlığını taşıyan 13. maddesi ve Gelir Vergisi Kanunu'nun 41. maddesinde "sahip veya sahiplerce işletmeden çekilen değer" ifadesiyle ilişkili kişi kavramını, hangi hallerde işletmeden değer çekilmiş olacağı konusuyla da emsallere uygunluk kavramını, ve çekilen değerın tespiti ifadesiyle emsallere

uygun fiyat veya bedelin tespitinde kullanılacak yöntemleri ifade ettiği için oldukça kapsamlı olarak düzenlenmiştir. (Öcal, 2008)

Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarının uygulamasında, gerek borç alan, gerekse borç veren nezdinde örtülü sermaye şartlarının gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibariyle dağıtılmış kar payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılmaktadır. Düzeltmelerin yapılması için örtülü sermaye kullanan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması gerekmektedir.

Madde gerekçesinde; transfer fiyatlandırması nedeniyle örtülü kazanç dağıtımını yapan mükellefe bir eleştiri getirildiği zaman, örtülü kazanç dağıtan mükellef nezdinde de bir düzeltmenin yapılmasının söz konusu olacağı, örtülü olarak dağıtılan kazancın kar payı sayılması ile mükelleflerin bu kar payına ilişkin olarak istisna hükümlerinden yararlanmalarıyla, “karşı taraf düzeltmesinin” bu şekilde işleme taraf olanlar arasında gerçekleşmiş olacağı belirtilmiştir. Bu uygulama ile aynı işlem üzerinden mükerrer vergilemenin önüne de geçilmektedir. Bu şekilde dağıtılmış kar payının net kar payı tutarı olarak kabul edilmesi ve brüte tamamlanması sonucu bulunan tutar üzerinden ortakların hukuki niteliğine göre belirlenen oranlarda vergi kesintisi yapılabilecektir. (Hatunoğlu, 2006)

5.3. Örtülü Kazanç Dağıtılan Kişinin Mükellefiyet Durumu

Örtülü kazanç dağıtılmasında karı dağıtan ve kar dağıtılan kişi veya kurumların mükellef olma durumlarına göre farklı uygulamalar bulunmaktadır.

5.3.1. Tam Mükellef Olması Durumu

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç tutarı kâr payı geliri olarak dikkate alınacak olup, şartların varlığı halinde iştirak kazançları istisnasından yararlanılacak ve bu şekilde düzeltme işlemi gerçekleştirilmiş olacaktır.

Yukarıda yer alan bölümde de açıklandığı üzere, düzeltme yapılabilmesi için ilgili tutarın örtülü kazanç dağıtan mükellef tarafından ödenmesi gerekmektedir. Bu tutar ödendikten sonra, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtılan mükellefin bu düzeltmeleri ilgili dönem beyannameleri üzerinde yapması gerekmektedir. (GİB, 2010)

5.3.2. Dar Mükellef veya Mükellef Olması Durumu

Örtülü kazanç dağıtılan kişinin dar mükellef kurum, gerçek kişi, vergiye tabi olmayan veya vergiden muaf herhangi bir kişi olması durumunda, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç tutarı, örtülü kazanç dağıtılan nezdinde, 13 üncü maddede belirtilen şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı olarak kabul edilecektir. Bu şekilde dağıtılmış kâr payı net kâr payı tutarı olarak kabul edilecek ve brüte tamamlanması sonucu bulunan tutar üzerinden vergi kesintisine tabi tutulacaktır. (GİB, 2010)

5.4. Transfer Fiyatlandırmasında Belgelendirme

Transfer Fiyatlandırmasında eleştiriye muhatap olmamak için emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kağıtlar olarak saklanması zorunludur. Seçilen yöntem ve bu yöntemin uygulanması sırasında takip edilen işlemlere ilişkin bütün hesaplama ayrıntılı olarak tutulmalı ve saklanmalıdır. Bu hesaplama ve belgeler, yöntemin seçilme gerekçelerinin ve işlem sonucunda vergi matrahını aşındırmaya yönelik bir durum olmadığını ispatlamada çok önemlidir. (Gündoğdu, 2007)

2007/12888 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararın 18. maddesinde düzenlenen belgelendirmede amaç, transfer fiyatlandırmasına ilişkin sürecin anlaşılması ve hesaplamaların ayrıntılarının gösterilmesidir. Bu nedenle mükellefler tarafından, emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda işlem yapıldığını gösteren bilgi ve belgelerin hazırlanması ya da temin edilmesi, ayrıca belgelendirmeye ilişkin bu bilgi ve belgelerin istenmesi durumunda İdare'ye veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara ibraz edilmek üzere hazır tutulması zorunludur. (B.K.K., 2007)

Yine aynı Bakanlar Kurulu kararının 19. Maddesi ise belgelendirmede dikkat edilmesi gereken konuları ve belgelerin içeriklerinde olası gereken bilgileri düzenlemiştir.

Şöyle ki;

(1) Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'na kayıtlı mükelleflerin ilişkili kişilerle yaptığı yurt içi ve yurt dışı işlemleri ile diğer kurumlar vergisi mükelleflerinin ilişkili kişilerle yaptığı yurt dışı işlemlere ilişkin olarak aşağıda yer alan bilgi ve belgeleri içeren "Yıllık Transfer Fiyatlandırması Raporu"nu kurumlar vergisi beyannamesinin verilme

süresine kadar hazırlamaları ve bu süre sona erdikten sonra istenmesi durumunda İdare'ye veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara ibraz etmeleri zorunludur.

(2) Ancak, Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'na kayıtlı mükellefler dışındaki diğer kurumlar vergisi mükellefleri ilişkili kişilerle yaptıkları yurt içi; gelir vergisi mükellefleri de ilişkili kişilerle yaptıkları yurt içi ve yurt dışı işlemlere ilişkin olarak aşağıda yer alan bilgi ve belgeleri istenmesi durumunda İdare'ye veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara ibraz ederler.

a) Mükellefin faaliyetlerinin tanımı, organizasyon yapısı (merkez, şube) ve ortakları, sermaye yapısı, içinde bulunduğu sektör, ekonomik ve hukuki geçmişi hakkında özet bilgiler, ilişkili kişilerin tanımı (vergi kimlik numaraları, adresleri, telefon numaraları vb.) ve bu kişiler arasındaki mülkiyet ilişkilerine ilişkin bilgiler,

b) Üstlenilen işlevleri, sahip olunan riskleri ve kullanılan varlıkları içeren tüm bilgiler,

c) İşlem konusu yıla ilişkin ürün fiyat listeleri,

ç) İşlem konusu yıla ilişkin üretim maliyetleri,

d) İşlem konusu yıl içinde ilişkili ve ilişkisiz kişilerle yapılan işlemlerin miktarı ile fatura, dekont ve benzeri belgeler,

e) İşlem konusu yıl içinde ilişkili kişilerle yapılan tüm sözleşme örnekleri,

f) İlişkili kişilere ait özet mali tablolar,

g) İlişkili kişiler arasındaki işlemlere uygulanan şirket içi fiyatlandırma politikası,

ğ) İlişkili kişiler tarafından farklı muhasebe standartları ve yöntemleri kullanılıyor ise bunlara ilişkin bilgi,

h) Gayri maddi varlıkların mülkiyetine ve alınan veya ödenen gayri maddi hak bedellerine ilişkin bilgi,

ı) Kullanılan transfer fiyatlandırması yönteminin seçilme nedeni ve uygulanmasına ilişkin bilgi ve belgeler (iç ve/veya dış emsaller, karşılaştırılabilirlik analizi),

i) Emsallere uygun fiyat ya da kâr marjının saptanmasında kullanılan hesaplamalar ve yapılan varsayımlara ilişkin ayrıntılı bilgiler,

j) Belli bir emsal fiyat aralığı tespit edilmişse, bu aralığın tespitinde kullanılan yöntem,

k) Emsal fiyatın tespit edilmesi için gerekli diğer belgeler.

(3) İdare, gerekli gördüğü takdirde mükelleften ilave bilgi ve belge talebinde bulunabilir. İlgili bilgi ve belgelerin yabancı dilde yazılmış olmaları halinde, bunların Türkçe çevirilerinin de ibraz edilmesi zorunludur.

5.5. Hazine Zararı Kavramı

5520 Sayılı KVK'nın 13. Maddesine eklenen 7. Fıkrası aşağıdaki gibidir.

(7) (Ek: 4/6/2008-5766/21 md.) Tam mükellef kurumlar ile yabancı kurumların Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcilerinin aralarında ilişkili kişi kapsamında gerçekleştirdikleri yurt içindeki işlemler nedeniyle kazancın örtülü olarak dağıtıldığının kabulü Hazine zararının doğması şartına bağlıdır. Hazine zararından kasıt, emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen fiyat ve bedeller nedeniyle kurum ve ilişkili kişiler adına tahakkuk ettirilmesi gereken her türlü vergi toplamının eksik veya geç tahakkuk ettirilmesidir.

Hazine zararı örtülü kazanç dağıtan kurum ile örtülü kazanç alan kurum arasındaki işlemler dikkate alınarak irdelenmelidir. Kurumlar vergisi matrahını oluşturan ve örtülü olarak dağıtılmış olan kazanç kurumlardan birinde matraha eklenmiş veya eklenecek durumda ise bu durumda hazine zararı oluşmayacağı için eleştiriye konu edilmemelidir.

Örtülü kazanç dağıtımından söz edebilmemiz için vergi ziyasının olması yeterli değildir. Hazine zararının oluşması da araştırılmalıdır. Hazine zararı her iki kurumun birlikte değerlendirilmesiyle tespit edilebilir. Bahse konu örtülü kazanç dağıtımı kurumlardan birinde vergi matrahının hesaplanmasında veya hesaplanacak verginin sonraki dönemlere sarkmaması dikkate alınmışsa, mükerrer vergilendirmeyi önlemek için diğer kurumda vergiye ilave edilmemesi hazine zararı oluşturmayacağı için eleştiri konusu yapılmamalıdır.

Örtülü kazanç aktarımının varlığının tespit edilmesinden sonra, örtülü olarak aktarılan kazançla ilişkin vergi yükünün hazineye intikal edip etmediğinin de tespiti gerekmektedir. Eğer örtülü olarak aktarılan kazançla ilişkin vergisel yükümlülükler, bu kazancın aktarıldığı mükellef tarafından yerine getirilmiş ise, yargı organlarının kriteri ile “**hazine zararı**” olmadığından örtülü kazancı aktaran mükellef adına tarhiyat yapılmaması gerekmektedir. Örtülü kazanç aktarılan kurum veya kişi Türkiye'de bulunmuyorsa, bu durumda örtülü olarak aktarılan kazançla isabet eden vergi, kazancı yurtdışına aktaran kurum adına tarh edilmeli, örtülü kazanç aktarılan kurum ya da kişinin Türkiye ile vergi anlaşması bulunan ülkelerden birinin mukimi olması durumunda, anlaşmanın 9. maddesi uyarınca gerekli düzeltme yapılmalıdır. Bu yaklaşım sayesinde, Türkiye'de elde edilen bir kazanç üzerinden

Türkiye hazinesinin vergi geliri elde etmesi sağlanmış, ancak aynı kazançtan ötürü iki kez vergi ödenmesinin önüne geçilmiş olacaktır. (Çetinkaya, 2002)

Bazı görüşlere göre hazine zararı uygulamasının bazı sakıncaları bulunmaktadır.

Bunlar;⁴

- a. Hazine zararı şartı, tüzel kişi kavramını konsolidasyona (ilişkili kişilerin mali tablolarının birleştirilerek vergi hesabında toplam sonucun dikkate alınması esasına) taşımaktadır.
- b. Hazine zararı aranması kazancı elde etmesi gereken mükellefte değil dağıtılan mükellefte Kurumlar Vergisi'ne tabi tutulmasına neden olmaktadır.
- c. Vergi güvenlik müessesesi zedelenmektedir.
- d. Küçük hissedarların hakları zayıf olmaktadır.
- e. Ayrıca kar dağıtımını sayılmama hususu stopaj uygulamasına engel olmaktadır.
- f. Burada önemli olan doğru şirketi vergilendirmektir. Doğru şirket kimdir? Karı dağıtandır ve de vergilendirilmelidir. Karşı tarafa düzeltme imkanı zaten sağlanmaktadır.

5.6. Transfer Fiyatlandırması Konusunda Mükellef Hakları

Örtülü kazançtan söz edebilmemiz için yapılan vergi incelemeleri sonucunda, bu yola vergi kaybına sebep olduğu kesin bir şekilde ortaya konulmuş olmalıdır. Vergi kaybı oluştuğuna dair kesin veriler bulunamamışsa örtülü kazanç dağıtımından söz edebilmek mümkün değildir.

Türkiye'nin mükellef hakları bildirgesi "*Bu bildirme, Türk Gelir İdaresinin mükellef odaklı, kaliteli hizmet sunma anlayışı içerisinde, saygılı ve dürüst olma temel ilkesiyle çalışmaya, vergi ödemenin sadece bir yükümlülük değil vatandaş olma ve sorgulama hakkı olduğu bilinciyle kendisinden hizmet alan herkesi memnun etmeye ve sorunları çözmeye olan bağlılığını onaylar*" ibaresiyle başlamakta, diğerlerinin yanı sıra vergi idaresinin açık, güvenilir, zamanında ve yeterli bilgi ile hizmet vereceği, vergi ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesinde her türlü kolaylığın sağlanacağı taahhütlerini içermektedir. (Erdikler, 2008)

---

⁴ Dr. Şeref DEMİR Gelirler Baş Kontrolörü

Mükellef hakları bildirgesinin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı konusunda bize ifade ettiği anlam şunlardan oluşabilir.

1- Bu yolla yapılacak vergi incelemeleri için, bir rehber geliştirileceği, bu rehberin danışmanlara ve mükelleflere açık tutulacağı,

2- Vergi mahremiyeti hükümleri ile transfer fiyatlandırması hükümlerinin bağdaştırılacağı,

3- Karşılaştırılabilirlik analizinde kullanılacak verilerin sağlanacağı,

4- Vergi incelemelerinin çok fazla sürüncemede bırakılmadan mümkün olan en kısa sürede bitirileceği,

5- Vergi anlaşmalarının genellikle 9. ve 25. maddelerinde öngörülen yetkili idare ile karşılıklı anlaşma prosedürlerinin oluşturulacağı,

6- Kontrol edilen yabancı kurum, örtülü sermaye gibi müesseselerle transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin karşılıklı etkileşimlerinin irdeleneceği

7- Örtülü kazanç dağıtımı, katma değer vergisi ilişkilendirmelerinin sağlıklı tanımlanacağı

gibi konular başta olmak üzere birçok konuda vergi idaresi, vergi inceleme elemanları, danışmanlar ve mükelleflerin beraber oluşturacakları alt yapı çalışmalarının gerçekleşmesi gereğidir. (Erdikler, 2008)

BÖLÜM 6. ÖRTÜLÜ SERMAYE

6.1. Sermaye Tanımı

Sermaye, işletmeyi kuranlar tarafından, işletmeye konulan para, mal, arsa veya binalar, demirbaşlar, yapılan toplam yatırım, üretim araçlarının tümü, kullanılmaya hazır para ve varlıklar olarak tanımlanabilir. Sermayenin tamamı işletme sahiplerince karşılanabileceği gibi borç almak yoluyla da karşılanabilir. O halde sermaye özsermaye ve borçlardan oluşmaktadır denilebilir.

6.2. Vergi Usul Kanununda Özsermayenin Tanımı

Vergi Usul Kanunu'nun 192. Maddesine göre "Aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, müteşebbisin işletmeye mevzu varlığını (özsermayeyi) teşkil eder. İhtiyatlar ve kar ayrı gösterilseler dahi özsermayenin cüzileri sayılırlar. "

Özsermayeyi tespit etmek için işletmenin aktif toplamı hesaplanır ve bu tutardan pasifte bulunan borçlar indirilir.

Özsermayenin tespiti aynı zamanda işletmenin kar/zarar durumunu da göstermektedir. Dönem başında hesaplanacak özsermaye ve dönem sonunda hesaplanacak özsermaye arasındaki fark işletmenin ticari karını vermektedir. Ancak bu tutara dönem içerisinde işletme sahiplerince ilave edilen tutarlar varsa çıkarılmalı, çekilen tutarlar var ise ilave edilmelidir. Kayıtlı sermayeye, yasal yedekler, dağıtılmamış geçmiş yıl karları, yeniden değerlendirme fonu ile dönem karları eklenmeli, ödenmemiş sermaye ile geçmiş yıl zararları ise indirilmelidir. Bir muhasebe eşitliği olan (Aktifler - Borçlar = Özsermaye), aynı zamanda, kayıtlı net varlığı göstermektedir. Buna göre, kurumların sahip oldukları özsermaye, kurum kazancının elde edilmesi için başlangıçta konulan nominal sermaye ile sonraki yıllarda elde edilen kazançlardan oluşmaktadır.

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 11. Maddesine göre, herhangi bir özsermaye unsuru için hesaplanacak faizler kanunen kabul edilmeyen gider olmaktadır. Bu giderler kurum kazancının tespitinde dikkate alınmamalı yani safi kurum kazancını etkilememelidir.

6.2.1. Özsermayenin Tespiti

Örtülü sermaye hesaplamasındaki özsermaye kavramı, kurumun Vergi Usul Kanunu uyarınca tespit edilmiş olan hesap dönemi başındaki özsermayesini ifade etmektedir. Kurumların yapmış oldukları borçlanmaların örtülü sermaye konusuna dahil olup olmadığı yönündeki tespit, hesap dönemi başındaki bilançoda yer alan özsermaye ile karşılaştırılmak suretiyle bulunacaktır.

Kanun, hesaplamada, “hesap dönemi başındaki özsermayenin” esas alınacağını hükme başlamıştır. Özsermayenin ise Vergi Usul Kanunu’na göre tespit edileceği belirtilmiştir. VUK. 192. Maddeye göre, aktiflerin, mevcutlar ile alacaklar ve varsa zararlardan oluştuğu belirtilmektedir. Aslında özsermaye tanıma muhtaç bir kavram değildir. Varlıklarla borçlar arasındaki fark özsermaye, bir başka ifade ile özkaynaktır. Hesaplamada dikkate alınacak özkaynak tutarı Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’nde yer alan bilanço formatına göre hesaplanan tutardır. (Karapınar, Aydın; Bayırlı, Rıdvan, 2006)

Vergi Usul Kanunu’ndaki tanım açık olmakla birlikte, bu hesaplamanın yapılmasında kullanılacak bilançonun neyi ifade ettiği konusunda tereddütler olduğu görülmektedir. Bu aşamada iki farklı bilançonun varlığından söz eden görüşler karşımıza çıkmaktadır. Bu görüşlere göre Ticari Bilanço ve Mali Bilanço olmak üzere iki tür bilanço vardır. Bu kapsamda Ticaret Kanunu hükümlerine göre düzenlenen bilanço “Ticari”, vergi kanunları göz önünde bulundurularak düzenlenen bilançoda “Mali” bilanço olarak adlandırılmaktadır. Olması gereken şekli ise tek bir bilançodur ve bu da ticari bilançodur. Esas ayırım, “Ticari Kâr” ile “Mali Kâr” ayırımıdır. Ticari hükümlere göre bilanço çıkarılır bu sayede ticari kâr elde edilir ve vergi kanunlarındaki prensiplere göre ekleme ve çıkarmalar yapılarak mali kâr bulunur. Dolayısıyla mali özsermaye veya ticari özsermaye diye bir ayırım yapılması mümkün değildir.

Burada tereddütlere neden olan nokta; genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve muhasebenin “ihtiyatlılık” kavramı ile Muhasebe Sistemi Uygulama Tebliği’nin yabancı

kaynaklara ilişkin ‘‘Tutarları kesin olarak saptanamayanları veya durumları tartıřmalđ olanları da içermek üzere işletmenin, bilinen ve tutarları uygun olarak tahmin edilebilen bütün yabancı kaynakları bilançoda gösterilmelidir.’’ şeklindeki 3 numaralı bilanço ilkesinin gereği olarak, işletmelerin, ödeyecekleri tutarlar için karşılık ayırmalarıdır. Bilindiği üzere söz konusu karşılıkların ayrılabilceği konusunda Vergi Usul Kanunu’nda ve diğer vergi kanunlarında bir hüküm yer almamış olduğundan, bu şekilde tespit edilen tutarların matrahtan indirilmesi mümkün değildir. (Ateşli, D. Erkan; Tunç, Mustafa Hilmi, 2007)

Bütün bilanço kalemleri birebir aynı iki mükelleften birisinin kıdem tazminatđ ayırdđđı birisinin ayırmadığı varsayılırsa; kıdem tazminatđ ayıran mükellefin özsermayesi, ayırmayana nazaran daha düşük olacaktır. Kanaatimizce kıdem tazminatđ ayıran ile ayırmayan bu iki mükellefin örtülü sermaye müessesesi açısından aynı muameleye tabi tutulması (zsermayelerinin aynı olması) gerekir. Kıdem tazminatđının yabancı kaynaklar içinde bir hesapta takip edilmesi bu durumu etkilememelidir. (Ateşli, D. Erkan; Tunç, Mustafa Hilmi, 2007)

$$\left. \begin{array}{l} \text{Sermaye + Kar} \\ \text{Sermaye - Zarar} \end{array} \right\} \Rightarrow \text{zsermaye}$$

6.2.2. Özsermaye Hesaplama Örnekleri⁵

ABC İşletmesi			
31/12/2011			
Kasa	3.000	Satıcılar	11.000
Alacak senetleri	19.000	Ödenecek vergiler	2.000
Ortaklardan alacaklar	20.000	Ortaklara borçlar *	35.000
Stoklar	49.000	Sermaye	65.000
Demirbaşlar	37.000	Geçmiş yıllar karları	13.000
Birikmiş amortismanlar (-)	- 24.000	Geçmiş yıllar zararları (-)	- 14.000
		Dönem net zararı	- 8.000
Aktif Toplamı	104.000	Pasif Toplamı	104.000

Özsermaye :

Sermaye	65.000
+Geçmiş yıl karları	13.000
-Geçmiş yıl zararları	- 14.000
-Dönem net zararı	- 8.000
Kurumlar için özsermaye	56.000
Ortaklara borçlar*	35.000
Gerçek kişiler için özsermaye*	91.000

ABC İşletmesi			
31/12/2011			
Kasa	4.000	Banka kredileri	12.000
Alacak senetleri	28.000	Satıcılar	23.000
Ortaklardan alacaklar	16.000	Borç senetleri	8.000
Stoklar	45.000	Sermaye	65.000
Demirbaşlar	26.000	Geçmiş yıllar zararları (-)	- 15.000
Birikmiş amortismanlar (-)	- 15.000	Dönem net karı	11.000
Aktif Toplamı	104.000	Pasif Toplamı	104.000

Özsermaye :

Sermaye	65.000
-Geçmiş yıl zararları	- 15.000
+Dönem net karı	11.000
Kurumlar için özsermaye	61.000
Ortaklardan alacaklar	- 16.000
Gerçek kişiler için özsermaye*	45.000

⁵ Şahıs işletmelerinde ortaklara olan borçlar ve alacaklar özsermaye hesaplamasında dikkate alınmaz.

6.3. Örtülü Sermaye Nedir?

5520 Sayılı Kurumlar vergisi Kanunu 12.madde 1.bendine göre “Kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun özsermayesinin üç katını aşan kısmı, ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye sayılır.”

5542 sayılı eski KVK’da örtülü sermaye konusu yeterince açık yer almadığı için, işletmeler vergi inceleme elemanları tarafından sık sık eleştiri konusu yapılmış, bu sebeplerle de kanundaki bu eksikliklere yargı makamları çareler bulmaya çalışmıştır. Örneğin borcun işletmede devamlı kullanılmasında kastın ne olduğu maddede yeterince izah edilmemiştir.

6.3.1. İşletmelerde Örtülü Sermayeden Sorgulamanın Şartları Nelerdir

Örtülü sermayeden bahsedebilmemizin 3 şartı var.

1 – Borç, ortak veya ortakla ilişkili kişiden alınmış olmalıdır. Buradaki ilişkili kişi, ortaklık bağıyla ilişkili ise ortağı olduğu işletmede en az % 10 ortak olmalıdır. En az %10 oranında ortak olan gerçek veya tüzel kişiler hakim ortak olarak kabul edilmektedir.

Ortakla ilişkili kişi, ortağın doğrudan veya dolaylı olarak en az %10 oranında ortağı olduğu veya en az bu oranda oy veya kâr payı hakkına sahip olduğu bir kurumu ya da doğrudan veya dolaylı olarak, ortağın veya ortakla ilişkili bu kurumun sermayesinin, oy veya kâr payı hakkına sahip hisselerinin en az % 10'unu elinde bulunduran bir gerçek kişi veya kurumu ifade eder.

2 – Alınan borç işletmede kullanılmalıdır.

3 – Kullanılan borcun hesap dönemi başındaki işletme özsermayesinin 3 katını aşması gerekmektedir.

Ortak olmayanlardan veya ortaklarla ilişkili kişi sayılmayanlardan temin edilen borçlar örtülü sermaye kapsamında değildir.

Kanunda borcun hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun özsermayesinin üç katını aşan kısmı örtülü sermaye olarak kabul edildiğinden, bu limiti aşan kısma isabet eden faiz ve kur farklarının geçici vergi dönemleri de dahil olmak üzere, vergi matrahından indirilmesi mümkün olmayacaktır.⁶

6.4. İşletmelerin İlişkili Kişilerden Yapabilecekleri Borçlanma Hesaplaması

$$\text{Örtülü Sermaye} = \text{Toplam Borç} - (\text{Özsermaye} \times 3)$$

Şirketin özsermayesinin 56.000.- ₺ olduğunu kabul edelim. Almış olduğu borç miktarı ise 230.000.- ₺ olsun.

$$\begin{aligned} \text{Örtülü sermaye} &= 230.000 - (56.000 \times 3) \\ &= 230.000 - 168.000 = 62.000.- ₺ \end{aligned}$$

İlişkili kişilerden alınan ve işletmede kullanılan borcun özsermayenin üç katını aşan kısmı olan 62.000.- ₺ örtülü sermaye olmakta ve bu miktar için hesaplanan faiz giderleri KKEG olmaktadır.

$$\begin{aligned} \text{Örtülü sermaye tespit oranı} &= \text{Örtülü sermaye} / \text{Toplam borç} \\ &= 62.000 / 230.000 = 0,27 \end{aligned}$$

6.5. Kar Payı Dağıtımını Kabul Edilen İşlemlerin Vergilendirilmesi

Bilindiği üzere mükellefler, ilişkili kişiler ile yaptıkları her türlü işlem için 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13/4'ncü maddesinde belirtilen yöntemlerden işlemin mahiyetine en uygun olan yöntemi kullanmakla yükümlüdürler.

İşletmeler ilişkili kişilerle yaptıkları işlemlerde uygulamaları gereken fiyatı, işletmenin şartlarını da dikkate alarak tespit ederler.

---

⁶ Şeref DEMİR Gelirler Baş Kontrolörü

6.6. Örtülü Sermaye Konusuna Girmeyen Borçlanmalar

Aşağıda sayılan borçlanmalar örtülü sermaye sayılmaz:

a) Kurumların ortaklarının veya ortaklarla ilişkili kişilerin sağladığı gayrinakdi teminatlar karşılığında üçüncü kişilerden yapılan borçlanmalar.

b) Kurumların iştiraklerinin, ortaklarının veya ortaklarla ilişkili kişilerin, banka ve finans kurumlarından ya da sermaye piyasalarından temin ederek aynı şartlarla kısmen veya tamamen kullandığı borçlanmalar.

c) 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre faaliyette bulunan bankalar tarafından yapılan borçlanmalar.

ç) 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu kapsamında faaliyet gösteren finansal kiralama şirketleri, 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında faaliyet gösteren finansman ve faktoring şirketleri ile ipotek finansman kuruluşlarının bu faaliyetleriyle ilgili olarak ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan bankalardan yaptıkları borçlanmalar. (5520 Sayılı KVK)

Aşağıda sayılan borçlanmalar örtülü sermaye sayılmaz.

İşletmelerde alınıp kullanılan borçlara faiz işletilmemişse bu borç örtülü sermaye için gereken diğer şartları taşımış olsa bile borcu kullanan işletme örtülü sermaye yönünden eleştiriye tabi tutulamazlar. İşletmeler almış oldukları borçlardan dolayı tarhiyata tabi olabilmeleri için almış oldukları borca faiz tahakkuk ettirmeli, bu faiz giderini muhasebe kayıtlarına intikal ettirmeli ve vergi hesaplamalarında da bu faize ait gideri KKEG olarak vergi matrahlarına ilave etmemiş olmaları gerekmektedir.

X Ltd	Y Ltd	Z Ltd
Ali Bey % 20	Ali Bey % 10	Ali Bey % 8
Kemal Bey % 80	Ayşe Hanım %90	Cemal Bey %92

X Ltd. ortağı Ali Bey vasıtasıyla Y Ltd. ve Z Ltd. ile ilişkili kişi durumundadır. X Ltd. Y Ltd. veya Z Ltd ile aralarında olabilecek borçlanmalar için örtülü sermaye bakımından değerlendirilmelidir.

Y Ltd. deki % 10 hissesinden dolayı Ali Bey örtülü sermaye konusu iğerisindedir. Dolayısıyla Y Ltd den yapılacak borçlanmalar örtülü sermaye bakımından değerlendirilecektir.

Ali Bey ortağı olduğu Z Ltd deki hisse oranları % 10 un altında kaldığı için hakim ortak değillerdir. Bu durumda Z Ltd den olabilecek borçlanmalar örtülü sermaye konusuna girmemektedir.

A Ltd	Z Ltd
Z Ltd % 30	Kemal Bey %8
Kemal Bey % 70	Ayşe Hanım %5
	D Ltd %67
	Ali Bey 20

Z Ltd A Ltd'nin % 30 iştirakidir.

A Ltd Z Ltd'den yapacağı her türlü borçlanmalar örtülü sermaye konusu kapsamındadır.

A Ltd nin Kemal Beyden olabilecek borçlanmalar Kemal Bey A Ltd. Ortağı olduğu için tamamı örtülü sermaye konusundadır.

A Ltd nin Z Ltd ortaklarından Ayşe Hanımda olabilecek borçlanmalarında Ayşe Hanım Z Ltd. de %5 ortak olduğu için hakim ortak olmadığından örtülü sermaye konusu dışındadır.

A Ltd nin iştiraki Z Ltd de ortak olan Ali Beyden yapacağı borçlanmalar, Ali Bey'in Z Ltd de %20 ortak olduğundan hakim ortak olarak kabul edileceği için örtülü sermaye konusu iğerisindedir.

Aynı şekilde A Ltd nin iştiraki olan Z Ltd de %67 iştirak olan D Ltd den yapacağı borçlanmalar da örtülü sermaye konusu iğerisindedir.

Borcun doğrudan veya dolaylı olarak alınmasının bir önemi yoktur.

6.7. Örtülü Sermaye Kullanımında Gider Yazılamayan Faiz Hesaplanması

Örneğin, bir X şirketini ele alalım. Dönem başı özsermayesi 60.000.-₺ olsun.

$$\begin{array}{rcl} \text{Dönem Başı Özsermaye} & : & 60.000 \\ & & \underline{\text{X} \quad 3} \\ \text{BORÇLANMA SINIRI} & : & 180.000 \end{array}$$

Alınan borç miktarı 300.000.-₺ ve bu borçlanma karşılığında 15.000.-₺ faiz ödenmiş olsun.

300.000.-₺ – 180.000.-₺ = 120.000.-₺ örtülü sermaye olmaktadır.

$$\begin{array}{rcl} 300.000 & & 15.000 \\ & & \underline{\text{X}} \\ 120.000 & & \text{X} \\ \hline \text{X} = & \frac{120.000.- \text{X} 15.000.-}{300.000} \end{array}$$

$$\text{X} = 6.000.-₺$$

120.000.-₺ için ödenen 6.000.-₺ faiz KKEG (*Kanunen kabul edilmeyen gider*) olmaktadır.

Bu miktar borç veren için ise gelir vergisine tabidir.

Ayrıca bu tutar net kar payı dağıtımı olmaktadır. Brüt tutarı hesaplanıp %15⁷ stopaja tabi tutularak muhtasar beyannamesi ile vergi dairesine ödenmelidir.

Net tutar	/	%85	=	Brüt tutar
6.000,00			0,85	7.058,82
7.058,82			1.058,82	6.000,00

⁷ 23 Temmuz 2006 tarih ve 26237 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2006/10731 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile önceden %10 olarak uygulanmakta olan kâr dağıtımı stopajı yüzde 15'e yükseltilmiştir.

Bu miktar ortak A için elde ettiği kar payı olduğundan kar payının brüt tutarının ½ si vergiden istisnadır.⁸

Kalan ½ si GVK/madde 103'te gelir vergisi tarifesi II dilimin altında ise gelir vergisi beyannamesi vermez. Bu miktarın üstünde ise gelir vergisi beyannamesi vererek bu gelirini beyan etmelidir.

Borç veren şahıs değil de kurum olsaydı, dağıtılan kar payı gelir vergisi yoluyla stopaja değil, kurumlar vergisine tabi olacaktı. Borç veren kurum bu hizmeti karşılığında fatura kesmeli ve aldığı faiz gelirini kurum kazancında beyan etmelidir.

Ayrıca alınan borç şirketin ortağı olan kurum olursa borç veren için iştirak kazancı olmaktadır. İştirak kazançları kazancın elde edildiği kurumda vergilendiği için vergiden istisnadır.⁹

331 Ali Bey CH

ADAT HESAPLAMA

Borcun alındığı tarih	Borç	Alacak	31/12/2011 gününe kadar geçen gün sayısı	Adat
01.04.2011		80.000	275	22.000.000
18.05.2011	25.000		228	- 5.700.000
01.07.2011		65.000	184	11.960.000
20.08.2011	30.000		134	- 4.020.000
25.09.2011		15.000	98	1.470.000
31.10.2011	5.000		62	- 310.000
28.11.2011		18.000	34	612.000
10.12.2011	10.000		22	- 220.000
	70.000	178.000		25.792.000

Net adet 25.792.000

$$\text{Faiz tutarı} = \frac{\text{Net adet} \times \text{Faiz oranı}}{36.500}$$

$$\frac{25.792.000 \times \%20}{36500} = 14.132,60.-\text{₺}$$

⁸ GVK / madde 22

⁹ (5520 KVK/ madde-1)

Hesaplanan adat işletmede kullanılmış olan borca isabet eden miktardır. Dönem başı özsermayenin üç katını aşmayan bölümü işletme gideri olarak kabul edilmektedir. Üç katını geçen bölümü ise gider olarak kabul edilmez.

Hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte dönem başı özsermayeyi geçip geçmediği, geçiyorsa geçen bölümün kaç gün işletmede kullanıldığına göre tekrar adat hesaplanmalıdır.

331 Ali Bey CH Dönem başı özsermaye 20.000

ADAT HESAPLAMA Öz sermayenin 3 katı = 60.000

Borcun alındığı tarih	Borç	Alacak	Alacak bakiyesi	Dönembaşı özsermayenin 3 katını geçen miktar	Bocun ödendiği gününe kadar geçen gün sayısı	Adat
01.04.2011		80.000	80.000	20.000	47	940.000
18.05.2011	25.000		55.000	-	-	-
01.07.2011		65.000	120.000	60.000	50	3.000.000
20.08.2011	30.000		90.000	30.000	36	1.080.000
25.09.2011		15.000	105.000	45.000	37	1.665.000
31.10.2011	5.000		100.000	40.000	28	1.120.000
28.11.2011		18.000	118.000	58.000	13	754.000
10.12.2011	10.000		108.000	48.000	22	1.056.000
	70.000	178.000				9.615.000

Net adat 9.615.000

Faiz tutarı = $\frac{\text{Net adat X Faiz oranı}}{36.500}$

$\frac{9.615.000.- \times \%20}{36500} = 5.268,49 \text{ ₺}$

5.268,49.-₺ örtülü sermayeye ait faizdir. Bu tutar işletme için gider yazılamaz. KKEG dir.

ABC işletmesi
31/12/2011

780 Finansman giderleri	14.132,60		
	331 Ortaklara borçlar	14.132,60	
	/		
900 KKEG	5.268,49		
	901 KKEG	5.268,49	
	/		

331 Ali Bey CH Dönembaşı özsermaye 45.000

ADAT HESAPLAMA İşletme aldığı borca faiz tahakkuk ettirmemiş olsun

Borcun alındığı tarih	Borç	Alacak	31/12/2011 gününe kadar geçen gün sayısı	Adat
01.04.2011	35.000		275	9.625.000
18.05.2011	20.000		228	4.560.000
01.07.2011		15.000	184	- 2.760.000
20.08.2011	25.000		134	3.350.000
25.09.2011		20.000	98	- 1.960.000
31.10.2011	30.000		62	1.860.000
28.11.2011		23.000	34	- 782.000
10.12.2011	15.000		22	330.000
	125.000	58.000		14.223.000

Net adat 14.223.000

$$\text{Faiz tutarı} = \frac{\text{Net adat} \times \text{Faiz oranı}}{36.500}$$

$$\frac{14.223.000.- \times \%17^{10}}{36500} = 6.624,41.-\text{₺}$$

6.624,41.-₺ işletme için faiz geliri olmaktadır. İşletme ortağına emsallerine uygun olmayan şekilde kredi kullandırmıştır. İşletme bu tutarı başka şekilde değerlendirseydi gelir elde edecek ve bu gelirden devlete vergi ödeyecekti.

¹⁰ 29.12.2011 Tarihli TCMB Avans İşlemlerinde Uygulanan Faiz Oranı

İşte bu işlem KVK 13. madde kapsamında örtülü kazanç olmakta ve devlet bu hizmetten alması gereken vergiyi alamamaktadır.

Borç vermiş durumda olan işletme için bu işlem bir finans sağlama hizmeti olduğu için, ayrıca bu hizmetine fatura kesmeli ve KDV de uygulaması gerekmektedir.

Ortaklara cari hesap yoluyla borç para verilmesi işleminin KVD'ye tabi olduğu, ancak borç para vermek suretiyle ortaklarına örtülü kazanç dağıtımı yapıldığı iddiasıyla yapılan kurumlar vergisi tarhiyatının terkin edildiği durumlarda, KDV'den de bahsedilemeyecektir. Dolayısıyla ortaklara borç para verme işleminde KDV hesaplanıp hesaplanmayacağı, tamamen kurumlar vergisi yönünden örtülü kazanç dağıtımı yapılması şartına bağlı kılınmıştır. Kurumlar vergisi yönünden örtülü kazanç dağıtımının olmadığı durumlarda, KDV'de söz konusu olmayacaktır. (Erdem, 2008)

31/12/2011		
659 Diğer gider ve zararlar	6.897,18	
	642 Faiz gelirleri	5.845,07
	391 Hesaplanan KDV	1.052,11
900 KKEG	6.897,18	
	901 KKEG	6.897,18

Ayrıca borcu kullanan ortak açısından bu kazanç kar payı dağıtımı olmaktadır. Net tutar olan 5.845,07.-'nin kar payı, brüte tamamlanarak stopaj tabi tutulmalı, hesaplanan stopaj muhtasar beyannamesi ile ödenmelidir.

Net tutar / %85	=	Brüt tutar
6.000,00	0,85	7.058,82
7.058,82	- 1.058,82	6.000,00

Net tutar / 85	=	Brüt tutar
5.845,07	/ 0,85	= 6.876,55
6.876,55	x 15/100	= 1.031,48

1.031,48 ₺ muhtasar beyannamesiyle beyan edilmelidir.

Kar payı almış kabul edilen ortak için bu gelir, vergiye tabi gelirdir. Brüt tutarın ½'si vergiden istisnadır. Bu tutar gelir vergisi tarifesi II. diliminin üstündeyse gelir vergisi beyannamesi vermelidir. Bu dilimi geçmiyorsa beyanname vermez.

Borç kullanan ortak dar mükellef ise yine yukarıdaki işlem uygulanır. Stopaja tabidir.

6.8. Ortaklara Faizsiz veya Düşük Faizle Borç Para Verilmesinde KDV Durumu

Sermaye şirketlerinin ortaklarına cari hesap yoluyla borç para verme işlemleri, ticari anlamda bir finans hizmeti olduğundan 3065 sayılı KDV kanununun 1/1. maddesine göre KDV'ye tabi bulunmaktadır. Vergi idaresi ve Danıştay'ın görüşü de aynı doğrultudadır.

Gider Vergileri Kanunu'nun 28. Maddesinde banka ve sigorta muameleleri vergisinin uygulanabilmesi için kişilerin borç para verme işini devamlı ve mutad olarak yapmaları gerektiğini belirtmektedir. Borç verme işini devamlı ve meslek haline getirmeden yapanlar banker olarak kabul edilmeyeceği için yapılmış olan borç para verme işi de banka ve sigorta muameleleri vergisinden muaf olacaktır. (6802 Sayılı Gider Vergisi Kanunu)

Maliye Bakanlığı'nın 20.02.1997 tarih ve 2081 Sayılı Özelgesinde de; "Bir sermaye şirketinin ortaklarına borç para vermek suretiyle gerçekleştirdiği finans hizmetlerinin banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına girmediği, KDV'ye tabi tutulması gerektiği" bildirilmiştir.

Danıştay'ın bu konudaki görüşü şöyledir.

“Ortaklarına borç para veren şirketin ikrazatçı olarak değerlendirilmesi ve BSMV'ye tabi tutulması mümkün değildir. Kurumlar vergisi açısından örtülü kazanç dağıtımında bulunduğu tespit edilen şirketin, ortaklarına borç para vermesi işlemi ticari faaliyet çerçevesinde KDV'ye tabi olacaktır.”

Dn. 9. D. 23.10.1997 tarih ve E.1996/3270, K. 1997/3335 Sayılı Kararında;

“Olayın banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olabilmesi için yükümlü şirketin borç para verme işiyle devamlı olarak uğraşması, sadece ortaklarına değil, üçüncü kişilere de bir yıl içinde müteaddit defa borç para vermesi, başka bir ifade ile, ikrazatçılık faaliyetinde bulunduğu tespit gerekmektedir. Oysa ortaklarla olan borç-alacak ve faiz

ilişkinini ikrazatçılık olarak nitelendirmek ve bu nedenle olayı banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutmak olanağı bulunmamaktadır.” denilmektedir.¹¹

Yine Danıştay 4. Dairesinin 2006 / 133 Esas sayılı kararında ise;

“3065 sayılı Kanunun yukarıda açıklanan hükümleri karşısında, ortaklarına borç para vermek suretiyle faiz geliri elde edilmesinin anılan Kanun kapsamında ticari faaliyet olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla söz konusu borç verme işlemi sonucu elde edilen faiz gelirlerinin katma değer vergisine tabi olması gerektiği açıktır.” denilmektedir.¹²

Bununla birlikte; KDV kanunu örtülü yoldan dağıtılan kazanç nedeniyle ödenen KDV'nin indirim konusu yapılamayacağına hükmetmektedir. KDVK'nın konuya ilişkin düzenlemesinde KVK'da yer alan aynı temel prensibe dayanmaktadır. Kanunun 30. maddesi “indirilemeyecek KDV”yi düzenlemekte olup buna göre Gelir ve KVK'ya göre kazancın tespitinde indirim kabul edilmeyen giderler dolayısıyla ödenen katma değer vergisi indirim konusu yapılamaz. Belirtildiği üzere, örtülü yoldan dağıtıldığı kabul edilen kazanç gelir vergisinde işletmeden çekiş olarak, KVK'da örtülü kazanç olarak indirimi kabul edilmeyen gider sayılmıştır. Örtülü yoldan kazanç dağıtımını da kanunen kabul edilmeyen gider sayılması nedeniyle, iş ve işletme ile ilgili sayılmayan bir harcama ve kar ödemesidir. Bu bakımdan kendisi ticari bir muamele değildir. Bu sebeplerden dolayı da işletmece üstlenilmiş KDV varsa bunun indiriminin kabul edilemeyeceğini hükme bağlanmıştır. (Öztürk, 2008)

---

¹¹ Danıştay 9. Daire. 23.10.1997 tarih ve E.1996/3270, K. 1997/3335 Sayılı Kararı

¹² Danıştay 4. Dairesi 2006 / 133 Esas Sayılı Kararı

331 Ali Bey CH		Dönembaşı özsermaye		45.000
ADAT HESAPLAMA	İşletme aldığı borca faiz tahakkuk ettirmemiş olsun			
Borcun alındığı tarih	Borç	Alacak	31/12/2011 gününe kadar geçen gün sayısı	Adat
01.04.2011	35.000		275	9.625.000
18.05.2011	20.000		228	4.560.000
01.07.2011		15.000	184	- 2.760.000
20.08.2011	25.000		134	3.350.000
25.09.2011		20.000	98	- 1.960.000
31.10.2011	30.000		62	1.860.000
28.11.2011		23.000	34	- 782.000
10.12.2011	15.000		22	330.000
	125.000	58.000		14.223.000
	Net adet	14.223.000		

$$\text{Faiz tutarı} = \frac{\text{Net adet} \times \text{Faiz oranı}}{36.500}$$

$$\frac{14.223.000 \times \%17^{13}}{36500} = 6.624,41.-\text{₺}$$

Şirket ortağına kullandırmış olduğu net 14.223.000.-₺ için tahsil etmesi gereken 6.624,41.-₺ faiz gelirin e fatura kesmeli ve genel KDV oranı olan %18 KDV olarak 1.192,39.-₺ tahsil etmelidir.

Ortaklarına cari hesap yolu ile borç para kullandıran sermaye şirketleri yönünden bu işlem ticari bir iş, diğer bir ifadeyle ticari finans sağlama hizmetidir. Çünkü ortaklar şirket kasasından almış oldukları paralarla kendi finansman ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Böylece banka veya diğer finans kurumlarından borç alma ve faiz ve diğer vergilerden kurtulmaktadırlar. Şirket ise kasasında atıl olarak durmakta olan parasını ortaklara borç olarak vermekle, bu parayı çeşitli şekillerde kullanarak elde edebileceği gelirden mahrum olmaktadır.

Bu şekilde ortaklar işletmeye ait parayı herhangi bir karşılık ödemed en kullanırken, şirketler ortaklara bir menfaat sağlamaktadırlar. (Kızılot, 2002)

¹³ 29.12.2011 Tarihli TCMB Avans İşlemlerinde Uygulanan Faiz Oranı

7. TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI VE ÖRTÜLÜ SERMAYE KONULARI İLE İLGİLİ ÖNERİLER

Ekonominin global hale geldiği günümüzde, dünyada çok hızlı gerçekleşen değişimleri aynı anda takip edip bunlara uygun yasalar hazırlamak her zaman mümkün olamamaktadır. Maliye Bakanlığı bünyesinde ekonomik faaliyetlerin takibini ve işletmelerin ihtiyaçlarını tespit edecek ve bu konularda pratik ve hızlı çözümler hazırlayacak birimler oluşturulmalıdır. Özellikle bilişim alanında yapılacak düzenlemeler ile işletmelerden çok hızlı ve güncel veriler alınabilir ve bu veriler ışığında daha isabetli ve daha fazla oranda kontrolü mümkün olacaktır.

Örneğin 27512 tarih ve 05/03/2010 tarihli RG. de yayınlanan 397 sıra nolu elektronik fatura hakkındaki Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde yapılabilecek düzenlemeler ile bu uygulama bütün mükelleflere yaygınlaştırılmalı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Mernis (Merkezi Nüfus İdare Sistemi), AKS (Adres Kayıt Sistemi), KPS (Kimlik Paylaşım Sistemi) uygulamalarından da faydalanılarak, işletme ortaklarının ve idarecilerininin 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13. maddesinde ve ilgili tebliğlerde belirtilen ilişkili kişiler ile gerçekleşen ticari ilişkileri otomatik olarak tespit edilebilmelidir.

Mevcut uygulamada halen aylık belli bir miktarı aşan satış ve alışlar (2011 yılı için aylık 5.000.-₺) BA-BS formları ile maliye bakanlığına bildiriliyor ise de e-fatura uygulaması ile bu bildirim otomatik hale gelecek, aynı anda ilişkili kişi tespiti de yapılabilecektir.

Ayrıca e-fatura, uygulamada sık sık karşılaşılan SMYB (Sahte ve Muhteviyat İtibariyle Yanıltıcı Belge) sorununa da çözüm olacaktır.

5035 Sayılı Kanunun 48/1-b maddesiyle değişen şekline göre “fatura malın teslimi ya da hizmetin yapıldığı tarihten itibaren yedi gün içerisinde düzenlenir. Bu süre içerisinde düzenlenmeyen faturalar hiç düzenlenmemiş sayılır” hükmü bulunmasına rağmen, pek çok

uygulamada bu süreler aşıldığı halde geçmiş tarihlere faturalar düzenlenmekte, işletmeler vergisel ihtiyaçlarına göre fatura almak veya fatura kesmek yollarını kullanmaktadırlar. e-fatura uygulaması bu soruna da çözüm olacaktır.

Transfer fiyatlandırması açısından ise, kurumlar vergisi beyannamesi ekinde ilişkili kişilerle yapılmakta olan işlemler bildirilmekle beraber, bu işlemlerin elektronik olarak yapılması çok pratik ve verimli olacaktır.

Şekil 7.1: e-fatura oluşturma ekranı

https://gbpktest.efatura.gov.tr/efatura/index.jsp?USERIP=85.105.160.28&USERID=33333 Ana Sayfa - e-Fatura Portalı EFATURA

Dosya Düzen Görünüm Sık Kullanılanlar Araçlar Yardım

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI Sayın, Test LTD 3_2 Test LTD 3_2 Çıkış

İşlemler

Fatura İşlemleri

- Giden Kutusu
- Fatura Oluştur
- Taslıklar
- Gönderilenler
- Gelen Kutusu

Fatura

Fatura Bilgileri

ETTN: 5767D398-60C6-4732-BB93-4EA6346F27BF

Özeleştirme Numarası: TR1.0

Senaryo*: Ticari Fatura

Fatura Tarihi: 06/03/2012

Fatura Tipi*: SATIŞ

Döküman Para Birimi: Türk Lirası

Sipariş Bilgisi

Sipariş Numarası:

Sipariş Tarihi:

İrsaliye Bilgisi

İrsaliye Numarası: 23651

İrsaliye Tarihi: 06/03/2012

Alıcı Bilgileri

Alıcı Ara: 25895***906

VKN*:

Unvanı*:

Bulvar/Cadde/Sokak:

Bina Adı:

Bina No: 147

Kapı No: 2

Kasaba/Köy:

Mahalle/Semt/İlçe*: SULTANBEYLİ

Şehir*: İstanbul

Posta Kodu: 34920

Ülke*: Türkiye

Tel:

Fax:

E-posta:

Web Sitesi:

Vergi Dairesi: Sultanbeyli

Mal/Hizmet Bilgileri

Satır Ekle Satır Sil Vergi seçiniz... Vergi Ekle

Sıra No	Mal/Hizmet*	Miktar	Birim*	Birim Fiyat	İskonto Oranı%	İskonto Tutarı	Mal/Hizmet Tutarı	KDV Oranı %	KDV Tutarı
1	OTOMOBİL	1	Adet	43.500	10	4.350	39.150	18	7.047

Toplamlar

Mal/Hizmet Toplam Tutarı: 43.500,00

Toplam İskonto: 4.350,00

Hesaplanan KDV: 7.047,00

Vergiler Dahil Toplam Tutar: 46.197,00

Ödenecek Tutar: 46.197,00

Not

Araçlar

Yükleme Araçları

Oluştur Temizle

Gelir İdaresi Başkanlığı Uygulama ve Veri Yönetimi Daire Başkanlığı

Kaynak : <https://gbpktest.efatura.gov.tr/efatura/>

Bir diğer konu ise emsal bedel belirlemedeki sorundur. İşletmeler kanunda belirtilen “*emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak*” ifadesi gereği, satışlarını kıyaslayabilecekleri verilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu verilere ulaşmak, doğru emsali bulmak için işletmelerin kullanımına açık bir veri bankası oluşturulmalıdır. Gerek sanayi odaları, gerekse ticaret

odaları üyeleri olan işletmelerden temin edecekleri verilerle veri bankaları oluşturmalı ve işletmelerin kullanımına sunmalıdır.

Şekil 7.2: Transfer Fiyatlandırması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermayeye İlişkin Form

Beyanname 1 - KURUMLAR_12

Vergi Bildirimi	Düzenleme Bilgileri	Ekler	Ek Bilgiler	
Genel Bilgiler	Kuruma Bağlı İşyerleri ve Geçmiş Yıl Zararları		Kazanç ve İlaveler	
Yabancı Para Pozisyonuna İlişkin Bilgi Formu				
Dar Mükellef Ulaştırma Kurumu Hasılat Defteri	Transfer Fiyatlandırılması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermayeye İlişkin Form			
Kesinti Yoluyla Ödenen Vergilere İlişkin Liste	Dar Mükellef Ortaklar	Kurum Ortaklarına ve Yönetim Kurulu Üyelerine İlişkin Bildirim		
Ayrıntılı Bilanço ve Ayrıntılı Gelir Tablosu	Kar Dağıtım Tablosu	İşletme Hesabı Özeti	Yabancı Ülkede Ödenen Vergiler	
TRANSFER FİYATLANDIRMASI, KONTROL EDİLEN YABANCI KURUM VE ÖRTÜLÜ SERMAYEYE İLİŞKİN FORM				
Kurumun Yurtdışı İştiraklerine İlişkin Bilgiler		Örtülü Sermaye Uygulamasına İlişkin Bilgiler		
Transfer Fiyatlandırmasına Konu Olan İşlemlerde Kullanılan Yöntemler				
İlişkili Kişilerle Gerçekleştirilen Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin İşlemler				
Transfer Fiyatlandırılması Kapsamındaki İlişkili Kişilere İlişkin Bilgiler				
MALİ İŞLEMLER AYRINTI				
	Alım Ana Para(TL)	Alım Faiz(TL)	Satım Ana Para(TL)	Satım Faiz(TL)
. 1- Ödünç Para/Kredi-Faiz				
. 2- Gayri Nakdi Krediler				
. 3- Mevduat/Repo-Faiz				
. 4- Vadeli İşlemler(Türev Ürünler)				
. 4.1-Forward				
. 4.2-Futures				
. 4.3-Opsiyon				
. 4.4-Para Swapı				
. 4.5-Faiz Swapı				
. 5- Menkul Kıymetler				
İLİŞKİLİ KİŞİLERLE GERÇEKLEŞTİRİLEN TRANSFER FİYATLANDIRMASINA İLİŞKİN İŞLEMLER				
	Alım(TL)	Satım(TL)	Açıklama	
. A- Varlıklar				
. 1- Hammaddede-Yarı Mamul				
. 2- Mamul-Ticari Mallar				
. 3- Gayri Maddi Haklar/Varlıklar(Edinilen veya Kullanılan)				
. 4- Kiralamalar				
. 5- Diğer (Belirtiniz)				
. B- Hizmetler				
. 1- İnşaat-Onarım-Teknik				
. 2- Araştırma ve Geliştirme				
. 3- Komisyon				
. 4- Diğer (Belirtiniz)				
. C- Mali İşlemler				
. 1- Ödünç Para/Kredi-Faiz				
. 2- Gayri Nakdi Krediler				
. 3- Mevduat/Repo-Faiz				
. 4- Vadeli İşlemler(Türev Ürünler)				
. 5- Menkul Kıymetler				
. 6- Sigorta				
. 7- Diğer (Belirtiniz)				
. D- Diğer İşlemler				
. 1- İkramiye ve Benzeri Ödemeler				
. 2- Grup İçi Hizmetler				
. 3- Diğer (Belirtiniz)				
I- Yapılan İşlemlerin Toplamı				

Kaynak : gib.gov.tr elektronik beyanname düzenleme programı

5520 sayılı kurumlar vergisi kanununun 12. maddesinde belirtilen örtülü sermaye kullanımı sınırı olarak özsermayenin 3 katını aşan kısım kabul edilmektedir. Bu durum üç kata kadar olan borçlanmaları meşru kabul edip, bu sınıra kadar sorunsuzca borçlanılabileceği gibi algılanmaktadır. İşletmelere borç veren ortakların elde edeceği ve kar payı kabul edilen faiz geliri menkul sermaye iradı olarak vergilendirilecek ise de, tam mükellef kurumlardan elde edilen kar paylarının yarısı gelir vergisinden istisna olup, kalan tutar vergiye tabi gelir olarak dikkate alınacaktır. Ayrıca 2011 yılı için 23.000.-₺ üzerindeki kazançlar vergilendirilmekte, bu tutara kadar olan gelirler için beyanname verilmemektedir. Beyan edilen tutar üzerinden hesaplanan gelir vergisinden, kurum bünyesinde karın dağıtım aşamasında yapılan % 15 oranındaki vergi kesintisinin tamamı (istisnaya isabet eden kısım dahil) mahsup edilecek olup, mahsup sonrası kalan tutar genel hükümler çerçevesinde red veya iade edilecektir. Bu da işletme ve borç veren açısından avantajlı olmaktadır. (GİB, 2012)

Özsermayesi fazla olan şirketler ile düşük olan şirketler arasında eşitsizlik olmakta, zaten güçlü olan şirketler daha avantajlı olmaktadır. Örneğin özsermayesi 100.000.-₺ olan işletme 300.000.-₺ ye kadar borçlanabilir iken, özsermayesi 250.000.-₺ olan işletme 750.000.-₺ borçlanabilmektedir.

Günümüzün ekonomik hayatında işletmelerin şirket ortaklarından veya ilişkili kişilerden borçlanmaları kaçınılmaz olmakta ise de, borçlanma sınırı olarak özsermayenin 3 katına kadar hak tanınması örtülü sermaye müessesesinin etkinliğini azaltmaktadır. Bu sınır özsermayenin 1 katı olarak düzeltilmelidir.

Borçlanma limitlerin düşürülmesi şirketinin finans ihtiyacını ilişkili kişilerden yapmakta olan şirket sahiplerinin özsermayelerini artırmaya ve böylece şirket yapılarını da güçlendirecek adımlar atmaya yöneltecektir.

5520 sayılı kanun ile yeniden düzenlenen transfer fiyatlandırması yolu ile örtülü kazanç dağıtımı ve örtülü sermaye konuları, kanunun 12. maddesinin 01.01.2006 tarihinden geçerli olarak yayımı tarihinde, 13. maddesi 01.01.2007 tarihinde yürürlüğe girdiği zaman çerçevesinde konularla ilgili eğitici yayınlar ve çalışmalar yapılmış ise de, daha sonraları bu eğitimler yeterince yapılmamıştır. Konularla ilgili yapılan araştırmalarda güncel kaynak

bulmak sorun olmaktadır. Bu da konuların yeterince bilinmediğini göstermektedir. Öncelikle işletmelerin beyannamelerini hazırlayan serbest muhasebeci mali müşavirleri, bu beyannameleri tetkik edecek olan vergi inceleme elemanlarını ve vergi denetmenlerini ve cezalı tarhiyata maruz kalabilecekleri için mükellefleri bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

SONUÇ

Transfer fiyatlaması, örtülü kazanç dağıtımı, örtülü sermaye konuları OECD ülkelerinde olduğu gibi ülkemiz için de özel bir öneme sahiptir.

Ülkelerin gelir kaynağı olan vergi müessesesinde vergiye esas oluşturan matrahın aşınmaması, matrahı azaltacak yöntemlere karşı gerekli önlemlerin ve yasal mevzuatın gerektiği şekilde düzenlenmesiyle mümkün olabilmektedir.

Özellikle ÇUŞ ve global ekonomiyi temsil eden büyük şirketler karlarını daha da artırabilmek için kazançlarını elde etmiş oldukları ülkelerden başka, vergi oranları daha düşük vergi cenneti tabir edilen başka ülkelere taşıyıp orada ya vergiden istisna veya daha düşük oranlarda vergi ödeyerek artırmak yoluna gitmektedirler.

Bunun sonucunda ülke dışına çıkan vergi yanında, ülkede işsizlik oranının artmasına, enflasyonun yükselmesine, sosyal hayatın bozulmasına, üretim maliyetlerinin artmasına neden olabilmektedir.

Buna engel olabilmek için ise OECD menşeli olan Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı düzenlemesi ülkelerin yardımcısı olmaktadır. AB ve OECD ye üye ülkeler yasal düzenlemelerinde Transfer Fiyatlandırması Rehberini esas almışlardır.

Ülkemizde de 5520 Sayılı KV. 13. Maddesi, 1. Seri No'lu genel tebliğ, 2 Seri No'lu genel tebliğ vb. gibi bazı düzenlemelerle bu konuyu düzenlemekte, kimlerin bu madde kapsamına girmiş olacağı, transfer fiyatının nasıl hesaplanacağı, hesaplamada emsal alınacak fiyatların nasıl belirleneceği, bu belirleme yapılırken uygulanabilecek yöntemleri açıklamaktadır.

Transfer fiyatlandırması mevzuatı yeteri kadar açık değildir. Ülkemizde transfer fiyatlandırması konusunda yapılan yasal düzenleme OECD düzenlemesinin alınmıştır. OECD kaynaklarının tercümesinde bazı tanım ve kavramlar yeterince anlaşılmamakta ve müessesinin tam olarak yerleşmemesine neden olmaktadır. Konu başlığı bile anlatmak istediği içerikle çok bağdaşmamaktadır.

Bu nedenle transfer fiyatlandırması uygulamasının, mükellefler tarafından tam anlamıyla anlaşıldığını söylemek zordur. Hatta pek çok meslek mensubu ve vergi denetmenleri tarafından dahi konu yeterince bilinmemektedir. Bu konularda öncelikle

meslek mensuplarına, vergi denetmenlerine ve mükelleflere konunun önemine binaen bilgiler verilmelidir. Transfer fiyatlandırması konusundaki yasal mevzuatın gözden geçirilmesi, genel, açık, şeffaf ve sade düzenlemelerin yapılması hem idare hem de mükellef açısından faydalı olacaktır.

Transfer fiyatlandırmasında emsal alınacak verilere ulaşmak oldukça zor olmaktadır. Bunda ölçüme esas alınacak fiyatın oluşmasına etki eden unsurların fazlalığının yanında, bu bilgilerin temininde bir veri bankasının olmaması etkilidir. Rekabetçi ortamlarda firmalar fiyatlarını ticari sır olarak rakiplerinden gizlemektedirler. Vergi idaresinin bu konuda bir veri bankası oluşturması faydalı olacaktır.

Örtülü kazanç dağıtımı ve örtülü sermaye konuları ise yine vergi matrahını korumaya yönelik düzenlemelerdir. 5520 Sayılı KV. 12. Maddesi örtülü kazanç dağıtımı konusunu düzenlemektedir. Örtülü kazanç dağıtımında yasal kar dağıtımına ilişkin yol dışında başka yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemler ile vergilendirilmemiş kazançlar ortaya çıkmakta ve ortakların yakınlarına devredilmektedir.

Örtülü kazanç dağıtımında bu işlemler firmaların yasal işlemleri arasında, alım-satım, kiralama, borç para alış verişi gibi rutin halde yapıldığı için pek çoğunda fark edilememekte, ancak vergi incelemeleri sonucunda tespit edilebilmektedir. Hatta bazen de tespit edilmiş olsa bile, devletin bazı organları bu konuda farklı düşünebilmektedir. Pek çok vergi incelemesi sonucunda vergi idaresi tarafından düzenlenen vergi zıya cezaları mahkemelerde veya Danıştay'da iptal edilmektedir.

Eleştirilen konulardan biri de ilişkili kişi kavramıdır. Gerek 5520 sayılı KVK, gerekse bu kanunun işlerliğini açıklamaya yönelik ilgili tebliğlerde bu kavram oldukça geniş tutulmuş, neredeyse herkes ilişkili kişi kabul edilmiştir. Her ne kadar uygulamada ve işletmelerde bu durum şikayet konusu olsa da düzenlemenin mantığını ön planda tuttuğumuzda böyle olması gerekmektedir. Bu düzenlemenin amacı vergi matrahını korumak ise, kanun koyucu herhangi bir suistimale mahal bırakmamak için içeriği geniş tutmuştur. Bunda ülkemizin sosyal durumu da etkili olmuştur. Pek çok vatandaşımız kanunen bir ilgisi olmasa da, imam nikahı örneğinde olduğu gibi yakın akraba durumundadır.

Bütün bunlarla birlikte globalleşen dünya ile paralel olarak OECD ve AB ülkeleri gibi, ülkemizde de vergi matrahını, dolayısıyla ülke menfaatlerimizi koruyabilmek için önlemler alınmıştır. Gerek mülga 5422 sayılı KVK, gerek 5520 Sayılı KVK ve ilgili tebliğler bu

amaçları sağlamak için düzenlenmiştir. Ülkemizde pek çok uygulamada olduğu gibi, Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü sermaye ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, uygulamalardaki eksiklikler, denetimlerin yetersizliği ve konunun yeterince bilinmemesi, beklenen faydayı sağlayamamıştır.

KAYNAKLAR

5520 Sayılı KVK [Rapor]. - Madde 12. Fıkra 6 : [s.n.].

6802 Sayılı Gider Vergisi Kanunu [Rapor]. - 28.Madde : Resmi Gazete 23.07.1956 Sayı.9362, 13.07.1956.

Ağar Serkan Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı [Kitap]. - Ankara : Yaklaşım Yayınları, 2011.

Aktan, C C; Şen, H Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye [Kitap]. - Ankara : TOSYÖV Yayınları, 1999.

Aktaş Mehmet Uluslar Arası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Sistemindeki konumu-1 [Dergi]. - [s.l.] : Yaklaşım Yayınları, 2003. - 130, Sayfa40.

Ateşli, D. Erkan; Tunç, Mustafa Hilmi

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/20071110142.htm> [Çevrimiçi] // www.yaklasim.com. - Yaklaşım, Kasım 2007. - 1 Şubat 2012. - SAYI 179.

B.K.K. 2007/12888 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı [Rapor]. - [s.l.] : 06.12.2007 Tarih ve 26722 Sayılı Resmi Gazete, 2007.

Bıyan Özgür Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımını [Dergi]. - İstanbul : İSMİMMO, MALİ ÇÖZÜM, 2007. - 82 s.83-108. - s.88.

Çetinkaya Oğuz <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2002043056.htm> [Çevrimiçi] // <http://www.yaklasim.com>. - 2002. - 10 Mart 2012.

Elele Onur Transfer Fiyatlandırması Üzerine Yorumlar, Öneriler ve Sorular [Dergi]. - ANKARA : YAKLAŞIM YAYINLARI, 2008. - 184 s.96-101. - s.99.

Elele Onur Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Emsallere Uygunluk İlkesi ve Karşılaştırılabilirlik Analizine ilişkin Değerlendirmeler [Dergi] // YAKLAŞIM. - Ankara : Yaklaşım Yayınları, 2008. - s.58-64 : Cilt 182. - s. s.64.

eogrenme.anadolu.edu.tr Uluslararası Ticaretin Ekonomik Teorisi [Çevrimiçi] //

<http://yillik.eogrenme.anadolu.edu.tr/Portal/Ders.aspx?dersKodu=4007>. - 26 Mart 2012 .

Erdem Hayreddin Ortaklara Cari Hesap Yoluyla Borç para Verilmesinde KDV'nin Ancak Örtülü Kazanç Dağıtımı Varsa Söz Konusu Olabileceği [Dergi]. - Ankara : Yaklaşım Yayınları, 2008. - 181 s.130-133. - s.131.

Erdem Hayreddin ORTAKLARA CARİ HESAP YOLUYLA BORÇ PARA VERİLMESİNDE KDV'NİN ANCAK ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI VARSA SÖZ KONUSU OLABİLECEĞİ [Dergi]. - Ankara : Yaklaşım Yayınları, 2008. - 181. - s.131.

Erdikler Şaban Transfer Fiyatlandırması Yoluyla örtülü kazanç dağıtımı (Yapılması Gerekenler) [Dergi]. - Ankara : Yaklaşım Dergisi, 2008. - 183 s.38-40.

Gencer Mahin <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/mahir/001/> [Çevrimiçi] // www.muhasibetr.com. - 08 04 2008. - 10 Mart 2012.

GİB 1 seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ [Rapor]. - [s.l.] : 18.11.2007 tarih ve 26704 Sayılı Resmi Gazete, 2007.

GİB 2 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ [Rapor]. - 22.04.2008 tarih ve 26855 nolu Resmi Gazete : Maliye Bakanlığı, 2008.

GİB <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/2012menkulsermaye.pdf> [Çevrimiçi] // [gib.gov.tr](http://www.gib.gov.tr). - Şubat 2012. - 10 Mart 2012.

GİB Transfer Fiyatlandırması yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Rehber. - [s.l.] : www.gib.gov.tr, 2010.

Günaydın İhsan Vergi Politikalarının Uluslar arası Doğrudan Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi [Rapor]. - Trabzon : Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda kabul edilmiş doktora tezi. , 1998.

Gündoğdu Burhan Özel Hukukta Muvazaa [Dergi]. - [s.l.] : Vergi Dünyası, 2005. - 287 Sayfa.99.

Gündoğdu Burhan Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı [Dergi]. - [s.l.] : Yaklaşım Yayınları, 2007. - Şubat : Cilt 170.

Gündoğdu Burhan Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı [Makale] // Yaklaşım yayınları. - Ankara : [s.n.], 2007. - 170.

Güner M. Fatih Örtülü Kazanç Kavramı Çerçevesinde Transfer Fiyatlandırması ve OECD Transfer Fiyatı Belirleme Yöntemleri [Çevrimiçi] // <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2004094812.htm>. - Yaklaşım, Eylül 2004. - 12 Mart 2012.

Gürsoy Cudi Tuncer Yönetim ve Maliyet Muhasebesi [Kitap]. - İstanbul : Beta Basım yayım Dağıtım A.ş., 1997.

Hatunoğlu Zeynep Çokuluslu Şirketler, Transfer Fiyatlandırması yoluyla Örtülu Kazanç Dağıtımı ve Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu [Dergi]. - İstanbul : İSMMMO. Mali Çözüm, 2006. - 78 s.117-134. - s.132.

<http://notoku.com> <http://notoku.com/cokuluslu-isletme-kavrami/#ixzz1f7fvXdAO> [Çevrimiçi] // <http://notoku.com/cokuluslu-isletme-kavrami/#ixzz1f7fvXdAO>. - 7 Kasım 2010. - 10 Mart 2012.

Işık Hüseyin Çok Uluslu Şirketlerde Örtülu Kazanç ve Örtülu Sermaye [Kitap]. - Ankara : Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 2005. - s.13.

Işık Hüseyin Çokuluslu Şirketlerde Örtülu Kazanç ve Örtülu Sermaye [Kitap]. - Ankara : TC: Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 2005. - 2005/370 s.30.

Işık Hüseyin Yayınlanmış Doktora Tezi [Rapor]. - İstanbul : İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mali Hukuk Anabilim Dalı, 2005. - s.16.

Kabaalıoğlu Haluk Çok Uluslu Őletmeler Hukuku [Kitap]. - İstanbul : İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 1982.

Kapusuzoğlu Tuncay Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülu Kazanç Dağıtımı [Dergi]. - [s.l.] : Vergi Dünyası, 2006. - Nisan : Cilt 296.

Karapınar, Aydın; Bayırlı, Rıdvan Örtülu Sermayede Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Tutarının Hesaplanması [Dergi]. - İstanbul : İSMMMO, Mali Çözüm, 2006. - 78 s.34-46. - s.37.

Kızılot Őükrü Serbest Bölgelerde, Aynı Alanda Faaliyet Gösteren Müesseseler Nezdinde Emsal araştırması Yapılmadan Örtülu Kazanç Dağıtımından Söz Edilemeyeceği [Dergi]. - Ankara : Yaklaşım Yayınları, 2007. - 176 s.19-23.

Kızılot Őükrü Türk Vergi Hukukunda Örtülu Kazanç ve Örtülu Sermaye [Kitap]. - [s.l.] : Yaklaşım Yayınları s.43-64, 2002.

Kızılot Őükrü Türk Vergi Hukukunda Örtülu Kazanç ve Örtülu Sermaye [Kitap]. - Ankara : Yaklaşım Yayınları s.364, 2002.

Koyuncu Mesut Örtülu Sermaye, Örtülu Kazanç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması [Kitap]. - İstanbul : Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Mayıs 2005. - Cilt s.389.

OECD Model Tax Convention OECD Model Tax Convention. - 2000.

OECD Report on Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations [Rapor]. - s.4 : OECD, 1998.

Oksay Suna Çokuluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde, Yabancı Sermaye Yatırımlarının İncelenerek Değerlendirilmesi [Çevrimiçi] // <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oksay3.pdf>. - 2000. - Şubat 2012.

Öcal Erdoğan Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Kar Dağıtımı Daha mı Avantajlı [Dergi]. - Ankara : Yaklaşım Yayınları, 2008. - 181 s.54-58. - s. 54 - 55.

Öcal Erdoğan Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Düzeltme [Dergi]. - Ankara : Yaklaşım Dergisi, 2008. - 183 S.41-49.

Özel Salih Türk Vergi Sisteminde Transfer Fiyatlandırması [Dergi] // Mali Pusula. - İstanbul : Maliye ve Hukuk Yayınları, 2009. - 50, s.14-19.

Öztürk Mehmet Şirin Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Katma Değer Vergisi Karşısındaki Durumu [Dergi] // YAKLAŞIM. - Ankara : Yaklaşım Yayınları, 2008. - Şubat 182 s.101-103. - s. s.103.

Saraç Mehmet Çok Uluslu Şirketlerde Transfer Fiyatlaması ve Amerikan Vergi Sisteminde Bu Konulardaki Düzenlemeler [Makale] // Vergi Dünyası. - 2005. - 282.

T.C. OECD Daimi Temsilciliği . OECD Hakkında Genel Bilgiler [Çevrimiçi] // <http://oecd.pr.mfa.gov.tr/>. - <http://oecd.pr.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=121251>, 2011. - Şubat 2012.

TOBB Vergilendirmede Global Eğilimler, AB ve Türk Vergi Sistemi, Özel İhtisas Komisyonu Raporu [Konferans]. - Ankara : TOBB Genel Yayın, 359 S.22, 2001.

Transfer Fiyatlandırması Nedir. - http://www.karamansmmmo.org.tr/transfer/MADDE__13__Transfer_Fiyatlandırması.ppt : Karaman SMMMO, 2008.

Tuncer Selahattin Çifte Vergilendirme ve Milletlerarası Vergi Anlaşmaları [Kitap]. - Ankara : Sevinç Matbaası, 1974.

Tuncer Selahattin Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Yönteminin Genel Eleştiri ve Değerlendirilmesi [Dergi]. - Ankara : Yaklaşım yayınları, 2008. - 186 s.9-18. - s.17.

Tuncer Selahattin Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Yaşanan Kaos [Dergi] // YAKLAŞIM. - Ankara : Yaklaşım Yayınları, 2008. - s.9-16 : Cilt 182. - s. s.11.

Tunç, Köse; Ferhatoğlu, Emrah Transfer Fiyatlandırması [Kitap]. - Eskişehir : Maliye ve Hukuk Yayınları.s.12, 2008.

Türkiye Muhasebe Standartları TMS-24 Türkiye Muhasebe Standartları TMS-24 [Rapor].

Yenal Öncel Transfer Fiyatlandırması, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Vergilendirme [Konferans] // İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları. - 2002. - Cilt s.1-19. - s.1-19.

EKLER

DANIŞTAY DOKUZUNCU DAİRENİN KDV HAKKINDAKİ KARARI

Dairesi	Karar Yılı	Karar No	Esas Yılı	Esas No	Karar Tarihi
	1997	3335	1996	3270	23/10/1997

KARAR METNİ

ANONİM ŞİRKETİN KENDİ ORTAKLARINA ÖNEMLİ ÖLÇÜDE FAİZSİZ BORÇ PARA VERMESİ İŞLEMİ KURUMLAR VERGİSİ KANUNU 17/3.MADDESİ UYARINCA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI OLDUĞUNDAN, KATMA DEĞER VERGİSİNE DE TABİ OLMASIGEREKTİĞİ HK.

Yükümlü şirketin 1992 yılı hesaplarının incelenmesi sonucunda ortaklarına borç para verme işleminin "finans hizmeti" olduğu ve borç verilen paralar için faiz tahakkuk ettirilerek bunun üzerinden katma değer vergisi hesaplanarak ödenmediğinden bahisle Aralık 1992 dönemi için salınan kusur cezalı katma değer vergisinin kaldırılması istemiyle açılan davayı kabul ederek cezalı tarhiyatı terkin eden ... Vergi Mahkemesi kararını onayan Danıştay 9. Dairesinin 31.1.1996 tarih ve 1996/308 sayılı kararının; şirket ortaklarına sunulan finansman hizmetlerinin katma değer vergisine tabi olduğu ileri sürülerek düzeltilmesi istenilmektedir. Karar düzeltme dilekçesinde ileri sürülen düzeltme nedenleri 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 54. maddesi uyarınca yerinde görüldüğünden Dairemizin 31.1.1996 tarih ve E:1995/1497 K:1996/308 sayılı kararı ortadan kaldırıldıktan sonra işin gereği yeniden görüşüldü:

Uyuşmazlık, dokumacılık işi ile uğraşan yükümlü şirketin 1992 yılı hesaplarının incelenmesi sonucunda ortaklarına borç para verme işleminin "finans hizmeti" olduğu ve borç verilen paralar için faiz tahakkuk ettirilerek bunun üzerinden katma değer vergisi hesaplanarak ödenmediğinden bahisle Aralık 1992 dönemi için salınan kusur cezalı katma değer vergisini terkin eden vergi mahkemesi kararının bozulmasına ilişkin bulunmaktadır. 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 17. maddesi 3. bendinde, şirketin kendi ortakları ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alması ya da vermesinin örtülü kazanç dağıtımı olduğu hükme bağlanmıştır.

Dosyanın incelenmesinden, olayda yükümlü şirketin ortaklarına önemli ölçüde borç para verdiği, bu borç verme işleminden dolayı hiç faiz tahakkuk ettirmediği, Vergi Mahkemesince verilen kararda kurumlar vergisine ilişkin uyuşmazlığa yapılan atıfla Mahkemenin ... tarih ve 1994/1367 sayılı kararında, uyuşmazlık konusu faiz tutarının örtülü kazanç olarak kabul edildiği ve saptanan ... lira faiz geliri üzerinden yapılan tarhiyatın tasdik edildiği, bu kararın örtülü kazanç dağıtımına ilişkin kısmının Danıştay 3.

Dairesinin 27.6.1996 tarih 1996/2635 sayılı kararı ile onandığı anlaşılmıştır. Olayın banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olabilmesi için yükümlü şirketin borç para verme işiyle devamlı olarak uğraşması, sadece ortaklarına değil, nc kişilere de bir yıl içinde müteaddit defa borç para vermesi, başka bir ifade ile, ikrazatçılık faaliyetinde bulunduğunun tespiti gerekmektedir. Oysa ortaklarla olan borç-alacak ve faiz ilişkisini ikrazatçılık olarak nitelendirmek ve bu nedenle olayı banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutmak olanağı bulunmamaktadır.

Kurumlar vergisi açısından örtülü kazanç dağıtımında bulunduğu tespit edilen yükümlü şirketin ortaklarına borç para vermesi işlemi, Katma Değer Vergisi Kanununun 1.maddesi anlamında "ticari faaliyet çerçevesinde yapılan hizmet" olduğundan, katma değer vergisine tabi olmalıdır.Vergi Mahkemesince bu işlemin, banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemlerden olduğu, bu nedenle Katma Değer Vergisi Kanununun 17/4-e maddesi uyarınca katma değer vergisinden istisna tutulduğu gerekçesiyle davanın kabulünde ve cezalı tarhiyatın terkininde isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, vergi dairesi temyiz isteminin kabulüne, ... Vergi Mahkemesinin ... sayılı kararının bozulmasına, karar verildi. (DAN-DER; SAYI:95) (MT/ES)

DANIŞTAY DÖRDÜNCÜ DAİRENİN KDV HAKKINDAKİ KARARI

Dairesi	Karar Yılı	Karar No	Esas Yılı	Esas No	Karar Tarihi
DÖRDÜNCÜ DAİRE	2006	106	2006	133	07/02/2006

KARAR METNİ

3065 SAYILI KANUNUN 1,2,3,4 VE 5 İNCİ MADDELERİNDE AÇIKLANAN HÜKÜMLERİ KARŞISINDA, ORTAKLARINA BORÇ PARA VERMEK SURETİYLE FAİZ GELİRİ ELDE EDİLMESİNİN ANILAN KANUN KAPSAMINDA TİCARİ FAALİYET OLARAK KABUL EDİLMESİ VE BORÇ VERME İŞLEMİ SONUCU ELDE EDİLEN FAİZ GELİRLERİNİN KATMA DEĞER VERGİSİNE TABİ OLMASI GEREKTİĞİ BU İŞLEMLER NEDENİYLE YÜKÜMLÜLERİN BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ MÜKELLEFİ OLAMAYACAKLARININ KANUN HÜKMÜ GEREĞİ OLDUĞU HK.

Temyiz Eden : Tavşanlı Vergi Dairesi Müdürlüğü/KÜTAHYA

Karşı Taraf : ? Madencilik Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

İstemin Özeti : Davacı şirketin ortaklarına borç vermek suretiyle örtülü kazanç dağıtımında bulunduğu ileri sürülerek 2000/Aralık dönemi için katma değer vergisi salınmış, vergi ziyai cezası kesilmiştir. Eskişehir 1. Vergi Mahkemesinin 8.10.2003 günlü ve E:2003/80, K:2003/805 sayılı kararıyla; 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 28 nci maddesinin üçüncü fıkrasında; 2279 sayılı Kanuna göre ikraz işleriyle uğraşanlarla, ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanların, bu Kanunun uygulanmasında banker sayılacaklarının hükme bağlandığı, 2279 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanunu ek ve değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldıran 30.9.1983 gün ve 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesinde de, devamlı ve mutad meslek halinde, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya ipotek almak suretiyle, ödünç para verme işleriyle uğraşan veya ödünç para verme işlerine aracılık eden ve kendilerine faaliyet izni verilen gerçek kişilerin ikrazatçı sayılacaklarının açıklandığı, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17 nci maddesinin 4 üncü fıkrasının (e) bendinde ise, banka ve sigorta muameleleri vergisinin kapsamına giren işlemler ile sigorta acente ve üreticilerinin sigorta muamelelerine ilişkin işlemlerinin katma değer vergisinden müstesna olduğu hükmüne yer verildiği, yukarıda yer alan düzenlemelerin birlikte değerlendirilmesinden ivaz karşılığı ödünç para verme işini, devamlı ve mutad meslek halinde yapanların, 6802 sayılı Kanunun uygulanması bakımından banker sayılması gerektiği, diğer taraftan, konu ile ilgili Danıştay İçtihatlarına göre aynı takvim yılı içinde birden fazla kişiye ya da birden fazla olmak üzere bir kişiye veya birbirini izleyen yıllarda bir yada birden çok kişiye ödünç para verilmesi halleri, ikraz işiyle devamlı ve mutad meslek halinde uğraşıldığını göstermekte, bu bakımdan ivaz karşılığı borç para verme işiyle devamlı ve mutad meslek halinde uğraşanların bu işten elde ettikleri kazancın, katma değer vergisine değil, banka ve sigorta muameleleri vergisine konu edilmesi, açıklanan hukuki durumun gereği olduğu olayda, davacı şirketin ortaklarına borç para verdiği, karşılığında herhangi bir faiz geliri

hesaplamadığı ve bu işlemlerin, vergilendirme döneminde birden çok kez tekrarlandığından dava konusu işlemin tesis edildiği, bu itibarla, banka ve sigorta muameleleri vergisine konu olan anılan işlemlerin katma değer vergisine tabi tutulması, 3065 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin, 4 üncü fıkrasının yukarıda açıklanan (e) bendine uygun olmadığından, aksi görüşten hareketle gerçekleştirilen vergi ziyayı cezalı katma değer vergisinde yasal isabet görülmediği gerekçesiyle vergi ve cezanın kaldırılmasına karar verilmiştir. Davalı İdare, tarh edilen vergi ve kesilen cezanın hukuka uygun olduğunu ileri sürerek kararın bozulmasını istemektedir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Tetkik Hakimi Kumru Örnek Demirtaş'ın Düşüncesi: 3065 sayılı Kanununun 1 inci maddesi ve 4 üncü madde hükmü uyarınca grup şirketlere borç para vermek suretiyle finansman hizmeti sağlanmasının anılan Kanun kapsamında ticari faaliyet olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla söz konusu borç verme işlemi sonucunda elde edilen faiz gelirlerinin katma değer vergisine tabi olduğundan aksi yöndeki mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısı Mukaddes Aras'ın Düşüncesi: İdare ve vergi mahkemelerince verilen kararların temyizden incelenerek bozulabilmesi için, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49 uncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen nedenlerin bulunması gerekmektedir.

Temyiz dilekçesinde öne sürülen hususlar, söz konusu maddede yazılı nedenlerden hiçbirisine uymadığından, istemin reddi ile temyiz edilen Mahkeme kararının onanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince gereği görüşüldü:

Davacı şirketin ortaklarına borç para vermek suretiyle örtülü kazanç dağıtımında bulunduğu ileri sürülerek salınan katma değer vergisi ve kesilen vergi ziyayı cezasını 3065 sayılı Kanununun 1 inci maddesine göre elde edilen faiz gelirinin katma değer vergisinin konusunu teşkil etmediği, ayrıca nakit kaynağı kullandırmanın aynı Kanununun 8 nci maddesinde belirtilen işler arasında bulunmadığı, ortaklara ödünç para kullandırılmasının örtülü kazanç dağıtımı olarak nitelendirilemeyeceği, dolayısıyla, bu yolla elde edilen faizin Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Kanunu kapsamına girmesi nedeniyle terkin eden Vergi Mahkemesi kararı davalı İdare tarafından temyiz edilmektedir.

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 30 uncu maddesinde, banka ve sigorta muameleleri vergisinin mükellefleri banka ve bankerlerle sigorta şirketleri olarak belirlenmiş, mevzu ve vergiyi doğuran olay ise 28 nci maddede düzenlenmiştir. Bu çerçevede, bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paraların banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olduğu belirtilmiştir. Bankerlerin nakden ve hesaben aldıkları paralar arasında, maddedeki parantez içi hükmü ile sair adlarla faiz ve benzeri menfaat sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret ,hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar da sayılmıştır. 28 nci maddenin son fıkrasında, 2279 sayılı Kanuna göre ikraz işleriyle uğraşanlarla, yukarıda belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanlarda bu Kanunun uygulanmasında banker sayılmıştır.

2279 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 90 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya ipotek almak suretiyle sürekli olarak ödünç para verme işleriyle uğraşan gerçek kişilerin ve finansman şirketleri ile faktöring şirketlerinin faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkindir. Anılan Kanun Hükmünde Kararnamede ikrazatçı tanımlanırken, faaliyetin devamlı ve mutad meslek halinde yapılması ile gerçek kişiler tarafından yapılması hususları önemle vurgulanmıştır. Açıklanan bu düzenlemeler, ortaklarına borç para vermek suretiyle örtülü kazanç dağıttığı ileri sürülen ve tüzel kişiliği olan kurumlar vergisi mükellefi açısından değerlendirildiğinde, mutad meslek halinde yapılan bir ödünç para verme işi bulunmadığı ya da farklı bir ticari veya sınai faaliyet alanı bulunup gerçekte ödünç para verme yoluyla para kazanma amacı olmayan, aynı zamanda lehe aldığı bir para da bulunmayan şirketin, bu işlemleri nedeniyle banka ve sigorta muameleleri vergisi mükellefi olamayacağını ortaya koymaktadır.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1 inci maddesinin birinci fıkrasında, Türkiye'de yapılan ve maddede sayılan işlemlerin katma değer vergisine tabi olduğu belirtildikten sonra, 1 nci bendde, ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlere yer verilmiştir. Yasanın 2 nci ve 3 üncü maddelerinde teslim sayılan işlemler, 4 üncü ve 5 nci maddelerinde ise hizmet ve hizmet sayılan işlemler tanımlanmıştır. Anılan maddelere göre katma değer vergisinin, bir mal hareketine veya birşeyi yapmak, işlemek, meydana getirmek, imal etmek, onarmak, temizlemek, muhafaza etmek, hazırlamak, değerlendirmek, kiralamak, birşeyi yapmamayı taahhüt etmek gibi şekillerde gerçekleşen ya da vergiye tabi bir hizmetten, işletme sahibinin, personelinin veya diğer şahısların karşılıksız yararlanması şeklinde oluşan bir hizmete bağlı bir işleme dayandırıldığı görülmektedir.

Dosyanın incelenmesinden, davacı şirketin ortaklarına cari hesap yoluyla borç para verdiği ve bu suretle faiz geliri elde ettiği, ancak bu gelirleri için fatura düzenlemediği ve katma değer vergisi hesaplayarak beyan etmediği anlaşılmaktadır.

3065 sayılı Kanunun yukarıda açıklanan hükümleri karşısında, ortaklarına borç para vermek suretiyle faiz geliri elde edilmesinin anılan Kanun kapsamında ticari faaliyet olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla söz konusu borç verme işlemi sonucu elde edilen faiz gelirlerinin katma değer vergisine tabi olması gerektiği açıktır.

Ancak, ortaklarına cari hesap yoluyla borç para vermesinin örtülü kazanç olduğu gerekçesiyle davacı adına tarh edilen kurumlar vergisine karşı açılan davayı reddeden Eskişehir 1. Vergi Mahkemesinin 8.10.2003 günlü ve E:2003/77, K:2003/802 kararının temyizden incelenmesi sonucu Danıştay Dördüncü Dairesinin 24.11.2004 günlü ve E:2004/262, K:2004/2324 sayılı kararı ile olayda örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili kanunda öngörülen şartların gerçekleştiği belirtilmiş, ancak kısa vadeli krediler için tesbit edilen faiz oranının en düşüğünün uygulanmasının hakkaniyete uygun olacağı gerekçesiyle Mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir.

Bu durumda, yükümlü şirket adına aynı yıl için ve aynı nedenle salınan kurumlar vergisi hakkında verilen kararda varılan hukuki sonuç katma değer vergisi yönünden de geçerli olduğundan Mahkeme Kararının bozulması gerekmektedir.

Açıklanan nedenlerle, davalı idare temyiz isteminin kabulüyle Eskişehir 1. Vergi Mahkemesinin 8.10.2003 günlü ve E:2003/80, K:2003/805 sayılı kararının bozulmasına 7.2.2006 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

K A R Ş I O Y

Davacı şirketin ortaklarına cari hesap yoluyla borç para vererek faiz geliri elde ettiği, ancak bu gelirleri için fatura düzenlemediği ve katma değer vergisi hesaplayarak beyan etmediği ileri sürülerek yapılan katma değer vergisi tarhiyatı; ortaklara ödünç para kullandırılmasının örtülü kazanç dağıtımı olarak nitelendirilemeyeceği, elde edilen faizin Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine tabi olduğu gerekçesiyle terkin eden Mahkeme Kararının bozulması istenilmektedir. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 1/1 maddesinde; ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin katma değer vergisine tabi olacağı belirtilmiş, aynı Kanunun 4/1 maddesinde de teslim ve teslim sayılan haller ile mal ithalatı dışında kalan işlemlerin hizmet sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla ortaklara borç para vermek suretiyle elde edilen faiz gelirin ticari faaliyet olarak kabulü gerekmekte olup, bu işlemler nedeniyle yükümlülerin banka ve sigorta muameleleri vergisi mükellefi olamayacakları Kanun hükmü gereğidir.

Davacının kurumlar vergisine karşı açtığı davayı reddeden, Eskişehir 1. Vergi Mahkemesi, 8.10.2003 günlü ve E:2003/77, K:2003/802 sayılı kararına yönelik temyiz istemi Danıştay Dördüncü Dairesinin 24.11.2004 günlü ve E:2004/262, K:2004/2324 sayılı kararıyla; olayda örtülü kazanç dağıtımıyla ilgili olarak Kanunda öngörülen şartların gerçekleştiği, ancak matrah farkı belirlenirken adetlandırılan cari hesap bakiyesinde Merkez Bankasınca avans işlemlerine uygulanan % 70 oranındaki faiz oranı yerine kısa vadeli krediler için tespit edilen faiz oranının en düşüğünün uygulanmasının hakkaniyete uygun olacağından mahkemece tespit edilecek bu oran dikkate alınmak suretiyle karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle Mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir. Temyiz aşamasında; Kurumlar Vergisi Kanununun 17. maddesinin 3. fıkrası hükmü uyarınca kazancın örtülü olarak dağıtılmış sayılabilmesi için, emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alınması veya verilmesi gerektiği, olayda şirket faaliyetinin sürdürülebilmesi için ortaklar cari hesabı vasıtasıyla para alınıp verildiği, örtülü kazançtan söz edilebilmesi için ortağa kaynak aktarılması yeterli olmayıp aktarılan paranın ortak tarafından ne şekilde kullanıldığı, yapılan muameleler sonucu bir vergi kaybına neden olup olmadığının tespitinin gerektiği, cari hesap yoluyla alınan ve verilen paralara faiz uygulanması suretiyle sonuca gidilmesinin tek başına örtülü kazanç dağıtıldığını göstermeye yeterli olmadığından tarhiyatın terkinin gerektiği gerekçesiyle Dairece verilen bozma kararına katılmadığından mahkeme kararı sonucu itibariyle yerindedir.

Temyiz isteminin belirtilen gerekçeyle reddi gerektiği görüşü ile karara katılmıyorum.
(DAN-DER; SAYI:113)

BŞ/Aİ

DANIŞTAY ÜÇÜNCÜ DAİRENİN EMSAL BEDEL HAKKINDAKİ KARARI

Dairesi	Karar Yılı	Karar No	Esas Yılı	Esas No	Karar Tarihi
ÜÇÜNCÜ DAİRE	1988	229	1987	1688	25/01/1988

KARAR METNİ

5422 SAYILI KURUMLAR VERGİSİ KANUNUNUN 17.MADDESİ HÜKMÜ UYARINCA; KURUM KAZANCININ KISMEN VEYA TAMAMEN ÖRTÜLÜ OLARAK DAĞITILMIŞ SAYILABİLMESİ İÇİN YAPILACAK EMSAL MUKAYESESİNDE, UĞRAŞ KONULARI FARKLI OLAN ŞİRKETLERİN BAĞLI BULUNDUĞU HOLDİNG ŞİRKETLERİN OLDUĞU, HİZMET BEDELLERİNİN ESAS ALINAMAYACAĞI HK.

Uyuşmazlık, davacı şirketin 1981 dönemi hesaplarının incelenmesi sonucu ortağı olan A.Ş.nin kendisine sunduğu çeşitli hizmetler karşılığı ödediği hizmet bedellerinin emsal kuruluşlara göre göze çaracak derecede yüksek olduğu, bu yolla örtülü kazanç dağıtıldığı gerekçesiyle

inceleme elemanınca saptanan matrah farkı üzerinden re'sen salınan kurumlar vergisi ile kesilen kusur cezasına karşı açılan davayı; 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 2362 sayılı kanunun 12.maddesiyle değişik 17.maddesinin 1.bendinde, şirketlerin kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu, gerçek ve tüzel kişiler ile idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişilerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden yahut bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunması halinde kazancın tamamen veya kısmen örtülü olarak dağıtılmış sayılacağına hükme bağlandığı, bu hükme göre yapılacak emsal mukayesesinde ilgili şirketin faaliyet nevi, iş hacmi, karlılığı, öz varlığı, gelişmesindeki çabukluk ve istikrar gibi unsurların dikkate alınması ve uğraş konuları benzer olan şirketlerle somut olarak ölçülebilir ve kavranabilir madde veya hizmetlerin mukayese edilmesi gerektiği; oysa olayda üzerinde değerlendirilen şirket değil, o şirketin bağlı bulunduğu holdingin emsal olarak seçildiği ve bu holdinglerin almış olduğu hizmet bedellerinin global tutarlarının mukayese edildiği, ara kararı ile getirilen belgelerin incelenmesinden, A.Ş.ile mukayeseye esas alınan Koç ve Sabancı Holdinglere bağlı şirketlerin uğraş konularının birbirinden farklı olduğu, emsal holdinglerin uğraş konularında rakipsiz ve senelerden beri iç ve dış piyasada belli bir yerde bulunduğu, A.Ş.ise bu şirketlere göre henüz gelişme ve güçlenme safhasında olduğu, emsal holdinglerce verilen hizmetlerin bağlı şirketlere dağılımında genel kabul görmüş hiçbir dağılım kriterinin söz konusu olmadığı, sadece tecrubi ve takdiri olarak yapıldığı, A.Ş.nin ise, sermaye ve dönem karı kriterinin baz olarak alınmasının daha objektif davranıldığı sonucunu ortaya koyduğu; hizmet üreterek kar elde etmeyi amaçlayan holding şirketin bağlı şirketlere yaptığı hizmetler karşılığı aldığı hizmet bedelleri dolayısıyla kar elde etmesi bunun için yapılan giderleri de hizmet gelirlerinden mal etmesi yerinde bulunduğu gibi, bu hizmetleri maliyet-kar olarak vermesinin de ticari faaliyetin doğal bir sonucu olduğu, hizmet bedellerinin düzenlenen belgelerde tek bir tutarda ifade edildiği, hizmet türlerinin ayrılmadığı ve yapılan birim hizmetin karşılığında ne tutarda ücret alındığının belirtilmediği, bu duruma göre birim hizmet karşılığında ne tutarda ücret ödenmiş olabileceği hesaplanmadan ve bu konuda inceleme yapılmadan emsal mukayesesi yapılmasının doğru sonuç vermeyeceği; emsal holdinglerin bünyelerinde oluşan giderlerin A.Ş.den daha düşük olmasının hangi nedenlerden kaynaklandığı hakkında bir araştırma

inceleme yapılmadığı, ortaya konulan durumun noksan incelemeye dayalı olduğu, emsal holdinglerin eski kendi sahasında oturmuş ve piyasada belli bir yere ulaşmış olması bakımından bu holdinglere bağlı şirketlerin hizmet gereksinimlerini kendi kadrolarıyla karşılama olanaklarının bulunabileceği, ayrıca emsali şirketlerin iştiraki olan şirketlere daha azami hizmet sunduğu veya giderlerinin bir kısmını iştiraki olan şirketlere mi fatura ettiği konularının araştırılmadığı; davacı şirket tarafından A.Ş.ne ödenen hizmet bedellerinin bu holding tarafından kurum kazancına eklenerek vergilendirildiği, ortada vergilendirilmemiş gelir veya vergi ziyanının söz konusu olmamasının olayda vergi kaçırma kasıt ve amacının bulunmadığını gösterdiği; bütün bu hususlar dikkate alındığında, olayda örtülü kazanç dağıtımını geçerli kılacak bulguların var olmadığı anlaşıldığından yapılan tarhiyatta yasal isabet görülmediği gerekçesiyle kabul ederek cezalı tarhiyatı terkin eden Vergi Mahkemesi kararının, bozulması isteminden ibarettir.

Dayandığı hukuki ve kanuni nedenlerle gerekçesi yukarıda açıklanan Vergi Mahkemesi kararı, aynı gerekçe ve nedenlerle Dairemizce de uygun görülmüş olup temyiz istemine ilişkin dilekçede ileri sürülen iddialar sözü geçen kararın bozulmasını sağlayacak durumda bulunmadığından temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına karar verildi.

(DAN-DER SAYI:72-73) BŞ/YÖ

ÖZGEÇMİŞ

Hasan Hayri KAYA, 1967 Trabzon Maçka doğumludur. İlkokul 3. sınıfa kadar Maçka'da okula devam ettikten sonra, 1975 yılında İstanbul'a yerleşmiştir. Sultanbeyli'de tamamladığı ilkokuldan sonra günün şartları gereği, ortaokulu Samandıra'da, lise eğitimini ise Üsküdar Cumhuriyet Lisesi'nde tamamlamıştır. Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesinden 1992 yılında mezun olduktan sonra, askerlik görevini tamamlayıp, halen muhasebe işiyle iştigal etmektedir. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde açılmış olan Muhasebe Denetim programına katılarak yüksek lisansını 2012 yılında tamamlamıştır.

